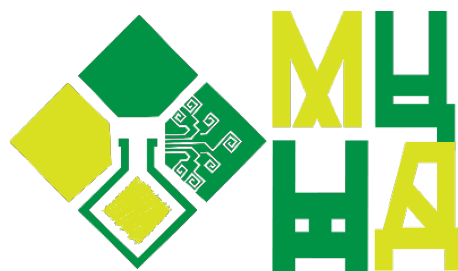

7 ЖОВТНЯ 2022 РІК

М. СУМИ, УКРАЇНА

МАТЕРІАЛИ
IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міжнародний Центр Наукових Досліджень

ТЕХНОЛОГІЇ, ІНСТРУМЕНТИ ТА СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

| 7 ЖОВТНЯ 2022 РІК
м. Суми, Україна

Вінниця, Україна
«Європейська наукова платформа»
2022

Організація, від імені якої випущено видання:
ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 345 від 26.08.2022).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Т 38 **Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень:** матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Суми, 7 жовтня, 2022 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. — 142 с.
ISBN 978-617-8037-90-1
DOI 10.36074/mcnd-07.10.2022

Викладено матеріали учасників IV Міжнародної спеціалізованої наукової конференції «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень», яка відбулася 7 жовтня 2022 року у місті Суми.

УДК 001 (08)

© Колектив учасників конференції, 2022
© ГО «Європейська наукова платформа», 2022
ISBN 978-617-8037-90-1 © ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ПРОЄКТІВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ Ємельянов О.Ю.....	9
---	---

СЕКЦІЯ ІІ. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВИЗНАЧЕННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПО ПІВРІЧЧЯХ Сук П.Л.	12
ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: КОРОТКО ПРО ГОЛОВНЕ Дяконенко В.І.	16

СЕКЦІЯ ІІІ. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

САМООРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЧИННИК В СИСТЕМНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ Цікало Є.І.	19
СТРУКТУРА СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ Замроз М.В., Кульчицька Л.Р.	21
УПРАВЛІННЯ: АСПЕКТ БІОЛОГІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОЄКТУВАННЯ ВИСОТИ КАР'ЄРНОЇ ДРАБИНИ Юшин С.О.	24
ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ПРОФЕСІЙНИХ КВАЛІФІКАЦІЙ Семигіна Т.	27

СЕКЦІЯ ІV. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ Рукіна Д.О.	33
--	----

ВИДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА Гордієнко Д.М., Логінова М.В.	36
--	----

ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ: ВІДМІННІСТЬ ВІД НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ Гордієнко Д.М.	38
---	----

ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Кутєпов М.Ю.	41
--	----

СЕКЦІЯ V. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗАХИЩЕНОСТІ БОЙОВИХ БРОНЬОВАНИХ МАШИН ВІД УРАЖЕННЯ БОЄПРИПАСАМИ КІНЕТИЧНОЇ ДІЇ Горбачова Я.С.	44
---	----

ПОГЛЯДИ НА ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО БАЗОВИХ КОЛІСНИХ ПЛАТФОРМ РУХОМИХ ЗАСОБІВ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТУ ВІЙСЬКОВОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕХНІКИ Кондратюк І.В.	46
---	----

СЕКЦІЯ VI. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ ПРИЧИН ВІДМОВ У СИСТЕМАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ РЕКТИФІКАЦІЙНИХ КОЛОН ТА ФОРМУВАННЯ БАЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ Ірлик Ю.А.	48
--	----

СЕКЦІЯ VII. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

TRADITIONAL AND MODERN TECHNOLOGIES IN ASTRONOMY Almakadma M.I., Pershyna A.A.	50
--	----

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ЦИФРОВІ МЕРЕЖІ, ЯКІ СТВОРЕНІ НА БАЗІ МЕРЕЖІ CAN Бабчук С.М.	52
--	----

СЕКЦІЯ VIII. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ AI ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ STATIC ТА DYNAMIC NONEUROT ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ Михайленко Д.Д., Чорна Т.Е.	54
--	----

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР МІЖБЛОЧНОГО МУЛЬТИПЛЕКСУ ПАРАМЕТРІВ
ДОВЖИН СЕРІЙ ДЛЯ ПРОТИДІЇ СПРОБАМ НЕЛЕГІТИМНОЇ ЕКСТРАКЦІЇ
СТЕГАНОКОНТЕНТА

Науково-дослідна група:

Лесная Ю.Є., Коршенко В.С., Малахов С.В...... 58

ОГЛЯД МОЖЛИВОСТЕЙ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ СПЕЦИФІКИ РЕАЛІЗАЦІЇ XDR-
ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК ЗАСОБУ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОТИДІЇ АКТУАЛЬНИМ ЗАГРОЗАМ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Погоріла К.В., Богданова Є.С...... 61

СЕКЦІЯ ІХ.

ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

PSYCHOLINGUISTICS: PSYCHOLINGUISTIC TEXT ANALYSIS

Kulish A...... 63

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: НОВА ПАРАДИГМА ЗДОБУТТЯ ЗНАНЬ

Кобченко І.Є...... 65

ІДЕНТИФІКАЦІЯ «МАСКУЛІННОГО ПИСЬМА» В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Охрим О.І...... 67

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ У РОЗМОВНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ
МОВІ

Розвадовська М.М...... 69

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ОСМИСЛЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ У ТВОРЧОСТІ ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА

Кеба О.В...... 71

ПОГЛЯДИ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА НА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ОРІЄНТИРИ
УКРАЇНЦІВ

Чумак Т.М...... 74

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Орел Є.Р...... 77

СЕКЦІЯ Х.

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

РОЛЬ ПРОТОСЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО
ПРОЦЕССА

Старикова Г.Г...... 80

СЕКЦІЯ XI. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЖІНКИ В ХРИСТІЯНСЬКІЙ ЦЕРКВІ Сапелкіна З.П., Сапелкін Ю.В.	83
--	----

СЕКЦІЯ XII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

DEVELOPING PRESENTATION SKILLS AT ESP LESSONS FOR LAW STUDENTS Жигadlo О.Ю.	85
WAYS TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION TO STUDY SECOND FOREIGN LANGUAGE Карабітська Н.О.	88
ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ Певень К.П.	90
ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ Купрієнко О.С.	93
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ STEM ОСВІТИ Левченко Ф.Г.	98
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ Бутенко О.Г.	100
ПЕДАГОГІЧНІ ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ І КОМП'ЮТЕРНОЇ ПІДТРИМКИ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ Фат'янова Т.О.	102

СЕКЦІЯ XIII. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА Власенко Т.М.	105
ПСИХОСЕКСУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПІДЛІТКІВ Кузьмінок Р.К.	109

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ
КАВАЛЕРИСТА У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Мітенко Т.М...... 112

СЕКЦІЯ XIV.

МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

CURRENT PROBLEMS OF DIAGNOSTIC AND CORRECTION OF PRENOSIOLOGICAL
CHANGES IN THE MENTAL HEALTH STATUS OF PUPILS AND STUDENTS

Serheta I., Serebrennikova O., Bratkova O...... 114

REMODELING OF THE STRUCTURAL COMPONENTS OF THE CECUM WALL IN THE
AREA OF THE WOUND DEFECT SUTCHED WITH DESMOSIN SURGICAL THREAD

Bondar O.O...... 117

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ КЛІНІЧНОГО ВИПАДКУ ІМУНОГЛОБУЛІН-А-ВАСКУЛІТ-
АСОЦІЙОВАНОГО НЕФРИТУ (IGAVN) В ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Макєєва Н.І., Саратов В.М., Одинець Ю.В., Булатова К.А., Свірін М.Г...... 119

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТА КЛІНІЧНА ОЦІНКА КАРІЄСПРОФІЛАКТИЧНОЇ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЗУБНИХ ПАСТ, ЩО МІСТЯТЬ РІЗНІ СПОЛУКИ ФТОРУ

Науково-дослідна група:

Хоменко Л.О., Сороченко Г.В., Остапко О.І., Голубєва І.М. 121

КЛІНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДИНАМІКА ЗМІН ІМУННИХ ПАРАМЕТРІВ В
ДІТЕЙ ХВОРИХ НА РОТАВІРУСНИЙ ГАСТРОЕНТЕРИТ ПРОТЯГОМ
ЗАХВОРЮВАННЯ

Слепченко М.Ю., Вовк Т.Г...... 124

КЛІНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БРОНХІАЛЬНОЇ АСТМИ У ДІТЕЙ З ХАРЧОВОЮ АЛЕРГІЄЮ

Стоєва Т.В., Портнова О.О., Кешрі Снеха..... 126

РЕФОРМУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: НЕОБДУМАНІ КРОКИ ТА
ШЛЯХИ ЇХ ВИПРАВЛЕННЯ

Коржик Н.П...... 128

ФНП-α ЯК ДІАГНОСТИЧНИЙ МАРКЕР НАЯВНОСТІ ЛАТЕНТНОЇ ГЕРПЕСВІРУСНОЇ
ІНФЕКЦІЇ В ДІТЕЙ ХВОРИХ НА РОТАВІРУСНИЙ ГАСТРОЕНТЕРИТ

Слепченко М.Ю., Колесник Я.В. 130

СЕКЦІЯ XV.

ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

БОПЛАНІАНА В ФОКУСІ ДОСЛІДЖЕНЬ Я.Р. ДАШКЕВИЧА

Сопельняк А.С...... 133

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ Й НАТО ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Бокова М.В......136

СЕКЦІЯ XVI.

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ТІК-ТОК НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО
СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Бойко В.А......138

ОСОБЛИВОСТІ ЦИРКОВОГО КОСТЮМУ В ЖАНРІ ЕКВІЛІБР

Ільницька О.А......140

СЕКЦІЯ І. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ПРОЄКТІВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ

Ємельянов Олександр Юрійович

*д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна*

На теперішній час перед багатьма підприємствами постає нагальна потреба у покращенні їх фінансового стану [1–3], зокрема, у підвищенні прибутковості [4], ділової активності та фінансової стійкості [5–8]. Складність вирішення цього завдання значною мірою зумовлена наявністю великої кількості чинників, які впливають на фінансовий стан підприємств. Серед цих чинників вагоме місце посідає ефективність використання енергетичних ресурсів [9–11]. Підвищення цієї ефективності повинно передбачати здійснення різноманітних організаційно-технічних заходів, зокрема впровадження енергозберігаючих технологій [12–14] та термомодернізації [15, 16], що часто потребує державної підтримки [17–19].

Загалом, зниження питомих витрат енергоресурсів виступає потужним засобом підвищення конкурентоспроможності підприємств, що може позитивно вплинути на їх фінансовий стан. Водночас, реалізація заходів з енергозбереження на підприємствах часто потребує від них понесення суттєвих інвестиційних витрат [20, 21], що може викликати значні зміни в обсягах та структурі джерел фінансування майна підприємств та, як наслідок, вплинути на ризикованість господарської діяльності [22, 23]. Внаслідок цього їх фінансовий стан, зокрема рівень фінансової стійкості, може як покращитися, так і погіршитися. Ця обставина викликає невпевненість власників та менеджерів підприємств у доцільності реалізації енергозберігаючих інвестиційних проєктів, що створює додаткові бар'єри на шляху до такої реалізації [24, 25].

Оцінювання впливу реалізації інвестиційних проєктів з енергозбереження на фінансовий стан підприємств потребує проведення відповідного емпіричного аналізу. З метою виконання такого аналізу було відібрано 85 підприємств західного регіону України, які належать до трьох видів економічної діяльності (виробництво харчових продуктів, оброблення деревини та виготовлення виробів з неї, а також виробництво машин та устаткування). У межах кожного з видів економічної діяльності досліджували підприємства були розподілені за відносним рівнем інвестицій в енергозберігаючі проєкти. Градація цього рівня, який оцінювався співвідношенням між обсягами інвестицій у проєкти з енергозбереження та величиною початкових сукупних активів підприємств, є такою: високий (перевищує 0,15); середній (від 0,05 до 0,15); низький (більший нуля, але менший від 0,05); нульовий (інвестиції в енергозбереження не вкладалися). При цьому усі

підприємства перших трьох груп протягом 2020 року здійснювали енергозберігаючі проекти.

На підставі даних статистичного та бухгалтерського обліку досліджуваних підприємств було обчислено значення таких показників їх фінансового стану: капіталомісткості продукції (визначалась як відношення операційного доходу підприємств до їх сукупних активів), прибутковості продукції, прибутковості сукупного капіталу підприємств за їх чистим прибутком та середньорічного коефіцієнта автономії. При цьому розрахунки цих індикаторів здійснювалися за сукупними даними усіх підприємств з кожної їх групи. Порівнявши значення відповідних показників за 2021 рік із їх величиною за попередній рік, було обчислено індекси змін розглянутих показників фінансового стану досліджуваних підприємств.

Як впливає з одержаних даних, за усіма видами економічної діяльності реалізація досліджуваними підприємствами інвестиційних енергозберігаючих проектів не справила суттєвого впливу на капіталомісткість та прибутковість продукції цих підприємств. Це впливає з того факту, що середні індекси змін відповідних показників практично не відрізняються за групами підприємств залежно від відносного рівня інвестицій. Водночас, індекс зміни прибутковості продукції досліджуваних підприємств мав тенденцію до зростання із збільшенням відносного рівня інвестицій в енергозберігаючі проекти. Отже, реалізація цих проектів мала позитивний вплив на прибутковість продукції досліджуваних підприємств. Стосовно впливу такої реалізації на значення коефіцієнта автономії, то для груп підприємств з низьким та середнім відносними рівнями інвестицій відбулося зростання середнього значення цього коефіцієнта (індекси його зміни перевищували одиницю). Водночас, для підприємств з високим відносним рівнем інвестицій у заходи з енергозбереження значення індексів зміни коефіцієнта автономії були меншими одиниці за усіма трьома видами економічної діяльності. Отже, здійснення енергозберігаючих інвестиційних проектів позитивно вплинуло на фінансову стійкість підприємств із середнім відносним рівнем інвестицій та негативно, якщо у підприємств цей рівень був високим. Таким чином, результати виконаного аналізу показали неоднозначний характер впливу реалізації проектів з енергозбереження на фінансовий стан підприємств.

Список використаних джерел:

1. Романович, О. О. & Свистун, Л. А. (2017). Кризові явища у діяльності українських підприємств та методи їх діагностики. Молодий вчений, (11(51)), 1295–1299.
2. Сак, Т. В. (2018). Діагностика причин кризи машинобудівних підприємств України. Економіка і суспільство, (19), 604–611.
3. Долбнева, Д. В. (2015). Сучасні тенденції банкрутства підприємств в Україні та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. Бізнес Інформ, (10), 244–249.
4. Єпіфанова, І. Ю. & Гуменюк, В. С. (2016). Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. Економіка і суспільство, (3), 189–192.
5. Гапак, Н. М. & Капштан, С. А. (2014). Особливості визначення фінансової стійкості підприємств. Вісник УНУ. Серія: Економіка, (42). 191–196.
6. Ємельянов, О. Ю. (2020). Діагностування рівня фінансової стійкості підприємств агропромислового комплексу. Агросвіт, (21), 3–9.
7. Павленко, О. П. & Семиліт, І. В. (2016) Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування. Молодий вчений, (7(34)), 113–116.
8. Чепка, В. В. & Матяш, О. К. (2017). Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. Економіка і суспільство, (12), 649–655.
9. Бойчук, Н. Я. & Острянюк, М. М. (2017). Проблеми енергозбереження та підвищення

- енергоефективності економіки України. Сучасні проблеми економіки і підприємництво, (19), 25–34.
10. Жадько, К. С. (2017). Сучасні тенденції енергозбереження та ефективності діяльності підприємств. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, (16), 302–307.
 11. Емельянов, А. Ю. & Петрушка, Т. А. (2013). Исследование факторов технологического развития предприятий. Проблемы экономики и менеджмента, (11), 13–21.
 12. Емельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Крет, І. З. (2013). Методичні засади оцінювання економічної ефективності впровадження ресурсозберігаючих технологій на промислових підприємствах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління», (754), 18–25.
 13. Концеба, С. М. & Непочатенко, О. О. (2007). Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. Збірник наукових праць УНУС, (63), 1–5.
 14. Петрушка, Т. О. (2011). Діагностика ресурсного забезпечення та обґрунтування доцільності впровадження на підприємстві ресурсозберігаючих технологій. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», (698), 255–261.
 15. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusi, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.
 16. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Evaluation of adaptability of Ukrainian economy to changes in prices for energy carriers and to energy market risks. *Energies*, (11 (12)), 3529.
 17. Емельянов, О. Ю. & Петрушка, Т. О. (2020). Роль держави у подоланні бар'єрів на шляху до реалізації заходів з енергозбереження на підприємствах. Економіка та держава, (10), 24–29.
 18. Yemelyanov, O., Symak, A., Lesyk, L., Petrushka, T., Kryvinska N. & Vovk, O. (2021). Modeling of Parameters of State Participation in Financing of Energy Saving Projects at Enterprises. *Advances in Intelligent Systems and Computing*, (1293), 498–511.
 19. Петренко, І. П. & Козловська, О. Ю. (2017). Фінансова підтримка проектів у сфері енергозбереження в Україні. Науковий вісник УНУ, 14(2), 65–68.
 20. Джеджула, В. В. (2011). Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозберігаючі проекти. Економічний простір, (54), 124–130.
 21. Дзядикевич, Ю. В., Буряк, М. В. & Розум, Р. І. (2011). Методи оцінки ефективності інвестицій в енергозбереження. Інноваційна економіка, (2), 119–122.
 22. Ілляшенко, К. В. (2007). Можливості підвищення ефективності інвестицій за рахунок зниження ризиків. Економіка і регіон, (2(13)), 75–77.
 23. Кігель, В. Р. (2008). Оцінювання економічної ефективності ризикових проектів реального інвестування. Держава та регіони, (3), 118–124.
 24. Кінаш, І. А. (2015). Бар'єри на шляху впровадження енергоефективності та енергозбереження підприємств. Сталій розвиток економіки, (3), 185–189.
 25. Lesinskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. & Petrushka, T. (2020). Development of a toolkit for assessing and overcoming barriers to the implementation of energy saving projects. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (5(3)), 24–38.

СЕКЦІЯ II. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВИЗНАЧЕННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПО ПІВРІЧЧЯХ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

*Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна*

Ефективна робота підприємств неможлива без використання необоротних активів. Вони мають вартість, що перевищує 20000 гривень і очікуваний строк корисного використання (експлуатації) більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Відповідно до П(С)БО 7 "Основні засоби" вартість необоротних активів переноситься у витрати частинами за допомогою амортизації.

Згідно П(С)БО 7 "Основні засоби" нарахування амортизації проводиться щомісячно [1, п. 29].

На розсуд підприємства можна розраховувати амортизацію необоротних активів за різні періоди.

Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" визначено (ст. 13), що звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Проміжна фінансова звітність складається за результатами першого кварталу, першого півріччя, дев'яти місяців. Крім того, відповідно до облікової політики підприємства фінансова звітність може складатися за інші періоди [2].

Нараховувати амортизацію необоротних активів можна по півріччях.

Півріччя – проміжок часу, який дорівнює половині року, шести місяцям [3].

Півріччя використовується в основному для цілей бухгалтерського обліку та економічної статистики [4].

Півріччя застосовують для планування діяльності підприємств, проведення контролю за ходом виробничого процесу, аналізу ефективності роботи підприємств, здійснення прогнозів щодо перспектив їх розвитку.

Півріччя позначають римськими цифрами (I, II), а в США і інших англomовних країнах літерою H і арабськими цифрами (H1, H2) [5].

Рік складається із двох півріч. Вони мають назву перше і друге півріччя року. Півріччя містить два квартали. Перше півріччя року включає I і II квартал, а друге півріччя – III і IV квартали. Перше півріччя має 181 день або 182 дні у високосному році, а друге півріччя має 184 дні.

Перше півріччя включає місяці: січень, лютий, березень, квітень, травень, червень і триває із 1 січня по 30 червня. Друге півріччя складається із місяців: липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень і триває із 1 липня по 31 грудня.

За допомогою прикладу розрахуємо амортизацію необоротних активів за прямолінійним методом по півріччях.

Згідно П(С)БО 7 “Основні засоби” за прямолінійним методом річна сума амортизації визначається шляхом ділення вартості, яка амортизується, на очікуваний період часу використання об’єкта необоротного активу [1].

Розраховується амортизація необоротних активів за прямолінійним методом за формулою:

$$РСА = (ПВ - ЛВ) : СКВ,$$

де РСА – річна сума амортизації; ПВ – первісна вартість; ЛВ – ліквідаційна вартість; СКВ – строк корисного використання.

Існує два способи нарахування амортизації за прямолінійним методом по півріччях: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

Приклад. Первісна вартість необоротних активів, що мають термін використання (експлуатації) 5 років, становить 172000 грн, а їх ліквідаційна вартість дорівнює 2000 грн. Отже, вартість, що амортизується – 170000 грн (172000 грн – 2000 грн = 170000 грн).

Рік складається із 2-х кварталів. Строк амортизації необоротних активів – 5 років або 10 півріч (5 років x 2 півріччя = 10 півріч).

За півріччя норма амортизації становить 10 % (100% : 10 півріч = 10 %).

Сума амортизації за півріччя дорівнює 17000 грн ((172000 грн – 2000 грн) : 10 півріч = 17000 грн).

Суму амортизації за півріччя можна розрахувати по-іншому: 17000 грн ((172000 грн – 2000 грн) x 10 % = 17000 грн).

Річна сума амортизації – 34000 грн (2 півріччя x 17000 грн = 34000 грн).

За місяць сума амортизації становить 2833 грн (34000 грн : 12 місяців = 2833 грн) або 2833 грн (17000 грн : 6 місяців = 2833 грн).

Нарахування амортизації необоротних активів по півріччях за першим способом прямолінійного методу (від початкової вартості необоротних активів) наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розрахунок амортизації необоротних активів по півріччях за 1-м способом (від початкової вартості необоротних активів) за прямолінійним методом

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Всього кількість півріч за період амортизації	Норма амортизації за півріччя, %	Кількість півріч у році	Сума амортизації за півріччя, грн	Річна сума амортизації, грн
1	170000	10	10	2	17000	34000
2	170000	10	10	2	17000	34000
3	170000	10	10	2	17000	34000
4	170000	10	10	2	17000	34000
5	170000	10	10	2	17000	34000
х	Разом	х	х	х	х	170000

[авторська розробка]

За другим способом (від залишкової (балансової) вартості) прямолінійного методу амортизацію необоротних активів відображено в таблиці 2.

Щоб визначити амортизацію необоротних активів від їх залишкової (балансової) вартості (2-й спосіб), за кожен новий рік потрібно перераховувати нову вартість, що амортизується, і нову суму амортизації за півріччя, а норма амортизації

за півріччя залишається однаковою для всіх років.

Таким чином, сума амортизації за півріччя протягом 1-го року дорівнює 17000 грн $[(172000 \text{ грн} - 2000 \text{ грн}) : 10 \text{ півріч} = 17000 \text{ грн}]$, протягом 2-го року – 13600 грн $[(172000 \text{ грн} - 2000 \text{ грн} - 34000 \text{ грн}) : 10 \text{ півріч} = 13600 \text{ грн}]$, протягом 3-го року – 10880 грн $[(172000 \text{ грн} - 2000 \text{ грн} - 34000 \text{ грн} - 27200 \text{ грн}) : 10 \text{ півріч} = 10880 \text{ грн}]$, протягом 4-го року – 8704 грн $[(172000 \text{ грн} - 2000 \text{ грн} - 34000 \text{ грн} - 27200 \text{ грн} - 21760 \text{ грн}) : 10 \text{ півріч} = 8704 \text{ грн}]$, протягом 5-го року – 6963 грн $[(172000 \text{ грн} - 2000 - 34000 \text{ грн} - 27200 \text{ грн} - 21760 \text{ грн} - 17408 \text{ грн}) : 10 \text{ півріч} = 6963 \text{ грн}]$.

Річна сума амортизації дорівнює: за 1-й рік – 34000 грн $(17000 \text{ грн} \times 2 \text{ півріччя} = 34000 \text{ грн})$, за 2-й рік – 27200 грн $(13600 \text{ грн} \times 2 \text{ півріччя} = 27200 \text{ грн})$, за 3-й рік – 21760 грн $(10880 \text{ грн} \times 2 \text{ півріччя} = 21760 \text{ грн})$, за 4-й рік – 17408 грн $(8704 \text{ грн} \times 2 \text{ півріччя} = 17408 \text{ грн})$, за 5-й рік – 13926 грн $(6963 \text{ грн} \times 2 \text{ півріччя} = 13926 \text{ грн})$.

Таблиця 2

**Розрахунок амортизації необоротних активів по півріччях за 2-м способом
(від залишкової (балансової) вартості необоротних активів)
за прямолінійним методом**

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Всього кількість півріч за період амортизації	Норма амортизації за півріччя, %	Кількість півріч у році	Сума амортизації за півріччя, грн	Річна сума амортизації, грн
1	170000	10	10	2	17000	34000
2	136000	10	10	2	13600	27200
3	108800	10	10	2	10880	21760
4	87040	10	10	2	8704	17408
5	69632	10	10	2	6963	69632
x	Разом	x	x	x	x	170000

[авторська розробка]

Як видно з таблиці 2, при нарахуванні амортизації за 2-м способом (від залишкової (балансової) вартості необоротних активів) вартість, що амортизується, розподіляється нерівномірно, а в останньому році нерозподілена сума необоротних активів відноситься у витрати.

Висновки. Згідно з принципом періодичності діяльність підприємства поділяється на періоди з метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності [2; 6].

Згідно Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” фінансова звітність може складатися за рішенням підприємства за періоди відповідно до облікової політики підприємства. Таким чином, звітними періодами можуть бути: п’ятирічка, рік, дев’ять місяців, півріччя, квартал, місяць, декада, тиждень, день.

П(С)БО 7 “Основні засоби” визначено, що амортизація необоротних активів нараховується щомісяця, також її можливо формувати щорічно [1].

Одним із періодів, що використовується для виявлення, вимірювання, реєстрації, узагальнення, зберігання і передачі інформації користувачам про роботу підприємств є півріччя.

По півріччях можна здійснювати розрахунок амортизації необоротних активів. Це можна робити підприємству на свій розсуд, зокрема в управлінському обліку. Це дасть змогу підприємству ефективніше управляти виробничим процесом, вести облік витрат і калькулювати собівартість продукції, формувати звіти за необхідні періоди.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” (Наказ Міністерства фінансів України). № 92. (2000). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні (Закон України). № 996-XIV. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. Словник UA. Півріччя. (2022). Вилучено з: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D1%96%D1%87%D1%87%D1%8F>.
4. Полугодие. (8 мая 2021). Вилучено з: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B5>.
5. Nexans. Financial results. (2022). Вилучено з: <https://www.nexans.com/en/finance/Financial-results.html>.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: КОРОТКО ПРО ГОЛОВНЕ

Дяконенко Владислава Іванівна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Кміть Віра Мирославівна

доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

На сьогодні питання державного фінансового аудиту є досить актуальним, так як основним з принципів управління державними фінансами є державний фінансовий контроль. Поки сучасна система освіти набуває певних трансформацій та удосконалень, контроль за правомірним та раціональним використанням державних коштів закладами освіти набуває особливої актуальності.

Теоретичні основи та питання розвитку державного фінансового аудиту у різних сферах в схарактеризовано в працях І. О. Шевченко, Н.І. Рубана, Ф.Ф. Бутинця, Є. В. Мниха, Л. В. Дікань та інших. Але до тепер немає чітких тлумачень методик та процедур щодо здійснення державного фінансового аудиту закладів вищої освіти.

Фінансові засади функціонування закладів вищої освіти України визначаються Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту», відповідно до яких функції формування, використання та контролю за фінансовою сферою визначено між державою, засновником та керівництвом закладу вищої освіти.

Заклади вищої освіти підлягають фінансовому аудиту двох типів [3]:

- контролю з боку керівника закладу освіти;
- контролю з боку держави за ефективним використанням освітніх субвенцій та виділеного фінансування вищої освіти.

Якщо говорити про завдання державного фінансового аудиту системи вищої освіти, на мій погляд, доцільно було б відзначити такі спрямування, які тісно пов'язані з супроводженням бюджетної програми, за якою фінансується система вищої освіти в Україні, в першу чергу це:

- контроль за спеціальним призначенням формування і використання фінансових ресурсів закладами вищої освіти та структурною відповідністю;
- аналіз імовірних можливостей, пріоритетності бюджетних витрат;
- прояв запасів підвищення ефективності використання фінансових коштів за сприянням розробки механізмів застереження недоцільного та нецільового призначення коштів;
- контроль доцільності використання ресурсів;
- установлення ступеня ефективності та доцільності застосування усіх видів ресурсів при підготовці фахівців з вищою освітою.

Таким чином, виходячи з моїх думок, можна стверджувати, що державний фінансовий контроль стосується діяльності закладів вищої освіти щодо розпорядження коштами, виділеними з державного бюджету на [4]:

- підготовку здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврський), другим (магістерський) та третім (доктор філософії) рівнем освіти;
- виплату стипендій здобувачам освіти усіх освітніх рівнів;
- розроблення та виконання державних програм;

- провадження освітньої, наукової та міжнародної діяльності;
- провадження господарської діяльності закладів вищої освіти державної форми власності.

В чому є важливість фінансового аудиту? Здійснення належного державного фінансового аудиту слугує перешкоджанню всякого виду фінансових злочинів.

Під час виконання державного фінансового аудиту системи освіти перевіряється фінансовий стан, ефективність використання ресурсів та відповідність діяльності державного закладу вищої освіти чинному законодавству. Виконання державного фінансового контролю закладу вищої освіти у формі аудиту дає спроможність охарактеризувати результативність державних програм у галузі освіти, ефективність використання державних коштів та додержання законодавства у ході здійснювання господарської діяльності.

Виходячи з формулювання державного фінансового контролю та зважаючи на особливості фінансових основ організації фінансової діяльності освітніх установ на початку 2022 року в країні функціонує 505 вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації та 349 III-IV рівня акредитації, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, визначає також застосування до них державного фінансового контролю у формі аудиту за дотриманням законодавства у сфері закупівель.

Державними органами, які здійснюють державний фінансовий контроль у сфері вищої освіти, є Державна аудиторська служба України та Рахункова палата України.

Державний фінансовий контроль ЗВО, має на меті оцінку правильності, раціональності та ефективності використання державних фінансових ресурсів закладами освіти, реалізується в поетапній перевірці основних напрямів діяльності, а саме [4]:

- дотримання ЗВО визначених напрямів діяльності, функцій та завдань;
- наявності паспорту бюджетної програми;
- наявності затвердженого в установленому порядку кошторису;
- обґрунтованості розрахунків обсягів надходжень та видатків загального та спеціального фондів;
- дотримання порядку внесення змін до кошторису коригування обсягів бюджетних зобов'язань тощо.

Державний фінансовий аудит системи освіти зобов'язаний мати конкретну побудову та структуру проведення, що можна відтворити у формі моделі із визначенням:

- етапів процесу аудиту;
- завдань, які потрібні для виконання на кожному з цих етапів; системі виконання різних завдань;
- методів та прийомів, які використовуються для виконання кожного з цих завдань.

Стосовно етапів процесу аудиту, я виділяю такі [2]:

1. Планування державного фінансового аудиту закладу вищої освіти.
2. Підготовка програми державного фінансового аудиту закладу вищої освіти.
3. Здійснення програми державного фінансового аудиту закладу вищої.
4. Оформлення результатів державного фінансового аудиту закладу вищої освіти.
5. Реалізація державного фінансового аудиту закладу вищої освіти.

Усі перераховані мною етапи державного фінансового аудиту взаємопов'язані між собою та цілеспрямовані на оптимізацію фінансових засад функціонування

закладу вищої освіти та розвиток системи вищої освіти в цілому.

Отже, ЗВО є основними об'єктами державного фінансового контролю у системі вищої освіти внаслідок реалізації державних програм у сфері вищої освіти.

Головною метою здійснення державного фінансового контролю ЗВО є ефективності, оцінка результативності та законності використання державних коштів керівництвом ЗВО у процесі провадження освітньої, наукової, господарської та фінансової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами та доповненнями) в редакції від 01.01.2018 р. / Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII в редакції від 05.09.2017 р. / Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Блакита Г., Откаленко О. Державний фінансовий аудит системи вищої освіти. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 3. С. 100–113.
4. Марина А. С. Державний фінансовий контроль закладів вищої освіти України: теоретичний аспект. Науковий вісник. Ужгородського національного університету. Випуск 19, частина 2. 2018.

СЕКЦІЯ ІІІ. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

САМООРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЧИННИК В СИСТЕМНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Цікало Євген Іванович

ORCID ID: 0000-0001-8051-9299

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Синергетичний ефект в управлінні підприємствами досягається завдяки самоорганізаційній спроможності реалізувати властивість емерджентності (інтегративності) їхніх систем управління. Застосування теорії синергетики (з її складовою – саморганізація [1, 2, 3, 4]) у дослідженні системної інтеграції управлінської діяльності ґрунтуватиметься на поєднанні інтеграції і самоорганізації в управлінні підприємствами. Самоорганізаційний чинник стає не тільки впливовим на інтеграцію, але і затребуваним для забезпечення підтримки інтегративної статусності системи управління.

Інтеграційний процес, взаємодіючи із самоорганізаційним управлінським процесом, перетворюватиме об'єкти управління (наприклад, бізнес-процеси) економічної діяльності, (взаємопов'язаною із соціальною і екологічною діяльністю у фінансовому і нефінансовому вимірах) в інтегровані, забезпечувальні сталий розвиток суб'єкта господарювання (з врахуванням ентропійності середовища функціонування суб'єкта). Виходячи з цього самоорганізаційний чинник треба досліджувати з позиції сприяння досягненню системою управління інтеграційних ознак, які відповідають загальносистемним принципам вимогам інтеграції [5, 6].

Інтегрована система управління (з набутими інтеграційними ознаками) функціонуватиме і розвиватиметься в динаміці самоорганізаційних перетворень. Зміна стану гомеостатичної рівноваги (самоорганізаційної характеристики) системи відображатиметься у інтеграційному стані. При цьому інтегрована система управління "егоцентрично" налаштовуватиметься на збереження свого стану і недопущення дезінтеграції, або на перехід на інший рівень інтеграції. Самоорганізаційні флуктуації в системі управління чинитимуть еволюційний і революційний впливи, чергуючи інтеграцію з адаптивною і кардинальною реінтеграцією. Дисипативні трансформаційні зміни в інтегрованій системі управління перебуватимуть в площині прийняття і реалізації рішень добіфуркаційного і післябіфуркаційного характерів. Рішення фокусуватимуться на локалізації атракторів критичності ситуацій (точок потенційної або фактичної дезінтеграції) та адекватного реагування, для забезпечення керованості флуктуаціями, з виходом на прийнятний стан. Тут проявляється нерозривний зв'язок інтеграційного і економічного станів (наприклад, в контексті недопущення

дезінтеграції і банкрутства). Ці стани утворюватимуть комплексний стан, який виступатиме результатом одночасно інтеграційних і самоорганізаційних дій. Рішення-дії повинні бути наскрізними по усій структурі системи, щоб забезпечити когерентність їх впливу на результати діяльності і стійкість стану. Системи управління інтегруються внутрішньо і зовнішньо. У цьому контексті самоорганізаційні дії спрямовуватимуться на рефлексивне зближення (на основі поєднання інтересів) із зацікавленими сторонами, з метою досягнення прийнятного стану і відповідної системної структури управління.

Проявом впливу самоорганізаційного чинника в управлінні діяльністю буде наявність самоорганізаційних ознак, які в межах системної інтеграції, стикуватимуться з інтеграційними ознаками на управлінській платформі (функціональних уніфікованих елементів процесно-орієнтованого і вартісно-орієнтованого управління), що дасть змогу здійснювати системою менеджменту інтегроване управління діяльністю підприємства.

Список використаних джерел:

1. Haken H. The science of structure : synergetics. Van Nostrand Reinhold, New York, 1984. 255 p.
2. Бакурова А. В. Самоорганізація соціально-економічних систем: моделі і методи: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2010. 328 с.
3. Синергетичні та еконофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем. Монографія / В.Д. Дербенцев, О.А. Сердюк, В.М. Соловійов, О.Д. Шарапов – Черкаси: Брама-Україна, 2010. – 287 с.
4. Шарапов О.Д., Дербенцев В.Д., Семьонов Д.Є. Економічна кібернетика Навч. посібник. / О.Д. Шарапов, В.Д. Дербенцев, Д.Є. Семьонов – К.: КНЕУ, 2004. – 231 с.
5. Цікало Є. Формування інтеграційного базису системи управління суб'єкта господарювання. Формування ринкової економіки в Україні. 2016. Вип. 35. Ч.2. С. 287–293.
6. Цікало Є. І. Інформаційно-економічні інтеграційні ознаки системи управління суб'єкта господарювання. Ефективна економіка. 2022. № 4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10169> (дата звернення: 28.09.2022).

СТРУКТУРА СУЧАСНОГО МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ

Замроз Мар'яна Володимирівна

ORCID ID: 0000-0002-7396-8296

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Кульчицька Людмила Русланівна

здобувач вищої освіти економічного факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

В сучасних умовах господарювання, мотивація праці має одночасно як економічну, так і соціальну складову. Економічна сутність мотивації полягає в тому, що від вмотивованості працівника залежить не лише його матеріальне благополуччя, а й прибутковість компанії та національної економіки в цілому. Соціальна є складова виражається в можливості самореалізації працівника, але при відсутності стійких мотивів до роботи він втрачає задоволення від праці. Отже, соціально-економічна мотивація – це складний управлінський процес впливу на трудову поведінку працівника чи колективу, на який впливає сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, і передбачає застосування економічних (для задоволення первинних потреб) та соціальних (для задоволення вторинних потреб) методів задля досягнення цілей працівника та компанії.

На ефективність соціально-економічної мотивації впливає те, на скільки добре розроблений в компанії її механізм реалізації. Поняття «механізм» характеризують як [1, с. 9]:

- послідовність процесів та етапів, що визначають собою якусь дію або явище;
- система або пристрій, які визначають порядок кожного виду діяльності;
- складна організаційна система, яка має певні базові умови, які складаються у кінцевий вихід-процеси.

Розробка та впровадження в практику категорії «мотиваційний механізм» орієнтує на вивчення складної системи регуляторів економічної поведінки і передбачає розробку методичного забезпечення. Причому механізм повинен мати соціально-економічну природу, оскільки мотивація як явище поєднує процеси, що мають і соціальний, і економічний характер: економічна поведінка є результатом взаємодії економічної сфери та людського фактору

Якщо ж говорити про механізм соціально-економічної мотивації, то він передбачає розробку в компанії методичного забезпечення, комплексної системи регуляторів трудової поведінки працівників, які включають сукупність методів, інструментів, ресурсів, засобів та важелів цілеспрямованого впливу на працівників або колектив.

На різних етапах ринкових перетворень мотиваційний механізм буде мати свою специфіку. Дієвість мотиваційного механізму може бути реалізована, перш за все, на основі його гнучкості, мобільності, поєднання мотивування працівників не лише на мікро-, але й макрорівнях. Зміни складних зв'язків елементів системи викликають відповідні зміни у системі мотивації.

Метою соціально-економічного механізму є підвищення трудової та креативної

активності людських ресурсів за допомогою інструментів соціальних та економічних методів мотивації.

Складність та структура мотиваційного механізму залежить від якісної та кількісної структури персоналу, а також від дерева цілей самої компанії. Даний механізм працює на основі таких принципів [1, с. 10]:

- 1) механізм соціально-економічної мотивації повинен мати ознаки раціональної цілісності і відокремленості його елементів;
- 2) для кожної цілі компанії повинен бути розроблений окремий механізм соціально-економічної мотивації;
- 3) механізм соціально-економічної мотивації повинен формувати елементи, які мають різну тривалість їх життєвого циклу;
- 4) усі елементи механізму соціально-економічної мотивації є тісно взаємопов'язані і взаємозалежні, тому зміна одного вимагає негайної зміни усіх інших елементів.

Особлива увага в мотиваційному механізмі повинна відводитися задоволенню соціальних потреб компанії і розглядатися як варіант соціального розвитку компанії. В цьому випадку, прибуток компанії розглядається як ресурсний та фінансовий потенціал для формування та реалізації стратегії соціального розвитку. Відповідно до цього підходу, задоволення вторинних (соціальних) потреб працівників можливе лише при умовах високої прибутковості компанії. Механізм соціально-економічної мотивації зображений на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Механізм соціально-економічної мотивації працівників

Як видно із рисунка 1.1. важливу роль у мотиваційному механізмі відіграють методи та інструменти мотивації. Усі методи соціально-економічної мотивації

поділяються на економічні та соціальні і мають у своїй структурі чимало інструментів.

Соціально-економічна мотивація має для розвитку компанії як економічне, так і соціальне значення. Застосування в управлінні економічних методів формує економічне значення мотивації у вигляді ефективної праці. Ефективна праці відображається в інноваційності трудової діяльності та виробничих процесах. Щодо соціального значення мотивації полягає у підвищенні якості виготовленої продукції чи наданих послуг, що, в свою чергу, сприяє більш повному задоволенню потреб споживачів.

Висновки. Ефективний механізм соціально-економічної мотивації сприяє підвищенню задоволеності працівників своєю працею, і як наслідок зниження плинності кадрів. Економічна складова механізму передбачає підвищення ефективності праці, зростання матеріального благополуччя персоналу та рівня прибутковості компанії. Соціальна складова сприяє саморозвитку персоналу та його рівня захищеності, формування високого соціального статусу особистості в суспільстві, а також системний процес гуманізації праці.

Список використаних джерел:

1. Салун М. М. Майстренко О. В. (2010) Механізм соціально-економічної мотивації персоналу : монографія. Харків : Вид. ХНЕУ, 184 с.
2. Костишина Т. А. (2018) Соціально-економічна мотивація в контексті забезпечення конкурентоспроможності діяльності підприємств. *Науковий вісник ПУЕТ. Сер. «Економіка»*. № 3 (88). 42-50.

УПРАВЛІННЯ: АСПЕКТ БІОЛОГІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПРОЄКТУВАННЯ ВИСОТИ КАР'ЄРНОЇ ДРАБИНИ

Юшин Сергій Олександрович

Д-р екон. наук, професор, головний науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ, Україна

Як відомо, І. Ньютон у своєму листі Р. Гуку (15.02.1676 р.) визнав: «якщо я бачив далі, ніж інші, то це тому, що стояв на плечах гігантів» (If I have seen further it is by standing on the shoulders of Giants). А. Ейнштейн розробив Теорію випадкових блукань, згідно з якою людина, яка потрапить у дрімучий ліс без орієнтирів, буде кружляти навколо певної точки у радіусі 600 м, тобто ризикує загинути: вихід – залізти на найвище дерево і намітити курс свого руху. Але ж відомо, що для подолання високих перешкод потрібна, принаймні, драбина.

Г. Саймон вказує, що, «між вищим керівництвом і оперативним рівнем ієрархії існують кілька проміжних рівнів управління», і що «не слід думати, що ця ієрархія є досконало організованою» [1, с. 2, 5], бо ієрархічна драбина може, свідчить Ф. Найт, потенційно складатися з великої кількості щаблів [2, с. 277].

Загальновідомим є вислів «Через терни до зірок» (*лат. Per aspera ad astra*). І коли, стверджує І. Адізес, будь-хто проєктує своє просування по кар'єрній драбині, йому слід зважити на необхідність змін у стилі діяльності, які можуть бути вкрай болісними, якщо претендент на підвищення не відбувся різнобічною особистістю ще на початку кар'єри (переживши якісь серйозні зміни) [3, с. 201]. Аналогічної думки притримувався й П. Друкер, який вважав, що стратегічне рішення майбутній лідер може і повинен приймати на початковому етапі своєї кар'єри, бо менеджмент своєї особистості є революція у підході до людини, яка вимагає нових дій від кожного з нас, де для ефективної реалізації менеджменту власної особистості необхідно, щоб кожен працівник розумової праці мислив та діяв як керівник найвищого рівня [4, с. 221, 240]. Для того, щоб переконалися у величезних ризиках і складнощах, які підстерігають бажаючих швидко пройти до «зірки менеджменту», слід уважно ознайомитися з кар'єрою Л. Якокки [5].

Для багатьох кар'єристів поняття «щастя» і «кар'єра» є синонімами. Але ж у своїй праці «Історія» Геродот розповідає про запеклу суперечку царя Креза з афінським законотворцем Солонем: Крез, демонструючи Солону свої скарби, вважав, що той повинен визнати його найщасливішою людиною, але Солон наводив приклади «щасливців помірною статку», які (попри негаразди буття) прожили свій довгий вік у «квітучий час рідного міста, у них були прекрасні та благородні сини, і побачили, як у всіх них також народилися і залишилися живими діти». Крез обурився: «А моє щастя ти так ні в що не ставиш, що навіть не вважаєш мене нарівні з цими простими людьми?». Солон відповів: «той, що постійно має найбільшу кількість благ і потім щасливо закінчить життя, той, царю, в моїх очах, у праві називатися щасливим». Крез тоді визнав Солон абсолютно дурною людиною, але погодився з ним після того, як програв війну Кіру, який наказав скласти величезне багаття і на нього звести Креза [6]. Отже, на який би шабель кар'єрної драбини особа не потрапила, без повної реалізації природного потенціалу вона ризикує потрапити у ситуацію криз і катастроф.

Безумовно, не кожна особа здатна витримати кар'єрні навантаження. Так, класичний приклад в історії: відмова імператора Діоклетіан (305 року н.е.) від

престолу на користь вирощування капусти. Л.А. Сенека недаремно попереджав, що до зірок шлях через терни, і пропонував «ховатися від справ» тому, «хто, полюбивши ліси, утік із міста» [7, с. 47]. У XIX ст. Г. Торо (Уолден, або Життя у лісі) та Е. Золя (Сімпліс) осучаснили ідеї Сенеки. А у наші часи цивілізація стикнулася з явищем «дауншифтинга» (англ. перемикання автомобіля на нижчу передачу). Зрозуміло, що хто б відмовився від можливості «Відійти від справ Молодим та Багатим» (ідея з праці Р. Кійосакі та Ш. Лектер). Тим більше що синдром вигорання став хворобою нашого часу [8]. У такій ситуації, зазначає Дж. Гелбрейт, логічно стає демонстративна відмова від загальноприйнятих поглядів на працю, кар'єру тощо не лише серед молоді, вона набула поширення і серед широких кіл педагогів та вчених [9, с. 485]. Причини таких процесів досліджував А. Маслоу, який розглядав людське життя у контексті вищих життєвих прагнень (розвиток, самоактуалізація, здоров'я, самоідентифікація та автономія, жага до досконалості та інші шляхи «нагору»), не забуваючи й про «біологічну несправедливість» (визначається тим, що діти народжуються світ із різним генетичним потенціалом), а також про те, що організм людини, наданий самому собі, виявляє певну біологічну ефективність та мудрість [10, с. 22, 97].

Ідею біологізації економіки висловив у свій час А. Маршалл, який вважав: «Меккою економіста є швидше економічна біологія, аніж економічна динаміка, але біологічні концепції складніші, ніж теорії механіки» [11, с. 15]. Сучасна цивілізація входить в еру інформаційного суспільства на засадах цифровізації усіх сторін його буття. На думку К. Шваба, унікальність четвертої промислової революції полягає в зростаючій гармонізації та інтеграції великої кількості різних наукових дисциплін та відкриттів, що веде до конвергенції фізичного, цифрового та біологічного світів, де успішні організації все далі йтимуть від ієрархічної структури до моделей, які більшою мірою визначаються мережевою взаємодією та співпрацею, побудовою середовища, в якому заохочуватиметься генерування нових ідей на основі емоційного інтелекту [12]. У цьому контексті доречно звернутися до наукової спадщини Ж.-Б. Ламарка, який саме й вивчав зв'язок емоцій, що викликаються розумовими актами, та емоцій, викликаних відчуттями або лежачими в їх основі потребами. Відповідно до цього зв'язку, він формував концепцію «драбини» біологічних видів (побудувати драбину, щаблі яких ведуть або від складнішого до більш простого, або від більш простого до більш складного), стосовно якої визначив принцип: їх не можна розташувати таким чином, щоб вони склали єдиний простий лінійний ряд, свого роду драбину з правильно розташованими щаблями. Саме це визначає поступовий розвиток організації та управління на рівні біологічних процесів з наступним їх втіленням у соціальне буття: у будь-якій цивілізованій країні, особливо такої, де цивілізація досягла високого рівня, постійно спостерігається, що люди, які її населяють, ніби знаходяться на різних щаблях сходів. якщо розглядати їх з точки зору розумових здібностей окремих індивідуумів. Таким чином, у працях Ламарка ми можемо побачити контур тих фундаментальних зрушень, які нині передбачені процесами швидкої цифровізації нашого буття.

Висновки. Наведений вище матеріал дає підстави стверджувати, що:

- 1) механізм ієрархізації відносин є фундаментальним на біологічному та соціальному рівнях, детермінуючи управління суспільством через формування кар'єрних драбин та систем мотивування людей рухатися «вверх» їх щаблями;
- 2) входження до інформаційного суспільства через цифровізацію створює практичні можливості кожному управлінцю самостійно проектувати висоту кар'єрної драбини з огляду на свій біологічний потенціал та життєві прагнення.

Список використаних джерел:

1. Саймон Г. Адміністративна поведінка: / Пер. з англ. К.: АртЕк, 2001.
2. Найт Ф. Риск, неопределенность и прибыль / Пер. с англ. М.: Дело, 2003.
3. Адизес, И. Как преодолеть кризисы менеджмента. Диагностика и решение управленческих проблем / Пер. с англ. М.: МиФ, 2014.
4. Друкер П. Менеджмент. Вызовы XXI века. / Пер. с англ.: М.: МиФ, 2012.
5. Якокка Л., Новак У. Карьера менеджера / Пер. с англ. Мн.: Попурри, 2002.
6. Геродот. История / Пер. з древне-греч.. – М.: АСТ, 2006.
7. Сенека Л.А. Трагедии / Пер. с лат. М.: Наука, 1983.
8. Грабе М. Синдром выгорания – болезнь нашего времени. Почему люди выгорают и что можно против этого предпринять / Пер. с нем. СПб.: Речь, 2008.
9. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество: / Пер. с англ. / М.: АСТ, 2004.
10. Маслоу А. Мотивация и личность. / Пер. с англ. СПб.: Питер, 2010.
11. Маршалл А. Принципы экономической науки / Пер. с англ. М.: Прогресс, 1993.
12. Шваб Клаус. Четвертая промышленная революция / К. Шваб ; Пер. с англ. М.: Форм, 2016.
13. Ламарк, Жан-Батист. Избранные произведения. В 2-х т. Т. 1. Пер. с франц. М.: Изд. АН СССР, 1959.
14. Ламарк, Жан-Батист. Избранные произведения. В 2-х т. Т.2. Пер. с франц. М.: Изд. АН СССР, 1959.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ПРОФЕСІЙНИХ КВАЛІФІКАЦІЙ

Тетяна Семигіна

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

доктор політичних наук, професор, член
Національне агентство кваліфікацій, Україна

Вступ. Євроінтеграційні процеси стосуються багатьох сфер економічного, соціального життя країн, векторів державної політики та функціонування різнопланових інститутів суспільства.

У Договорі про заснування ЄС міститься норма, спрямована на впровадження політики вільного пересування (free movement policy). Вона передбачає право працівника приймати пропозиції щодо працевлаштування, оголошені в будь-якій державі-члені ЄС; право вільно пересуватися територією держав-членів з метою працевлаштування; право перебувати в державі-члені з метою працевлаштування; право залишатися в державі-члені після закінчення трудових відносин. У державах-членах ЄС також забезпечується вільне пересування товарів, осіб, послуг та капіталів. До умов свободи надання послуг нормативними документами віднесено: часова визначеність; заборона обмежень для суб'єктів господарювання, які вже засновані в державі-члені ЄС; взаємне визнання (recognition) кваліфікацій тощо [1; 14].

Потреба у взаємному визнанні професійних кваліфікацій також зумовлена процесами трудової та освітньої міграції, цифровізацією ринку праці, динамічним поширенням навчання впродовж життя [5].

Мета цієї роботи полягає в тому, щоб оглянути загальноєвропейську політику щодо взаємовизнання професійних кваліфікацій як умову забезпечення політики вільного пересування в межах ЄС. Робота спирається на ретроспективний аналіз політики щодо кваліфікацій, зокрема вивчення нормативних документів ключових європейських інституцій. Дослідження має у своїй основі неоінституційний підхід, розглядає правила та норми, встановлені основними політичними акторами євроінтеграційної політики в сфері кваліфікацій.

Основні результати. На початку функціонування ЄС працівник, котрий мав намір працювати за межами країни, в якій йому було присвоєну професійну кваліфікацію, мав пройти процедуру визнання дипломів і кваліфікацій, яка здійснювалась щодо кожної окремої професії. Згодом європейські інституції почали ухвалювати нормативні документи, покликані гармонізувати вимоги та підходи до наповнення тих чи тих кваліфікацій.

Аналіз джерел [1; 2; 4; 6; 7; 9; 12] засвідчує, що наприкінці 1970-х років були впроваджені імперативні вимоги до кваліфікації лікарів, ветеринарів, архітекторів тощо (Директива 93/16 від 5 квітня 1993 р. щодо лікарів, які практикують; Директива 78/686 від 25 липня 1978 р. щодо дантистів; Директива 85/384 від 10 червня 1985 р. щодо архітекторів; Директива 98/5 від 16 лютого 1998 р. щодо визнання кваліфікацій ремісників, юристів, фахівців у галузі харчової промисловості, роздрібного продажу, гуртової торгівлі, вугільної промисловості). Ці директиви встановили мінімальні стандарти професійної підготовки та умови визнання кваліфікацій.

Водночас в ЄС формувалась політика визнання освітніх кваліфікацій. Директивою 89/48 від 21 грудня 1988 р. впроваджувалась загальна система визнання дипломів про вищу освіту. Відповідно до Директиви, «диплом» дефініюється як

кваліфікація, що має наступні характеристики: кваліфікація повинно бути присвоєна компетентним органом у державі-члені ЄС; особа, яка отримала кваліфікацію, повинна закінчити навчання в університеті тривалістю не менше трьох років; кваліфікація повинна надавати право здійснювати професійну діяльність у державі-члені ЄС, що видала диплом. Тобто ця Директива регулює взаємне визнання освітніх кваліфікацій, здобутих лише в державах-членах ЄС.

У разі розбіжностей вимог до тривалості освіти, від особи, котра прагнула працевлаштуватися в іншій країні, могли вимагати підтвердження її професійної придатності у вигляді кваліфікаційного іспиту або відповідного практичного досвіду.

Якщо для здійснення якоїсь професійної діяльності в державі-члені ЄС вимагається наявність диплома, то застосовується процедура визнання диплома, отриманого в іншій державі-члені ЄС.

Якщо професію не врегульовано в країні заявника (тобто для заняття певною професією не потрібна спеціальна ліцензія або інший дозвіл держави), то держава-член ЄС, де особа бажає здійснювати свою професійну діяльність, повинна визнати наявну кваліфікацію, якщо кандидат володіє отримав кваліфікацію в іншій країні та мав принаймні два роки професійного стажу у державі походження.

Директива 92/51 від 18 червня 1992 р. повторювала ту саму систему визнання кваліфікацій, яку вже була визначена Директивою 89/48, однак вона регулювала визнання кваліфікацій та дипломів не про вищу освіту, необхідних для заняття певною професією або діяльністю. Тривалість навчання повинна бути не меншою одного року. Нова Директива також розглядала визнання сертифікатів після будь-якого виду професійної спеціалізованої підготовки, необхідної для заняття професією в тій державі-члені, що визнає кваліфікацію.

Механізм визнання кваліфікацій з метою забезпечення свободи також міститься у Директиві Європейського парламенту і Ради 1999/42/ЄС від 7 липня 1999 р. про запровадження механізму з визнання кваліфікацій професійної діяльності, що охоплюється директивами про лібералізацію, перехідні заходи і доповнення загальної системи визнання кваліфікацій. Директива містила перелік тих видів діяльності, з яких держава-член зобов'язана сформулювати процедури визнання кваліфікації осіб, які отримали її в іншій державі-члені.

Директивою 2241/2004/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 грудня 2004 р. запущено проєкт Europass (Європас або Європаспорт), спрямований на представлення професійних навичок, компетентностей і кваліфікацій у формі, зрозумілій у всіх країнах ЄС. Europass було засновано для забезпечення прозорості кваліфікацій та компетентностей. Зараз у державах-членах ЄС та в країнах, які є кандидатами в члени ЄС, створено 36 національних центрів Europass, які координуються Європейською Комісією.

Основні цілі Europass – надати людям можливість ефективно повідомляти про свою кваліфікацію, навички та компетентності під час пошуку роботи та прийняття на навчання; створити універсальний інструмент для користувачів на основі доступного електронного формату; сприяти мобільності по всій Європі з метою безперервного навчання та працевлаштування.

У 2005 р. було ухвалено спеціальний нормативний документ ЄС стосовно кваліфікацій – Директиву Європейського парламенту і Ради 2005/36/ЄС про визнання професійних кваліфікацій. Вона, одного боку, кодифікувала право ЄС з цього питання, а з іншого – містила нові положення, спрямовані на усунення прогалин у правовому регулюванні визнання кваліфікацій. Від жовтня 2007 р. вона повністю замінила положення усіх попередніх директив у даній сфері. У 2013 р. було внесено

поправки до цієї директиви ЄС, спрямовані на забезпечення автоматичного визнання кваліфікацій через інформаційну систему внутрішнього ринку.

Директивою 2005/36/ЄС визначено, що спеціального унормування потребують так звані регульовані професії, тобто професійна діяльність або група професійних видів діяльності, доступ до яких, заняття якими або один зі способів заняття якими безпосередньо чи опосередковано регулюються законодавчими, нормативними чи адміністративними положеннями щодо володіння певною професійною кваліфікацією. При визначенні статусу такої професії йдеться насамперед про гарантування безпеки людей, уникнення шкоди тощо. Країни ЄС повинні надавати всю інформацію про визнання кваліфікацій для всіх регульованих професій через єдині контактні пункти. Створення мережі контактних пунктів з метою надання можливості професіоналам виконувати процедури та формальності, передбачені Директивою, в режимі онлайн через єдиний контактний пункт або компетентні органи, відповідальні за цю професію.

Важливу роль у загальноєвропейській системі взаємовизнання кваліфікацій відіграє Європейська рамка кваліфікацій, спрямована на порівняння кваліфікацій і, відповідно, на полегшення міжнародного визнання кваліфікацій. 2008 року було ухвалено Рекомендацію Європейського парламенту і Ради ЄС 2008 року (у 2017 р. було запропоновано оновлену редакцію) про впровадження Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК). ЄРК складається з восьми кваліфікаційних рівнів, які описуються через три ключові дескриптори – знання (knowledge), навички (skills), відповідальність та автономія (responsibility and autonomy). Очікується, що європейські країни повинні ухвалити національні рамки кваліфікацій (НРК), які не повинні дублювати ЄРК, але відповідати їй та пройти самосертифікацію.

Для формування загальноєвропейського простору професійних кваліфікацій значущим виявилось забезпечення того, що кваліфікацію, отриману в будь-якій країні і в будь-який спосіб, можна підтвердити в іншій країні. Для цього було схвалено рекомендацію Ради ЄС від 20 грудня 2012 р. про визнання неформального та інформального навчання, на основі чого відбувається присвоєння повної або часткової кваліфікації. Рекомендація передбачає, що процес визнання полягає у «підтвердженні уповноваженим органом, що особа здобула результати навчання, виміряні стосовно відповідного стандарту» і охоплює чотири етапи: ідентифікацію досвіду особи шляхом діалогу (співбесіди), документування з метою засвідчення досвіду особи, формальне оцінювання досвіду та сертифікацію результатів оцінювання.

У 2022 році в ЄС ухвалено Рекомендацію 2055/554 щодо визнання українських кваліфікацій. Вона має на меті спрощення доступу до ринку праці для тих громадян України, які опинилися в ситуації вимушеного переселення в інших країнах. Також ЄС ввів у дію механізм тимчасового захисту, передбачений Директивою 2001/55/ЄС, у якій визначено вимоги до держав-членів щодо дотримання процедури надання дозволів для біженців, а саме займатися діяльністю за наймом або індивідуальною діяльністю за умови дотримання правил, застосованих до цих професій.

Але згадані документи європейських інституцій не гарантують, що українські біженці будуть працевлаштовані на посадах, де використовується весь спектр їхніх професійних компетентностей. Це також не дає їм миттєвого доступу до регульованих професій.

Так, чимало європейських країн відчувають брак вчительських кадрів, який став досить очевидним під час пандемії COVID-19, а також прагнуть підтримати тих

вчителів-біженців з України, котрі мають бажання знайти собі роботу, та забезпечити освітні послуги дітям з України. Проте в більшості європейських країн професія вчителя належить до регульованих. Наразі для того, щоб працювати в школі чи в дитячому садочку, потрібно мати: належну освітню кваліфікацію, визнану національним регулятором, документ, що засвідчує достатній рівень володіння національною мовою, тощо. Вимоги до вчителів достатньо високі. Наприклад, в Угорщині та в Литві для отримання дозволу на вчителювання потрібно мати як бакалаврську, так і магістерську педагогічну освіту. При співставленні українських та іноземних педагогічних кваліфікацій національні регулятори країн ЄС виявили відмінності у вимогах та обсягах проходження педагогічної практики (зауважуючи недостатній обсяг практичного навчання в українських ЗВО).

Ще складнішою є ситуація з визнанням кваліфікацій українських лікарів (медичні професії є регульованим на загальноєвропейському рівні і не підпадають під загальні досить ліберальні підходи до визнання професійних кваліфікацій).

Або, приміром, соціальна робота, котра не є «регульованою професією» на загальноєвропейському рівні, проте майже в усіх державах-членах ЄС для доступу до надання соціальних послуг потрібна ліцензія/акредитація/реєстрація (визначено національним чи місцевим законодавством), адже соціальні працівники мають справу з вразливими людьми, яким держави хочуть гарантувати певний рівень безпеки і якісні послуги. Присвоєння професійної кваліфікації, реєстрацію та ліцензування здійснюють, як правило, саморегулівні професійні асоціації (документ про освіту – лише умова допуску до фахового іспиту), яким таке право делеговане державою. Реєстри ліцензованих/сертифікованих/зареєстрованих працівників ведуть або саморегулівні професійні асоціації, або спеціально уповноважені органи, що відповідають за національний реєстр кваліфікацій [3].

Обговорення результатів. Проведений ретроспективний аналіз підтверджує думку М. Олійник [1] про те, що взаємне визнання кваліфікацій як умова функціонування свободи надання послуг ґрунтується в ЄС на таких основних принципах, як:

- принцип «взаємної довіри», який полягає у тому, що держава-член ЄС не може обмежити свободу суб'єкта підприємницької діяльності ЄС тільки на підставі вимог щодо наявності національної кваліфікації для здійснення певної професійної діяльності у цій країні, а повинна надати умови для визнання кваліфікації суб'єкта підприємницької діяльності ЄС;

- принцип рівності, відповідно до якого держава-член ЄС, в якій надаються послуги, має право на регулювання професійних вимог виключно без дискримінації за ознакою громадянства, а також не має права встановлювати обмеження, що перешкоджають отриманню послуг громадянами інших держав-членів ЄС.

До цих принципів також слід додати забезпечення якості професійних послуг (за оцінками фахівців, сьогодні понад для 5500 видів професій у Європі існують спеціальні умови доступу [10]). Це зумовлює особливу увагу до регульованих професій і вимогливість процедур визнання кваліфікацій за ними, навіть в у мовах кризи і великого напливу мігрантів.

За твердженнями С. Адамо та Т. Байндера (2018) [8], очікувалось, що система взаємного визнання професійних кваліфікацій зменшить дефіцит робочої сили на національних ринках, посилить мобільність фахівців усередині ЄС і виступить гарантією використання їхніх навичок. Проте на національних рівнях зберігається багато адміністративних перешкод, економічних та культурних бар'єрів для досягнення згоди щодо цієї спільної системи кваліфікацій [11; 12; 13]. Це призводить

до формування певних національних моделей присвоєння та визнання професійних кваліфікацій в тій частині, яка не суперечить європейським нормам вільного руху працівників та свободи надання послуг.

Проведений аналіз засвідчує, що імплементація європейських норм потребує системних змін українського міграційного, трудового та освітнього законодавства, спрямованих, зокрема, на формування цілісного простору освітніх та професійних кваліфікацій. Відтак постає питання щодо спрямованості формальної та неформальної євроінтеграційної політики в сфері взаємовизнання професійних кваліфікацій, якнайшвидшої адаптації українських норм та практик, врахування трудової мобільності, розвиток цифрових інструментів, які спрощують процедури підтвердження та визнання кваліфікацій.

Висновки. Починаючи з 1960-х років законодавство та інституції ЄС формують досить розгалужену і ґрунтовну систему визнання професійних кваліфікацій, яка має на меті допомогти громадянам ЄС використовувати свої кваліфікації та навички по всьому Союзу.

Європейські регулювання щодо питань взаємного визнання кваліфікацій, необхідних для надання послуг державами-членами ЄС, не можна вважати жорстко унормованим. Водночас європейські інституції прагнуть до гармонізації процедур та систем присвоєння та визнання кваліфікацій у державах-членах ЄС, забезпечення прозорості цих систем і співставності, не порушуючи базових принципів взаємної довіри, рівності та гарантування безпеки водночас.

Список використаних джерел:

1. Олійник, М.О. (2019). Взаємне визнання кваліфікацій як умова функціонування свободи надання послуг. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, 11 (2), 39-42.
2. Петров, Р.А., ред. (2019). Право Європейського Союзу. 9-те вид. Харків: Фоліо.
3. Семигіна, Т. (2022). Визнання професійних кваліфікацій у соціальній роботі: дискусійні питання. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна допомога і соціальна робота: виклики сучасності» (с. 90-93). Луцьк, ЛНТУ.
4. Семигіна, Т. (2020). Європейська політика щодо визнання професійних кваліфікацій: уроки для України. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін, 28, 5-14.
5. Семигіна, Т., Баланюк, Ю. (2021). Формування політики щодо професійних кваліфікацій у контексті глобальної освітньої та трудової мобільності. Модернізація публічного управління в умовах глобальних змін світового простору (с. 109-136). Львів-Торунь: Ліга-Прес.
6. Семигіна, Т. В. (2021). Європейські інструменти для національної системи кваліфікацій. Public administration: European development strategies : conference proceedings (pp. 128-132). Venice: Baltija Publishing.
7. Семигіна, Т. В. (2020). Європейська практика підтвердження професійних кваліфікацій на основі неформальної освіти. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, 3 (132), 57-65.
8. Adamo, S., & Binder, T. (2018). Union citizens and the recognition of professional qualifications: where do we go from here? In S. de Vries, E. Ioratti, P. Guarda, & E. Pulice (Eds.), EU Citizens' Economic Rights in Action: ReThinking Legal and Factual Barriers in the Internal Market (pp. 37-59). Edward Elgar Publishing.
9. Craig, P., de Búrca, G. (2020). EU Law: Text, Cases, and Materials. Oxford, New York.
10. Heremans, T. (2012). Professional Services in the EU Internal Market: Quality Regulation and Self-Regulation. Oxford.

11. Howat, C., Ulicna, D. & Harris, P. (2013). Study evaluating the Professional Qualifications Directive against recent educational reforms in EU Member States. Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4ee4ad1c-b966-4410-8414-b8e1be7a5ffa>.
12. Jefferies, D. & Evetts, J. (2000). Approaches to the international recognition of professional qualifications in engineering and the sciences. *European Journal of Engineering Education*, 25(1), 99-107.
13. Lipiec, S. (2021). The Recognition of Professional Qualifications in the European Union. The Practice of Administration and European Courts - The Ski Instructor Example. *Studia Europejskie - Studies in European Affairs*, 25(2), 93-115.
14. Treaty establishing the European Community. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12002E%2FTXT>.

СЕКЦІЯ IV. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Рукіна Діана Олексіївна

Студентка навчально-наукового інститут права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Ільков Василь Васильович

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Сьогодні на території України діє воєнний стан, що неабияк впливає на українське суспільство та державно-правову дійсність в цілому, адже існує багато загроз, які негативно позначаються не тільки на економічному стані держави, але й на забезпеченні прав та свобод людини й громадянина. Саме тому принципи адміністративного права мають особливе значення, оскільки вони комплексно регулюють систему захисту прав людини та включають різноманітні проблеми її функціонування. Через це механізм формування адміністративно-правового захисту прав людини є однією з надійних гарантій практичного функціонування системи всієї системи захисту прав і свобод людини та громадянина.

Щодо наукового дослідження цього питання, то воно є досить актуальним у наш час. Серед найбільш ґрунтовних праць таких науковців, які досліджували проблематику виокремлення адміністративно-правових засобів захисту прав і свобод громадян під час воєнних дій, а також обґрунтували пріоритетні напрямки вдосконалення правового регулювання цього питання, слід відзначити: Скакун О., Риженко І., Лопов Л., Харитонova О.

Дотримання принципу правової рівності охоплює найглибшу сутність людяності і фактично сприяє максимальному використанню навичок людини, реалізації її особистісного потенціалу. У ХХІ столітті для кожної сучасної демократично налаштованої держави, захист прав і свобод людини та громадянина є першочерговим напрямом її діяльності, а також це є характерним елементом досвідченості такої держави. Результатом цього є тривалий процес державотворення та затвердження концепції визнання цих прав людини, які у правовій державі мають найвищу соціальну цінність.

Загалом, важливу роль у механізмі захисту прав людини відіграє саме адміністративно-правова форма захисту, оскільки конституційними положеннями України передбачено, що саме права та свободи людини є найвищою цінністю, тому визнання, дотримання, захист таких прав та свобод є обов'язком держави й найважливішим принципом при визначенні адміністративно-правового статусу особи, який окреслюється принципами адміністративної галузі права.

Щодо визначення адміністративно-правового статусу громадянина України, то він встановлюється за допомогою змісту та характеру адміністративної

правосуб'єктності, складовими елементами якої є адміністративна правоздатність та дієздатність [1, с. 112].

Адміністративну правоздатність людина набуває від народження, що є законодавчою перспективою кожного громадянина стати суб'єктом адміністративного права, набувши при цьому певні привілеї та обов'язки. Зміна та їх встановлення регламентується адміністративно-правовими нормами. Слід зауважити, що за загальним правилом правоздатність особи не може бути обмеженою чи відчуженою, при цьому відмова від неї заборонена. Засвідчується вона за допомогою паспорта громадянина України чи свідоцтвом про народження осіб, що не досягли 16 років [1, с. 112-113].

Стосовно адміністративної дієздатності, то під нею заведено розуміти законну можливість громадянина самостійно набувати та використовувати права, виконуючи покладені на нього обов'язки адміністративно-правового характеру. Принагідно зауважити, що адміністративна правоздатність є підґрунтям адміністративної дієздатності громадян, адже закладені в ній умови є частиною реалізації повинностей і суб'єктивних прав. З приводу вікового цензу, то повна адміністративна дієздатність настає з 18 років, окрім цього з'являючись ще і в 16, наприклад, щодо дотримання паспортної системи обліку, отримання паспорта, дотримання права на охорону природи тощо [1, с. 113-114].

Щодо обов'язків учасника адміністративно-правових відносин в Україні, то до них належать: шанування державної символіки України, збереження культурної спадщини та природи, сплата податків і зборів, щорічне подання до податкових інспекцій декларації про особистий майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, який встановлений в законі. Проте згідно з реаліями сьогодення, а саме воєнним станом серед головних обов'язків слід виокремити особливості захисту територіальної цілісності, збереження державного суверенітету та незалежності й проходження військової служби [2].

З приводу адміністративно-правового захисту прав і свобод людини, то його заведено розглядати, як цілісний механізм способів та методів, проведення різного роду процесуальних дій, які впливають на сукупність суспільних відносин такої галузі регулювання, що закріплені законодавчо й за умови використання яких спостерігається відновлення порушення права людини. Подібні відносини виникають між суб'єктами щодо охорони, захисту та поновленню порушених прав і свобод цих суб'єктів [3, с. 164]. Такими суб'єктами з одного боку є органи виконавчої влади, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, правоохоронні органи, Президент України, а з іншого фізичні та юридичні особи [3, с. 164-165]. З приводу адміністративно-правових засобів захисту прав людини, то до них відноситься: конституційно закріплені права індивіда на звернення за захистом та оскарження рішень; судовий захист та контроль; забезпечення представницького інтересу особи органами прокуратури в галузі адміністративного судочинства [2].

Щодо регулювання захисту прав людини в умовах воєнного стану то в Україні діє Закон "Про правовий режим воєнного стану" згідно з частиною 2 ст. 20 якого права і свободи людини та громадянина під час воєнних дій не можуть бути обмеженими, які передбачаються ч. 2 ст. 64 Конституції України [4], [5]. З вищезазначеного випливає, що навіть введення воєнного стану не має впливати на гарантії дотримання прав і свобод людини, серед яких можна виокремити: право на життя, право на освіту, право на рівність конституційних прав і свобод й тому подібне. Тортурам, приниженням, жорстокості та покаранню в умовах війни немає виправдання. Крім того, будь-хто, хто намагатиметься захопити владу за цього

режиму, буде притягнутий до відповідальності [4].

Проте, правові, суспільні та політичні зміни, що трапились як результат введення воєнного стану в Україні, породжують новий пошук адміністративно-правових механізмів захисту прав і свобод українського народу, які б відповідали дієвим принципам та нормам світових тенденцій цього напрямку. Саме тому збільшується вплив ефективності застосування норм, приписів та принципів міжнародного права щодо розвитку національної системи прав України.

Таким чином, можна зробити висновок, що нині поряд із такими першочерговими потребами під час так званої “рятувальної” операції на території України, як зміцнення національної безпеки, подолання економічної кризи, є збереження та дотримання гарантій прав і свобод людини та громадянина, що є обов’язком кожної правової держави й має визначальний зміст її діяльності, при цьому права та свободи людини мають не менш важливе значення під час воєнного стану, ніж у мирний час. Ось чому держава має розширювати можливості громадян й спрямовувати свою діяльність на створення нових умов для їх реалізації та захисту.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В.О. Галунька, Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
2. Кодекс Адміністративного судочинства України: чинне законодавство України зі змінами та допов. станом на 01 серпня 2022 р. Київ, 2022. 248 с.
3. Костюшко О. П. Забезпечення адміністративно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2. С. 162-177.
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 5 грудня 2015 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250.
5. Конституція України: від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. 141 с.

ВИДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА

Гордієнко Денис Миколайович

курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Логінова Марина Вікторівна

викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Захист інтересів та гарантія дотримання прав сторін цивільних та цивільно-процесуальних відносин є одним із беззаперечних орієнтирів та стандартів існування демократичного суспільства. Держава, створюючи умови для повноцінної й максимальної реалізації особами власної правосуб'єктності, затверджує широкий вибір способів такої реалізації.

Інститут представництва розглядається, з одного боку, як засіб розширення процесуальних та суб'єктних можливостей сторін цивільних та цивільно-процесуальних відносин, з іншого – є гарантом підвищення рівня правового захисту особи [3].

У ст. 58 ЦПК України зазначено, що сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника [2].

У юридичній літературі виділяють різні критерії для визначення видів представництва. Залежно від підстав виникнення, представництво поділяється на види: законне та договірне представництво.

Обов'язковим є законне процесуальне представництво.

Законне (необхідне, обов'язкове) процесуальне представництво виникає на підставі закону, адміністративного чи судового акта за наявності таких юридичних фактів, як спорідненість, усиновлення, встановлення опіки чи піклування тощо. Положення ст. 59 ЦПК України визначають вичерпне коло осіб, що мають право здійснювати законне представництво в процесуальних відносинах:

1) малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років, а також недієздатних фізичних осіб захищають у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом;

2) неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть захищати у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом [2].

Суд може залучити до участі в таких справах неповнолітню особу чи особу, цивільна дієздатність якої обмежена. До числа інших осіб, на яких закон покладає функції законних представників, належать державні чи громадські дитячі, виховні заклади або закладі охорони здоров'я, в яких дитина чи недієздатна особа постійно проживає. Відповідно до ст. 245 Сімейного кодексу України функції опікуна та піклувальника щодо такої дитини покладаються на адміністрацію цих закладів [3].

Договірне представництво виникає на підставі укладеного договору доручення, трудового договору, членства в громадській організації та з інших підстав. Представником у цивільному процесі при договірному представництві насамперед може бути адвокат, який може діяти в інтересах будь-яких осіб, оскільки його діяльність регулюється спеціальним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. У.Бек та З.Довбуш з цього приводу зазначають, що «порівняно з іншими учасниками цивільного процесу адвокат має більше гарантованих законодавством можливостей щодо збирання доказів шляхом

направлення адвокатського запиту та їх подання через «Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему». Але це є об'єктивним фактом через існування визначених на законодавчому рівні державних гарантій забезпечення діяльності адвокатів [4].

Аналіз положень ст. 60 ЦПК України дав змогу виокремити низку особливостей представництва інтересів юридичних осіб, а також органів публічних відносин (органи державної влади та місцевого самоврядування):

– по - перше, представництво інтересів юридичних осіб суттєво обмежене, оскільки вони позбавлені можливості залучати до розгляду справи та захисту власних інтересів співробітників та фахівців у ролі представника;

– по - друге, відповідно до ч. 4 ст. 60 ЦПК України «одна й та сама особа може бути одночасно представником декількох позивачів або декількох відповідачів або декількох третіх осіб на одній стороні, за умови відсутності конфлікту інтересів між ними»;

Стосовно способу участі адвоката та інших представників у судовому процесі, привертають увагу положення ст. 62 ЦПК України, які визначають особливості підтвердження правосуб'єктності представника. Зокрема, такими документами є:

Процесуальний статус представника повинен підтверджуватися відповідними документами, які перераховані в ст. 62 ЦПК України, а саме:

1) довіреністю фізичної або юридичної особи;

2) свідоцтвом про народження дитини або рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна. Повноваження адвоката, як представника, можуть підтверджуватися не тільки довіреністю, але й ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Висновок. Підбиваючи підсумки дослідження особливостей представництва в цивільному процесі, слід зауважити на таких основних аспектах.

По-перше, сучасний ЦПК України та судова реформа, яка впроваджується в державі, фактично вводять монополію на представництво сторін адвокатом у судах. З одного боку, це пов'язано із високим рівнем професійних знань, підвищеною відповідальністю та специфічністю правового статусу адвоката. Але водночас така монополія викликає питання обмеження можливостей для особи реалізувати її власне право на судовий захист, залучаючи у ролі представника іншу особу, не адвоката.

По-друге, ЦПК України все ж таки залишає можливість для реалізації відносин представництва в цивільному процесі між фізичною особою та іншою особою, яка не має статусу адвоката, але може здійснювати представництво в малозначних справах. Особистісною такою можливістю розглядається не стільки гарантування права особи на судовий захист, скільки спробою зменшити навантаження якраз таки на адвокатів, оскільки малозначні справи мають велику питому вагу в загальній кількості справ, що вирішуються цивільними судами.

Список використаних джерел:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. No 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року. No 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
3. Ханік-Посполітак Р.Ю. Представництво в цивільному процесі за новим цивільним процесуальним кодексом України. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. No 1. С. 50-54. 3. Лазько Г.З. Джерела інституту представництва у цивільно-процесуальному праві України. Часопис Київського університету права. 2005.
4. Світлична Г.О. Представництво у цивільному судочинстві: традиції та новації. Порівняльно-аналітичне право. No 5. 2019. С. 131-135.

ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ: ВІДМІННІСТЬ ВІД НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Гордієнко Денис Миколайович

курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Березняк Василь Сергійович

Д-р. юрид. наук, старший науковий співробітник, доцент

кафедри кримінального права і кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Актуальність цього дослідження породжена тим, що, на перший погляд, склади таких кримінальних правопорушень як «Захоплення заручників» (стаття 147 Кримінального кодексу України (далі – КК України)) та «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини» (стаття 146 КК України) є майже подібними [1]. Зважаючи на це, існує необхідність пошуку ознак, які дозволяють розмежувати ці два склади кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.

Аналізуючи зазначені склади кримінальних правопорушень, можемо відзначити, що першою ознакою для відмежування є об'єкт кримінального правопорушення. Об'єктом за статтею 146 КК України є особиста воля (свобода) людини та її недоторканність. Водночас, за статтею 147 КК України, окрім основного об'єкту, яким є особиста воля та безпека заручника, виділяють також додатковий об'єкт, яким виступають громадська безпека, життя та здоров'я особи тощо. Між окремими науковцями і дотепер точаться дискусії щодо необхідності віднесення «Захоплення заручників» саме до кримінальних правопорушень проти громадської безпеки [1].

Об'єктивна сторона досліджуваних складів кримінальних правопорушень також є доволі схожою, але не тотожною. Об'єктивна сторона за статтею 146 КК України полягає у вчиненні таких альтернативно визначених дій як незаконне позбавлення волі та викрадення людини. Сутність незаконного позбавлення волі полягає у протиправному утриманні особи, яке, своєю чергою, виражається у створенні штучних перешкод (наприклад, зв'язування, приковування ланцюгами, зачинення дверей), які не дозволяють особі вільно пересуватися у просторі та обирати місце свого перебування. Під викраденням людини варто розуміти вчинене проти волі потерпілої особи протиправне захоплення, переміщення з того місця, де вона знаходилася, та подальше її утримання викрадачем чи іншою особою [3, с.161].

Відмінності між цими діяннями є незначні і полягають, насамперед, у тому, що викрадення людини є неможливим без її переміщення за межі місця добровільного перебування. У той же час, необхідно підкреслити, що будь-яке викрадення людини беззаперечно є актом незаконного позбавлення її волі. Також важливо звернути увагу на те, що при викраденні людини винний контролює як місце утримання потерпілого, так і будь-яку його поведінку у цьому місці [3, с.167].

При цьому, доцільною є думка науковців, які зазначають, що викрадення людини вчиняється лише активним шляхом, натомість незаконне позбавлення волі може виражатися як у вчиненні активних дій, так і бездіяльності, наприклад, ненадання особі з інвалідністю засобу пересування тощо [3, с.161].

Об'єктивна сторона за статтею 147 КК України також представлена двома альтернативними діями – захоплення заручника або тримання заручника, однак найчастіше вони слідуєть один за одним. Під захопленням особи треба розуміти напад, пов'язаний з її затриманням із наступним істотним обмеженням вільного руху, пересування чи поведінки особи. Тримання особи як заручника передбачає протиправне позбавлення волі особи [1].

Незважаючи на таку подібність досліджуваних складів кримінальних правопорушень, необхідно пам'ятати, що викрадення у більшості випадків вчиняється таємно, натомість захоплення заручника вчиняється у відкритий спосіб.

Науковці також доцільно відзначають, що місцезнаходження заручників, як правило, також не приховується від правоохоронних органів. Більше того, їх утримування часто поєднується з погрозами заподіяння шкоди життю та здоров'ю і, навіть, демонстрацією такої погрози. При викраденні ж факт тримання відомий тільки родичам чи іншим особам, на яких розрахований вплив самого факту викрадення, а місце тримання невідоме нікому, ретельно приховується [4, с. 47].

Погоджуємося також із думкою *А.С. Політової*, яка вважає, що особливу увагу при розмежуванні зазначених складів кримінальних правопорушень також необхідно звертати на особу потерпілого. Відтак, при викраденні людини вирішальне значення має вибір жертви, певні відомості про неї. При захопленні заручників особистість захопленої та утримуваної людини як заручника злочинців, як правило, не цікавить [4, с. 47].

Доволі вдале визначення заручника наведено у статті 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [2]. З його аналізу, випливає, що для кваліфікації дій особи за статтею 147 КК України важливо встановити спеціальну мету – спонукання осіб, вказаних в частині 1 статті 147 КК України, до вчинення/утримання від вчинення дій в якості умови звільнення заручника. Саме наявність такої мети є ключовою для розмежування суб'єктивної сторони досліджуваних діянь [1].

Наостанок, відзначимо, що оскільки, кримінальне правопорушення за статтею 147 КК України характеризується більшим ступенем суспільної небезпечності, вік кримінальної відповідальності за його вчинення знижено до 14 років. Натомість, суб'єктом кримінального правопорушення за статтею 146 КК України є фізична, осудна особа, яка досягла 16-річного віку [1].

Таким чином, як висновок зазначимо, що стаття 147 КК України є спеціальною нормою стосовно статті 146 КК України. При цьому, під час дослідження основними ознаками для розмежування цих складів кримінальних правопорушень є: спосіб вчинення дій, передбачених об'єктивною стороною, особа потерпілого та наявність спеціальної мети, що вирізняє суб'єктивну сторону за статтею 147 КК України. Окрім того, вік суб'єкта за статтею 147 КК України знижено порівно з віком суб'єкта за статтею 146 КК України.

Перспективними напрямками для подальших досліджень, на нашу думку, є обґрунтування необхідності внесення змін до назви статті 147 КК України, оскільки чинна назва «Захоплення заручників» вводить в оману щодо необхідності виконання об'єктивної сторони одразу стосовно декількох осіб – «заручників» задля можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності. Водночас, для кваліфікації дій за статтею 147 КК України достатнім є наявність хоча б одного потерпілого.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2002 року № 2341-III. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата

- звернення: 06.09.2022).
2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року. № 638-IV. Дата оновлення: 12.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 06.09.2022).
 3. Андрушко А.В. Злочини проти волі, честі та гідності особи (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): дис. ... доктор юрид. наук: 081/ А.В. Андрушко; наук. конс. В.М. Попович; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» Міністерство освіти і науки України Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України Міністерство внутрішніх справ України, Ужгород. 2021. 675 с. (дата звернення: 06.09.2022).
 4. Гнетнев М. К., Сингаївська І. В. Про ключові аспекти кваліфікації злочинів, передбачених статтями 146 і 147 КК України. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. № 1 (77). 2017. С. 44-53 (дата звернення: 06.09.2022).

ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кутєпов Максим Юрійович

Кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу дослідження
проблем кримінального та кримінально-виконавчого права
*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна*

Воєнний стан – є особливим правовим режимом, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [4].

В Україні воєнний стан ввели із 05 год. 30 хв. 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Згодом, його було продовжено з 5 години 30 хвилин 26 березня ще на 30 діб – до 25 квітня. Пізніше продовжили на 90 діб – до 25 серпня. 15 серпня Верховною Радою України було підтримано рішення про продовження воєнного стану на 90 діб до 21 листопада 2022 року [3].

Від моменту повномасштабного вторгнення російської федерації, установи виконання покарань, ізолятори тимчасового тримання та слідчі ізолятори опинилися під низкою ризиків з якими стикаються усі громадяни у тих регіонах, де ведуться активні бойові дії. Пов'язані такі ризики, як безпосередньо із загрозою обстрілів відповідних установ, так із ймовірними труднощами щодо матеріально-побутового забезпечення цих установ, забезпечення продуктами харчування, водою, засобами гігієни чи медикаментами.

Верховною Радою України було затверджено на період дії воєнного стану Тимчасовий порядок тримання осіб, що засуджені до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України [1]. Відповідна постанова від 19 березня 2022 року № 320, яка набрала чинності 20 березня і діє така постанова протягом одного року з дня, коли припиняється чи скасовується воєнний стан.

Відповідно до положень Тимчасового порядку встановлюються загальні вимоги щодо тримання осіб, які засуджені до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби, починаючи від моменту введення воєнного стану, який охоплює воєнний час і частково період відбудови, після закінчення воєнних дій. З метою забезпечення життя та здоров'я засуджених у виправних колоніях мінімального і середнього рівня безпеки ДКВС можуть бути утворені дільниці для тримання засуджених [2].

З початком війни, яку розв'язала росія проти України, в небезпечному становищі опинилися одні з найуразливіших державних інституцій. Мається на увазі саме про установи виконання покарань (УВП), зокрема виправні колонії (ВК), в яких тримаються засуджені, а також, слідчі ізолятори (СІЗО), в яких знаходяться особи, щодо яких було обрано забезпечувальний захід у виді тримання під вартою.

Вищезазначені місця дійсно є вразливими. Вразливість даних місць обумовлена не лише воєнним станом. УВП – це спеціалізовані інституції, які пристосовані до того, щоб здійснювати кримінально-правовий вплив на особу, і цей вид діяльності для них є виключним. У свою чергу, це означає, що такі установи не складають економічної «цінності», і їх утримання та фінансування не є одним із пріоритетів держави. Отже, вразливість установ у мирний час зумовлена тим, що дуже часто вони функціонують

в умовах браку фінансування та забезпечення, а це безумовно впливає на повсякденне життя колонії.

Крім того, сюди варто додати величезні проблеми з забезпеченням правового режиму відбування покарання. В УВП досить поширена практика порушення прав людини. В умовах воєнного стану, «планка» вразливості ще більше підвищується. Безумовно в зоні бойових дій, а також, на лінії зіткнення знаходяться окремі УВП, і всі ризики, які існують у цих зонах у воєнний час для таких установ є більш високими.

Державна кримінально-виконавча служба опинилася в ситуації, коли частина УВП опинилися в умовах окупації. Незважаючи на те, що з 24 лютого 2022 року по теперішній час з зони бойових дій та лінії зіткнення загалом було евакуйовано значну кількість УВП, проте не всі кримінально-виконавчі установи, які перебували в зоні ризику вдалось евакуювати.

В умовах воєнного стану проблемами кримінально-виконавчої системи є:

1. Окупація частини УВП і забезпечення безпеки, життя та здоров'я тих, хто там працює і відбуває покарання;

2. Забезпечення прав засуджених в умовах воєнного часу (як тих, хто був евакуйований, так і тих, хто знаходиться у відносно безпечних регіонах та умовах).

Практично кожне з порушень, стосовно яких було отримано інформацію, і які, ймовірно, відбуваються на окупованих територіях в УВП, полягають у: порушенні прав засуджених та ув'язнених; катуванні, насильстві та залякуванні; переміщенні ув'язнених в невідомі місця та напрямки; звільненні окремих ув'язнених від відбування покарання або з-під варти; зміні вироків та інших процесуальних правових підстав перебування ув'язнених в установах; використанні ув'язнених як робочої сили, військових та «живого щиту». Окресленні порушення повинні отримати правову оцінку та кваліфікацію.

Порушення прав засуджених та ув'язнених – це хронічна хвороба системи і, звичайно, в умовах воєнних дій чуда не сталося [5]. Інформація, яка отримується з відкритих ресурсів, а також моніторингові візити демонструють те, що порушення прав засуджених та ув'язнених відбувається систематично.

Одне з важливих і фундаментальних прав людини, а саме, право на життя – сьогодні в умовах позбавлення волі або тримання під вартою опинилося під значною загрозою. Це пов'язано не лише із воєнною агресією з боку росії, але і внаслідок того, що УВП не пристосовані до того, щоб захистити осіб, які в них перебувають, від артилерійських та ракетних ударів. Більшість установ немає укриттів та бомбосховищ, дещо проблемним є швидке пересування всього колективу засуджених, крім того, відсутні засоби оповіщення про повітряну загрозу.

Внаслідок введення воєнного стану, практично всі установи перевели на режим посиленого несення служби, де було запроваджено режим особливих умов. У зв'язку з цим, в багатьох установах засуджені були суттєво обмежені в можливості отримувати побачення. Це стосувалось не тільки побачення з родичами, а й також побачення з адвокатами.

Висновок. Отже, усе вищезазначене дає можливість констатувати наявність порушення прав засуджених відповідно до законодавства України, а також наявність порушень окремих статей Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Для вирішення цих проблемних питань, варто планомірно виконувати рішення ЄСПЛ, а також, національних інституцій України, що стосується порушення прав людини під час відбування кримінальних покарань та знаходження в ув'язненні в УВП. Слід забезпечити дотримання прав осіб, що були засуджені та ув'язнені (стосовно умов тримання, забезпечення медичних прав цих осіб, реалізації основних

прав засуджених та ув'язнених тощо).

Список використаних джерел:

1. Визначено порядок тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях ДКВС на період воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210176_viznache-po-poryadok-trimannya-osb-zasudzhenikh-do-obmezhennya-vol-u-vipravnikh-kolonyakh-dkv-s-na-perod-vonnogo-stanu.
2. Деякі питання тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 19.03.2022 № 320. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2022-%D0%BF#Text>.
3. Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні»: Закон України від 15.08.2022 № 2500-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2500-IX#Text>.
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Установи виконання покарань під час війни. URL: <https://khp.org/1608811011>.

СЕКЦІЯ V. ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗАХИЩЕНОСТІ БОЙОВИХ БРОНЬОВАНИХ МАШИН ВІД УРАЖЕННЯ БОЄПРИПАСАМИ КІНЕТИЧНОЇ ДІЇ

Горбачова Яна Сергіївна

ORCID ID: 0000-0002-1652-2941

ад'юнкт науково-методичного центру організації
наукової та науково-технічної діяльності

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна

Захищеність бойових броньованих машин (ББМ) від дії кінетичних засобів ураження є надзвичайно актуальною проблемою сьогодення в умовах реальної російсько-української війни. Це зумовлено широким розповсюдженням даного типу військової техніки в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також умовами їх бойового застосування, з одного боку та різким зростанням потужності стрілецької зброї противника з іншого боку. А таке зростання, як показує аналіз результатів ведення бойових дій, призводить не тільки до ураження бойової броньованої машини, а й до втрат особового складу, який є під її захистом [1–5].

Так, в результаті проведеного аналізу встановлено, що в ході ведення бойових дій великий відсоток бойових пошкоджень (втрат) ББМ було нанесено боєприпасами кінетичної дії калібром кулі до 14,5 мм. Унаслідок недостатньої захищеності ББМ від дії цих боєприпасів суттєво зростає кількість і ступінь тяжкості бойових пошкоджень ББМ (втрат екіпажів), а це, в свою чергу, призводить до зменшення бойової ефективності підрозділів механізованих військ в наслідок збільшення втрат як самих ББМ, так і особового складу, що перебуває під їх захистом. Тобто, ступінь захищеності вітчизняних зразків ББМ значно поступається закордонним зразкам такого ж класу та не відповідає стандарту НАТО – STANAG 4569.

Результати аналізу характеристик засобів ураження кінетичної дії та основних показників броньової перешкоди, а також інших внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на процес взаємодії цих засобів ураження з броньовою перешкодою дозволяють стверджувати, що існуючий рівень стійкості сучасних бронебійних засобів ураження ставить питання про необхідність забезпечення ББМ максимально можливим броньовим захистом [6]. При цьому, сучасний броньовий захист повинен бути не тільки більш потужним і живучим, а також мати універсальні захисні властивості, тобто захищати від різних типів бронебійних засобів, так як кожен з них, відрізняючись механізмом впливу на броньову перешкоду, визначає різноманітні і часто несумісні вимоги до броньових матеріалів. Тобто, існує невідповідність між потрібними характеристиками захисту ББМ від ураження боєприпасами кінетичної дії та існуючими масо-габаритними обмеженнями.

Протягом останнього часу задача підвищення захищеності ББМ, в основному, вирішувалась шляхом збільшення товщини броні, покращення її окремих якісних характеристик або застосуванням нових її видів, а також вибором нових конструкцій

та оптимізацією форм корпусів і башт. Але, аналіз сучасних умов ведення бойових дій вказує на те, що найбільш прийнятним напрямком для створення броньового захисту нових та модернізації існуючих серійних зразків ББМ – є застосування диференційованого бронювання, яке дозволить, при незначному збільшенні ваги бойової машини, збільшити її захищеність, або навпаки – при заданій мірі захисту, понизити сумарну вагу броньових деталей, що в обох випадках призведе до зниження втрат ББМ та особового складу під час виконання бойових завдань. Для визначення побудови та прийнятності характеристик такого броньового захисту потрібно мати відповідний науковий інструмент.

Результати аналізу наявного науково-методичного апарату щодо оцінювання рівня захищеності ББМ свідчать, що методики, які базуються на діючих нормативних документах, лише фіксують факт “пробиття” або “не пробиття” елементів бронезахисту певним типом боєприпасів з певного (заданого) виду зброї на фіксованій відстані (тобто при однакових початкових умовах) або вимірі енергії витраченої на пробиття зразка броньового захисту, що досліджується [7, 8]. Всі інші фактори, що можуть суттєво впливати на вибір матеріалів та особливості конструкції елементів броньового захисту при проведенні модернізації наявних ББМ або створенні їх нових зразків, не розглядаються. Тобто, існують невідповідності між можливостями існуючого науково-методичного апарату оцінювання рівня захищеності ББМ від ураження боєприпасами кінетичної дії та необхідністю отримання необхідних теоретичних знань для вирішення практичних задач, які виникають під час створення перспективних зразків ББМ.

Тому одним з шляхів забезпечення об’єктивного оцінювання рівня захищеності ББМ від ураження боєприпасами кінетичної дії є створення універсальної методики, в основі якої буде лежати: аналіз показників засобів ураження кінетичної дії та показників броньової перешкоди; визначення внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на процес взаємодії засобів ураження з броньовою перешкодою; обґрунтування способів дослідження та причинно-наслідкових зв’язків між основними властивостями засобів ураження кінетичної дії і броньової перешкоди.

Список використаних джерел:

1. Аналіз бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24-29 серпня 2014 року. (2019). Вилучено з <http://www.mil.gov.ua/news/2015/10/19/analiz-illovausk-14354/>.
2. Аналіз бойових дій на сході України в ході зимової кампанії 2014–2015 років. (2015). Вилучено з <http://www.mil.gov.ua/news/2015/12/23/analiz-bojovih-dij-na-shodi-ukraini-v-hodi-zimovoi-kampanii-2014-2015-rokiv--16785/>.
3. Аналіз Генерального штабу ЗС України щодо бойових дій на Дебальцевському плацдармі з 27 січня до 18 лютого 2015 року. (2015). Вилучено з <http://www.mil.gov.ua/analitichni-materiali/analiz-generalnogo-shtabu-zsu-shhodo-bojovih-dij-na-debaltseveskomu-placzdarmi-z-27-sichnya-do-18-lyutogo-2015-roku.html>.
4. Аналіз ведення АТО та наслідків вторгнення РФ в Україну у серпні-вересні 2014 року. (2014). Вилучено з <https://www.slideshare.net/tsnua/2014-51587585>.
5. Horbachova Y & Dachkovskyi V. (2021). Modeling of the behind armor action of fragments of armor obstacle on elements of combat armored vehicles. *Political Science and Security Studies Journal*. (2(1)), 26-32. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4646156>.
6. Горбачова Я.С. (2021). Формулювання вимог до захищеності бойових броньованих машин від ураження боєприпасами кінетичної дії. *Journal of Scientific Papers Social development & Security*. (11), 115-124. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.2.12>.
7. Рейнхарт Дж. & Пирсон Дж. (1958). Поведение металлов при импульсных нагрузках. Москва: Ил.
8. Астанин В.В. & Степанов Г.В. (1983). Энергетические характеристики разрушения алюминиевой плиты при пробивании стальным ударником. *Проблемы прочности*. (10). 93–95.

ПОГЛЯДИ НА ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО БАЗОВИХ КОЛІСНИХ ПЛАТФОРМ РУХОМИХ ЗАСОБІВ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТУ ВІЙСЬКОВОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Кондратюк Ігор Володимирович

ORCID ID: 0000-0001-9408-1435

ад'юнкт науково-методичного центру організації
наукової та науково-технічної діяльності

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна

Як слідує з аналізу розвиток рухомих засобів технічного обслуговування та ремонту (РЗТО та Р) військової автомобільної техніки (ВАТ) з'явилися разом з першими транспортними засобами, які обладнані двигунами внутрішнього згорання та модернізувались по мірі надходження у війська нових моделей автомобілів. Перехід на нові базові колісні платформи (БКП), застосування більш досконалих та пристосованих до умов функціонування майстерень, дозволило підвищити продуктивність праці спеціалістів ремонтників, покращити ефективність технічного обслуговування і ремонту (ТО і Р) ВАТ, підвищити евакуаційні можливості та забезпечити ефективність їхнього застосування.

Аналіз базових колісних платформ РЗТО та Р ВАТ Збройних Сил України (ЗС України), свідчить про те, що:

більшість РЗТО та Р ВАТ базуються на колісній платформі автомобілів радянського виробництва типу ЗИЛ-131, які морально та фізично застаріли, з часу випуску не вносились зміни в їхню конструкцію та більшість з них знаходились на зберіганні понад 30 років;

відсутній захист особового складу екіпажу від зброї масового ураження;

постійна прив'язка кузовів-фургонів до конкретних автомобільних шасі не дає можливості перестановки їх на інші марки машин, оперативної заміни автомобільних шасі у випадку їх пошкодження, виходу з ладу або старіння, а також здійснювати заміну менш прохідного шасі на більш прохідне з метою доставки спеціалістів ремонтників у місця виходу техніки з ладу;

висока вартість в утриманні застарілого парку автомобільного шасі РЗТО та Р, що знаходиться на зберіганні та в експлуатації до причин розміщення заводів виробників за межами країни потребує закупівлі майже всієї номенклатури запасних частин у російської федерації, яка повномасштабно вторглась 24 лютого 2022 року на територію України, здійснила окупацію частини території нашої держави та по суті є терористичною державою [1].

Разом з цим, колісні базові шасі типу ЗИЛ-131 на яких змонтовані РЗТО та Р ВАТ використовуються на усіх рівнях ієрархії, тактичного, оперативного та стратегічного рівнях. Проте, враховуючи те, що РЗТО та Р ВАТ батальйонного рівня діють найближче до переднього краю бойових дій то їм більш притаманно застосовувати броньовані БКП, які захищені від зброї ураження. На такій броньованій платформі можуть використовуватись як засоби надання технічної допомоги особовому складу екіпажів під час ведення бойових дій так і евакуаційні або засоби підвезення військово-технічного майна [2,3].

Проте, якщо розглянути оперативний або стратегічний рівень, де будуть діяти РЗТО та Р ВАТ на значній відстані від лінії зіткнення з противником. Їм більш

притаманно застосовувати БКП із змінними кузов-фургонами. БКП з економічної точки зору значно дешевші, мають більшу маневреність, мобільність (рухомість) тощо, порівнюючи з гусеничними базовими платформами [4].

Тому, на цей час в умовах ведення бойових дій з відбиття збройної агресії російської федерації (РФ) існує проблема щодо забезпечення ремонтно відновлювальних частин та підрозділів ЗС України БКП під монтаж РЗТО та Р у зв'язку з відсутністю на вітчизняних підприємствах оборонного комплексу зазначених платформ. Продовження термінів служби зразків ВАР, скорочення трудовитрат під час ТО і Р, а також, набутого досвіду під час виконання завдань в ООС (антитерористичній операції (АТО)) вказує на підвищені вимоги, які висуваються до РЗТО та Р ВАР. У зв'язку з цим, постало необхідність в розробці нового покоління перспективних та універсальних БКП РЗТО та Р ВАР відповідно до вимог керівних документів [5,6], які забезпечать захищеність особового складу екіпажу, рухомість, маневреність, надійність тощо, на тактичному, оперативному та стратегічному рівнях ієрархії.

Також, розроблені і запропоновані зразки автомобілів для оснащення ЗС України неповною мірою відповідають оперативно-стратегічним, оперативно-тактичним (тактико-технічним) сучасним вимогам. Деякі зразки броньованих автомобілів спроектовані без урахування можливості створення на їх шасі інших за функціональним призначенням зразків озброєння і військової техніки (ОВТ).

Отже, при формуванні вимог до нових базових колісних платформ РЗТО та Р ВАР на різних рівнях ієрархії необхідно приділити основну увагу наступним вимогам: можливість використання БКП під монтаж різних зразків ОВТ та РЗТО і Р; висока надійність та готовність до застосування; висока рухомість, універсальність; маневреність і ділимість; живучість в умовах застосування сучасних засобів збройної боротьби; ремонтпридатність, тощо [7].

Список використаних джерел:

1. Мультимедійна платформа іномовлення України "УКРІНФОРМ". Вилучено з <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3464821-ukraina-v-obse-rosia-die-ak-terroristica-derzava.html>.
2. Кондратюк. І.В. Аналіз розвитку рухомих засобів технічного обслуговування та ремонту військової автомобільної техніки. Journal of Scientific Papers "Social Development and Security, 11(1) (2021) С. 52-69. Вилучено з <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/278>.
3. Дачковський, В.О. Кондратюк, І.В. Аналіз парку військової автомобільної техніки, яка потребуватиме відновлення рухомих засобами технічно обслуговування та ремонту. Journal of Scientific Papers "Social Development and Security", 10(6) (2020) С. 216-228. Вилучено з <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/314>.
4. Дачковський В.О. Методика обґрунтування тактико-технічних вимог до рухомих засобів ремонту озброєння та військової техніки. Journal of Social development & Security. 2019, №9(6). С. 86-101. Вилучено з: <https://doi.org/10.33445/sds.2019.9.6.7>.
5. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 213 від 24 травня 2016 р. "Про затвердження Інструкції з формування оперативно-стратегічних, оперативно-тактичних та загальних вимог до озброєння та військової техніки Збройних Сил України".
6. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 60 від 1 лютого 2018 р. "Про затвердження Змін до Інструкції з формування оперативно-стратегічних, оперативно-тактичних та загальних вимог до озброєння та військової техніки Збройних Сил України".
7. Старцев В.В., Рогозін І.В., Литовченко Д.М. Перспективи створення сучасної рухомої автомобільної ремонтної майстерні вітчизняного виробництва. Системи озброєння і військова техніка, ХУПС. 2016, № 2(46). С. 150-154.

СЕКЦІЯ VI. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ ПРИЧИН ВІДМОВ У СИСТЕМАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ РЕКТИФІКАЦІЙНИХ КОЛОН ТА ФОРМУВАННЯ БАЗОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Ірлик Юлія Анатоліївна

аспірант кафедри Автоматики та комп'ютерно-інтегрованих технологій
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Україна

Науковий керівник: Стопакевич Андрій Олексійович

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри АКІТ
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Україна

Ректифікаційна колона (РК) – один із небезпечних технологічних об'єктів. Виробництва з РК належать до вибухопожежонебезпечних, що характеризуються такими факторами:

- пожежонебезпечними властивостями речовин;
- їх кількістю;
- режимом роботи установки (температурою, тиском).

Зазвичай на установках ректифікації відбувається поділ горючих і легкозаймистих рідин, горючих зріджених газів. У цьому випадку пожежонебезпечні як ректифікат, так й залишок.

Найбільш фундаментальним дослідженням на тему причин відмов систем автоматизації РК є робота [1]. У ній узагальнено результати можливих причин, понад 900 аварій з 1960-х років. Основні причини відмов систем автоматизації РК відповідно до даних роботи:

- Руйнування тарілок або насадок через їх корозію;
- Зміни властивостей потоку живлення;
- Високий чи низький рівень рідини у кубі;
- Сильна зміна флегмового числа;
- Захлинання;
- Проблеми з водяним або іншим охолодженням та подачею пари;
- Постійне зниження ступеня очищення продуктів через неправильний температурний режим;
- Піноутворення для деяких хімічних рідин;
- Виникнення хімічних реакцій у складних сумішах;
- Поломка допоміжного обладнання (конденсатор, ребойлер);
- Занадто малі обсяги проміжних баків;
- Відмова чи некоректна робота давачів;
- Неправильна реалізація систем керування.

Недоліком дослідження, проведеного у роботі [1], є те, що відмови розглядаються переважно з технологічного погляду. Узагальнивши вказаний

матеріал та досвід сучасної автоматизації РК, ми можемо сказати, що причинами відмов у системах автоматизації РК можуть бути:

1. некоректний технологічний розрахунок, щоб уникнути якого необхідно кваліфіковано використовувати сучасні САПР ТП;
2. використання ускладнених та оптимізованих технологічних схем, створених у САПР ТП без перевірки їх статичних та динамічних властивостей при всіх можливих збуреннях;
3. економія на проміжному обладнанні, що призводить до малих запасів величин керуючих впливів та малих обсягів або взагалі відсутності проміжних баків, які можуть провокувати непотрібні збурення за витратами;
4. надексплуатація устаткування, тобто його використання після закінчення терміну експлуатації;
5. реалізація системи керування без наукового підходу, що призводить до системи регулювання з невизначеним, часто малим запасом стійкості;
6. реалізація системи керування, яка адекватна лише для нормального режиму роботи без реалізації альтернативних змін у разі відмови давачів, виконавчих механізмів, тощо;
7. відсутність системи діагностики стану РК з урахуванням внутрішньої моделі процесу.

Для мінімізації кількості відмов ми вважаємо, що необхідно інтегрувати завдання технології, синтезу систем керування та розробки програмного забезпечення. Інтегрована розробка забезпечення системи автоматизації разом із технологічним процесом з метою виробництва задовільного продукту за максимальної кількості технологічних ситуацій, що включають відмову частини обладнання, дозволить забезпечити таку властивість як живучість систем автоматизації [2,3]. А живучість – це одна з головних передумов можливості переходу до повністю автоматичного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Kister H.Z. What caused tower malfunctions in the last 50 years?, 2003. Trans. IChemE. 81: 5–25.
2. Луцик Ю.А., Стопакевич А.А. Применение стратегий синтеза живучих систем управления в промышленной автоматизации. 74-а науково-технічна конференція професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів ОНАЗ ім. О. С. Попова: матеріали конференції, 2019. Одеса: ОНАЗ. С. 33-36.
3. Луцик Ю.А., Стопакевич А. О. Розробка алгоритмічного забезпечення живучої системи керування бражної колони спиртового виробництва. Інформаційні технології і автоматизація – 2020: зб. доп. XIII міжнар. наук. Одеса: ОНАХТ. С. 130-132.

СЕКЦІЯ VII. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

TRADITIONAL AND MODERN TECHNOLOGIES IN ASTRONOMY

Almakadma Mariam Ibrahimivna

Student of the Faculty of Computer Science
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

Pershyna Anastasiia Andriivna

Student of the Faculty of Computer Science
Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

People have always had a strong desire to explore everything that is around them. New lands, the open depths of the sea, as well as space. Although launching a rocket and constantly sending it into space is a relatively new technology, people still tried to learn about it. From ordinary stargazing and using a telescope to using powerful devices and sending astronauts to space.

Talking about ways of exploring space, we can highlight:

- Observations from the ground

The beginning of a new era came when Galileo used a primitive telescope to observe the moon. So the incomprehensible spots began to take shape.

Radar astronomy was born in 1946, when a radio signal was sent from the Earth, which "reflected" from the surface of the Moon.

- Aerial observations

At one moment people understood that it is much better to observe space while being in space. For example, the European Space Agency's Automated Interplanetary Station was launched in June 2003 to explore Mars. In fact, the "Mars-Express" device became an artificial satellite of the Red Planet.

Back when computers didn't exist or were not powerful enough, scientists had to do all the calculations and observations by themselves. Nowadays there are a lot of new methods of exploring space using modern technology.

Discoveries like radio wave imaging underlie many of the most common techniques used in space photography. Ultraviolet photography allows the detection of extragalactic planets and stars by creating two-dimensional images of ultraviolet radiation. Imaging creates an image by scanning space, assigning image data to each pixel to create a mosaic of space. These methods require a huge amount of data to create a single photo. For example, it took 70 terabytes of radio wave imaging data to create a 1,000 by 600 light-year image of the center of the Milky Way.

The use of a computer has expanded the scope of telescopes. In particular, previously unattainable tracking modes for artificial satellites of the Earth, as well as for fast-moving comets and asteroids, became available. In addition to obtaining data on the location, time, date of observation, modern telescopes can navigate in space using horizon sensors and a magnetic declination sensor, because they know where the north is.

Computers can also be used in the teaching of astronomy by students and just by people, who want to study space. An indoor planetarium may be a nice example. In this mode, the computer screen represents the night sky with the positions of stars, the moon, the sun, and the planets plotted. These programs demonstrate many of the phenomena that were observable by the ancients and that form the foundation of modern astronomy[1].

Recently, web cameras have become very popular among amateur astronomers, who design multifunctional systems on their basis, use them both as a means of observation and as a camera or video camera. In them, observation is carried out in real time, and a picture, for example, a flying meteor, will be immediately visible on the computer monitor. Just like when shooting with a camera, to get high-quality images on a webcam, you need to be able to automatically guide. In the case of a webcam, it is possible to provide autoguiding programmatically, and there are quite a few of them.

Another area where simulating an astronomical problem on a computer can be effective is problems that are close to real conditions that cannot be solved analytically with sufficient accuracy. Such tasks are solved using numerical methods. In this way, research laws "come to life" with the help of a computer.

It is no exaggeration to say that astronomy has existed as an exact science for more than five millennia. From a typical century in the Hellenistic period, a golden age of astronomy, we might be left with a mere handful of texts. By contrast, there are now more than 20000 astronomical articles being published every year [2].

The possibility of using computer technology is becoming more and more significant in science. In the field of space sciences, modern machines and programs significantly save computing time and open up new horizons for research.

References:

1. Microcomputers in the teaching of astronomy/ Robert J. Dukes, Jr - Physics Department, The College of Charleston, Charleston, South Carolina 29424, U.S.A. – 160p.
2. Cosmos. An illustrated history of astronomy and cosmology/ John North – Preface to the First Edition.

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ЦИФРОВІ МЕРЕЖІ, ЯКІ СТВОРЕНІ НА БАЗІ МЕРЕЖІ CAN

Бабчук Сергій Миронович

ORCID ID: 0000-0002-1746-5731

канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерних систем і мереж
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

У середині 80-х років XX століття компанія Robert Bosch Gmb створила спеціалізовану цифрову мережу Controller Area Network (CAN) для керування електричним обладнанням в автомобілі. Мережа CAN дозволяла забезпечити керування електрообладнанням в автомобілі із значно меншою кількістю проводки ніж було б необхідно існуючим мережам.

Багато ефективних та оригінальних технічних рішень, реалізованих компанією Bosch в спеціалізованій цифровій мережі CAN, а також роки експлуатації мережі CAN у різних умовах забезпечили даній мережі світове визнання, яке в 1993 році було закріплене в міжнародному стандарті ISO 11898. В даний час стандарт ISO 11898 та специфікація Bosch CAN 2.0 A / B є базовими документами для розробників CAN-пристроїв та CAN-мереж.

В 2000 році затверджено стандарт ISO 15765 "Діагностика в мережі CAN". Даний стандарт вимагає що б у всіх автомобілях, які експлуатуються в країнах Євросоюзу, був наявний CAN-сумісний порт для стандартизованої діагностики систем автомобіля, які забезпечують безпеку руху й екологічну безпеку.

Спеціалізована цифрова мережа CAN забезпечує роботу електроніки автомобілів "Мерседес".

Протокол CAN визначає тільки перші два рівні моделі ISO/OSI - фізичний і канальний.

В результаті проведених досліджень встановлено, що на основі мережі CAN створено багато повнофункціональних мереж [1-10]:

- CANOpen;
- DeviceNet;
- ControlNet;
- SDS;
- CANKingdom;
- CAN Aerospace;
- TTCAN;
- GMLAN;
- SafetyBus p;
- NMEA-2000;
- Duotecno;
- VSCP;
- J1939;
- IDB-C;
- iNels.

Вищенаведені спеціалізовані цифрові мережі створені на базі мережі CAN активно використовуються в різних сферах - від пральних машин до літаків та космічних апаратів.

Проведений аналіз показав, що можливості вищевказаних мереж створених на

базі спеціалізованої мережі CAN дуже сильно відрізняються і тому їх можна ефективно використовувати в різних сферах для різних завдань. З іншої сторони оскільки на базі мережі CAN розроблено багато повнофункціональних спеціалізованих цифрових мереж, тому користувачам дуже важко обрати оптимальну мережу для вирішення конкретного завдання. В зв'язку з вищевказаним в подальших дослідженнях необхідно розробити класифікацію спеціалізованих цифрових мереж створених на базі мережі CAN.

Список використаних джерел:

1. Монографія “Спеціалізовані комп’ютерні мережі і системи” Бабчук С.М. - 2021 – 124 с. ISBN 978-617-7880-17-1.
2. Бабчук С.М., Гуменюк Т.В., Бабчук І.С. Математична модель залежності швидкості передавання даних від довжини сегменту спеціалізованої цифрової мережі CANopen. Міжнародний науковий журнал “Комп’ютерні системи та інформаційні технології”. №3. – 2022. С. 31-39.
3. Бабчук С.М. Підвищення ефективності проектування систем контролю та управління на базі спеціалізованої комп’ютерної мережі CAN. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Автоматизоване управління багатовимірними об’єктами на засадах обчислювального інтелекту». м.Івано-Франківськ. – 2018. Ст.104-105.
4. Babchuk, S.: Classification of Specialized Computer Networks. Journal of Automation and Information Sciences. – 2016. P. 57-64.
5. Ding H.: Research on Six DOF Manipulator Based on Canopen. International Conference on Virtual Reality and Intelligent Systems. – 2020.
6. Barone G., Brusco G., Burgio A., Menniti D.: CANOpen Communication of a 16.4kWh Li-ion Battery Energy Storage System for Nanogrids in Energy Community Framework. 9th International Conference on Power and Energy Systems. IEEE. – 2019.
7. Olaya S., Winkel A., Ehrlich M., Majumder M., Schupp A.: CANopen Flying Master Over TSN. Kommunikation und Bildverarbeitung in der Automation. – 2022. P.245-256.
8. Fong J., Kucuktabak E., Crocher V., Tan Y., Lynch K.: CANopen Robot Controller (CORC): An Open Software Stack for Human Robot Interaction Development. Wearable Robotics: Challenges and Trends. – 2022. P. 287-292.
9. Heman H., Mehrotra D., Gera S.: Testing & Validation Of Networks Nodes In CANopen Proto-cal. Journal of Science 11(8). – 2020. P. 321-324.

СЕКЦІЯ VIII. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ АІ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ STATIC ТА DYNAMIC HONEYPOT ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПАРАМЕТРІВ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Михайленко Дмитро Денисович

студент факультету комп'ютерних наук (бакалаврат)
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Чорна Тетяна Едуардівна

студентка факультету комп'ютерних наук (бакалаврат)
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Малахов Сергій Віталійович

канд. техн. наук, доцент кафедри безпеки інформаційних систем
і технологій, старший науковий співробітник

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Тенденції та темпи розвитку сучасного світу сприяють до масштабного переходу багатьох життєвих, промислових та бізнес процесів в онлайн форматі. Як наслідок – спостерігається постійне розширення можливостей хакерів та підвищення їх «інтересу» до ресурсів, що мають будь-яку цінність. Із кожним днем хакери удосконалюють існуючі атаки та знаходять нові. Спеціалістам в області захисту інформації доводиться практично в режимі нон-стоп вивчати новий «матеріал», щоб мати уявлення про актуальні загрози та останні методики атак, що, нажаль, не усуває ймовірність виявлення існуючих вразливостей через багато років [1-2].

Ці обставини перетворюють процес забезпечення потрібного рівня інформаційної безпеки (ІБ) у евристику, де «захиснику» необхідно захиститись від невідомості. В певній мірі одним із шляхів вирішення даної проблеми є використання можливостей технології *HoneyPot* (далі *HP*) [3-5]. Вперше описана в роботі «*The Cuckoo's Egg*», ця технологія пропонувала створити пастку для хакера. Відвертаючи увагу атакуючого зловмисника на відповідним чином підготовлений, підставний ресурс-пастку, з'являється можливість вивчити можливості, інструменти та модель поведінки цього зловмисника. На основі отриманих даних основний ресурс може бути модифікований таким чином, щоб максимально ефективно перешкоджати подібним інцидентам в подальшому. Крім того, поки атакуюча сторона витрачає свій час на пастку, фахівці справжнього ресурсу можуть провести модифікацію його захисту та/або змінити алгоритми поведінки самої пастки, що ще більше ускладнює роботу зловмисника, стосовно досягнення бажаної їм цілі.

При використанні *HP*, фахівцю необхідно провести налаштування середовища для максимальної схожості з реальним джерелом, оскільки в іншому випадку зловмисник швидко зрозуміє, що має справу лише з аватаром бажаного ресурсу. Тому,

для підтримки актуального стану зворотних реакцій *HP*, після його розгортання необхідно забезпечувати постійний моніторинг поточної мережевої активності, що забезпечить вчасне детектування проявів діяльності хакера, та гарантує превентивне реагування на його деструктивні дії, навіть на перших фазах атаки. Фахівці, які контролюють функціонування *HP*, змушені постійно стежити за змістом відповідних log-файлів, що в умовах розгалуженої корпоративної інфраструктури, призводить до значних витрат сил адміністратора подібної системи, та збільшенню витрат на її утримання з боку власника ресурсу, що захищається. Ці ускладнення можуть бути значно спрощені при використанні можливостей штучного інтелекту та «*Machine Learning*» (*ML*) [6]. *HP*, що здатні адаптуватись під особливості їх мережевого оточення, без втручання людини, називають «*Dynamic Honeypots*».

В роботі [7] її автори наводять порівняльну характеристику «*Static*» та «*Dynamic HP*» (див. рис.1). З наведених відомостей бачимо, що «*Dynamic HP*» не вимагає втручання людини і не потребує специфічних знань та навичок зі сторони фахівця, тобто в даному випадку, фахівець «перекладає» частину своєї роботи на штучний інтелект. Такий *HP* складається із трьох модулів, відповідальних за наступне:

- 1 - збір інформації;
- 2 - конфігурування системи/засобу *HP*;
- 3 - первинне розгортання *HP*.

Table 1 Feature comparison of static and dynamic honeypots.

Feature	Static	Dynamic
Personality and behaviour	Fixed	Changes automatically based on condition
Adaptability	None	Adapt and blend with current environment
Human effort	Need to manually re-configure	None
Knowledge	Prior skill and experience	None

Рис. 1. Порівняльна характеристика *Static* та *Dynamic Honeypots*

У роботі [8] її автори розглядають, як штучний інтелект може допомагати адміністратору ІБ, та виділяють 2 різні підходи:

1. *Expert system*. Система шукає подібний випадок ІБ у наявній базі даних, щоб реагування було актуальним саме для конкретної ситуації. Таким чином, чим більше сигнатур атак є в базі – тим більш адекватна зворотна реакція подібної системи/засобу.

2. *Case based reasoning*. Система прийматиме рішення на основі отриманого досвіду попередніх загроз. Відомості, що зберігаються в базах даних, містяться у вигляді кейсів в парадигмі «Питання - рішення». Даним підходи часто користуються служби підтримки.

Однак, незважаючи на досить великі теоретичні наробки, на практиці, «*Dynamic HP*» тільки починають з'являтися на ринку відповідних рішень ІБ. Існуючі пропозиції або полегшують вирішення конкретних завдань (*DMARC* – аналізатор поштових повідомлень, що перешкоджає спуфінгу та фішингу) або знаходяться на етапі розробки (*Sphinx project*). Загальною рисою є те, що усі компоненти «*Dynamic HP*» є власністю компанії. Користувачеві, в цьому разі, може бути доступна лише гнучка конфігурація окремих елементів, проте перелік елементів системи може змінити лише група розробників цього рішення. Таким чином, якщо існуюче рішення не задовольняє користувача по одному з пунктів, то він змушений шукати інший продукт, оскільки налаштування системи в цьому випадку неможливе. Крім того, через авторське право незалежний аудит даної системи неможливий. Адміністратору

ІБ залишається лише довіритись компанії розробнику, в тому, що всі елементи є абсолютно надійними і не мають вразливостей.

Таким чином, можна констатувати, що на практиці більш зручнішим та надійнішим буде рішення, яке може конфігуруватися безпосередньо обслуговуючим персоналом, тобто її кінцевим користувачем. На даний момент існують *Open Source HP* [9], автори яких охоче діляться вихідним кодом своїх рішень. Загальний принцип роботи системи, яка повністю доступна для конфігурації, представлено на рис. 2.

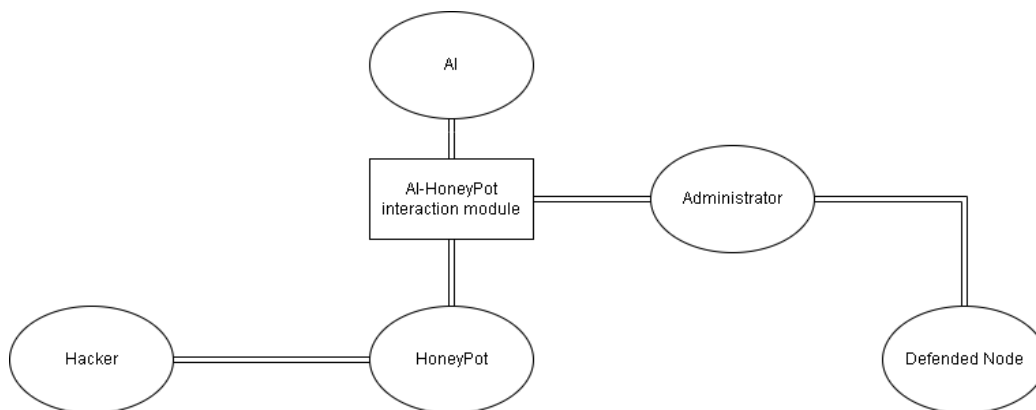

Рис. 2. Схема роботи HP із гнучкою конфігурацією

В даному прикладі, управління *HP* здійснює безпосередньо штучний інтелект (*AI-artificial intelligence*), однак адміністратору ІБ (*Administrator*) доступний повний log-файл взаємодії. У випадку, якщо *AI* не здатний протидіяти (тобто інцидент є унікальним для його поведінкових алгоритмів) атаці хакера (на рис.2 позначено як, *Hacker*), то адміністратор може особисто здійснювати контроль над *HP*. Крім того, лише адміністратор модифікує основний ресурс, що захищається (*Defended Node*), оскільки основне завдання *AI* в цієї схемі – спростити роботу адміністратора, а **не замінити його**. При даній організації взаємодії, *AI* управляє *HP* за допомогою «*AI-HoneyPot interaction module*», суть якого полягає в наступному:

1. Передача відомостей про поточний стан системи (засобу);
2. Збір даних про те, як *AI* реагує на загрозу (телеметрія спрацювань);
3. Контроль санкціонування доступу до управління *HP* (якщо адміністратору потрібно втрутитися в процес конфігурації *HP*, то йому буде надана ця можливість. Інакше управління здійснює *AI*).

Основними складнощами наведеного принципу організації *HP* є:

1. AI. Існування широкого переліку загроз ІБ, відповідно обумовлює широке поле зворотного реагування (тобто поведінкових реакцій *HP*). Адміністратору необхідний вибір моделі *AI*, яка найкраще підходить для вирішення конкретного переліку завдань;

2. Модуль взаємодії між AI та HP («*AI-HoneyPot interaction module*»). Потенційна різноманітність модулів *HP* та *AI* веде до відмінностей на рівні взаємодії цих модулів.

Можливим шляхом вирішенням цих складнощів є активна підтримка з боку профільної спільноти. Передавши розробку окремих компонентів подібного рівня, третім особам, адміністратору ІБ залишається своєчасно контролювати нетипові випадки безпеки, та вірно налаштувати систему. Після цього управління системою здійснюється в напіваавтоматичному режимі.

Висновки.

1. Використання *HP* можливо автоматизувати за рахунок впровадження *AI* та *ML*.

Це дозволить скоротити витрати часу із боку спеціалістів з ІБ, а також покращити рентабельність обслуговування подібної системи. Ті *НР*, що використовують штучний інтелект класифікуються, як «*Dynamic HR*».

2. Існуючі зразки *НР*, в своїй більшості, є пропрієтарними і не підлягають незалежному аудиту. Використання таких систем повністю «базується» на довірі до її розробника. Альтернативою може стати розробка *Open Source* систем із можливістю гнучкої конфігурації, як окремих елементів, так і системи взагалі.

Список використаних джерел:

1. В Python повторно нашли не закрытую 15 лет назад уязвимость. (2022). Вилучено з: <https://habr.com/ru/news/t/689690/> (дата звернення: 30.09.2022).
2. Что такое уязвимость Apache Log4j(Log4Shell). (2021). Вилучено з: https://www.trendmicro.com/ru_ru/what-is/apache-log4j-vulnerability.html (дата звернення: 30.09.2022).
3. Рузудженк, С., Погоріла, К., Кохановська, Т., & Малахов, С. (2020). Особливості захисту корпоративних ресурсів за допомогою технології Honeypot. Комп'ютерні науки та кібербезпека, (4), 22-29. Вилучено з: <https://doi.org/10.26565/2519-2310-2019-4-03>.
4. Кохановська, Т., Нарежний, О., & Дьяченко, О. (2020). Дослідження можливостей технології Honeypot. Комп'ютерні науки та кібербезпека, 1(1), 33-42. Вилучено з: <https://doi.org/10.26565/2519-2310-2020-1-03>.
5. Abhilash Verma, Production Honeypots: An Organization's view. (2003) Вилучено з: <https://www.giac.org/paper/gsec/3585/production-honeypots-organizations-view/105831>.
6. Искусственный интеллект в кибербезопасности | DOU. (2020). Извлечено из: <https://dou.ua/lenta/articles/ai-in-cybersecurity/>.
7. Zakaria, Wira & Kiah, ML. (2012). A review on artificial intelligence techniques for developing intelligent honeypot. Вилучено з: <http://dx.doi.org/10.2306/scienceasia1513-1874.2013.39S.001>.
8. Kiah, ML & Zakaria, Wira. (2013). A review of dynamic and intelligent honeypots. Science Asia. 39s. 1-5. 10.2306 / scienceasia 1513 - 1874.2013.39S.001. Вилучено з: https://www.researchgate.net/publication/255995332_A_review_on_artificial_intelligence_techniques_for_developing_intelligent_honeypot.
9. GitHub - paralax/awesome-honeypots: an awesome list of honeypot resources. (2022). Вилучено з: <https://github.com/paralax/awesome-honeypots>.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУР МІЖБЛОЧНОГО МУЛЬТИПЛЕКСУ ПАРАМЕТРІВ ДОВЖИН СЕРІЙ ДЛЯ ПРОТИДІЇ СПРОБАМ НЕЛЕГІТИМНОЇ ЕКСТРАКЦІЇ СТЕГАНОКОНТЕНТА

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Лесная Юлія Євгеніївна

студентка факультету комп'ютерних наук (магістратура)
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Коршенко Владислав Сергійович

студент факультету комп'ютерних наук (магістратура)
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Малахов Сергій Віталійович

канд. техн. наук, доцент кафедри безпеки інформаційних систем
і технологій, старший науковий співробітник
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Представлений матеріал має на меті тезове ознайомлення з результатами адаптації принципу кодування довжин серій [1,2] для забезпечення міжблочного мультиплексування параметрів довжин серій стеганоконтента, як основного механізму для протидії спробам нелегітимної екстракції даних із стеганоконтейнера [3, 4]. Отримані результати є складовою частиною циклу досліджень, які проводяться у рамках відпрацювання загальної концепції малоресурсного гібридного стеганографічного алгоритму [3].

При моделюванні основних процедур попередньої обробки контенту використані різні способи згладжування вихідних зображень. Це дозволяє отримати необхідний результат стосовно кількості формованих опорних блоків (ОБ) [3,4] при заданих критеріях візуальної помітності спотворень контенту. У якості тестових зразків вихідних даних використані напівтонові зображення трьох типів: - мнемосхема, портрет і пейзаж. Основна відмінність між ними полягає у характерній різниці діапазону ймовірності перепаду яскравості між сусідніми елементами зображень [1,5].

Аналіз отриманих ефектів проводився з використанням «полегшеної» версії алгоритму мультиплексування (тобто без внутрішньоблокового перемішування) для комбінаторики лише 2-х компонентів: кількості ОБ та параметра довжин серій. Для імітації наслідків протидії спробам злому контенту використовувалися тестові версії масок міжблочного мультиплексу, що сформовані для короткого та довгого стеку вибірки серій [6-8].

В рамках імітаційного моделювання передбачалося, що атакуючий вірно визначив спосіб організації розгортки серій [7-8], проте послідовно помилявся з значеннями параметра зсуву ОБ і параметра «довжини серій». Таким чином, передбачалося, що якщо на малій довжині стека вибірки отримуваний ефект (дефрагментація вихідних даних) буде помітний, то при використанні бази з широкою основою, наслідки будуть ще очевиднішими.

Загалом, за результатами моделювання [6-8] можна стверджувати, що використання принципу кодування довжин серій [1,2] зменшує обчислювальну складність усього алгоритму [3], та створює необхідні вихідні умови для реалізації процедур міжблочного мультиплексу даних [4]. У даному випадку, ОБ та відповідні їм значення параметру «*довжин серій*» є основними елементами реалізованого механізму протидії спробам несанкціонованого вилучення контенту. При цьому хибне визначення діючих параметрів маски перемішування параметра «*довжини серій*» має набагато більш серйозніші наслідки для стеганоконтенту, ніж помилка у визначенні параметрів маски перестановок ОБ. Цей ефект переконливо підтверджується вже за умови використання короткої бази стека вибірки серій [6-8].

Висновки.

1. Зменшення кількості блоків контенту, що вимагають реалізації кодування з перетворенням, забезпечує скорочення часу обробки та зменшує загальну обчислювальну складність усього алгоритму.

2. Одночасне мультиплексування відразу 2-х параметрів серій (*ОБ та довжини серій*), посилює стійкість контенту до його нелегітимної екстракції. Причому основну роль відіграє саме параметр «*довжини серій*».

3. Збільшення розмірності ОБ для всіх типів зображень, призводить до зменшення загальної кількості серій, що значно звужує базу можливих перестановок для використовуваних параметрів мультиплексування.

4. Використання різних способів попередньої обробки вихідних даних і розгортки масиву серій ОБ, дозволяє поліпшити комбінаторику мультиплексу використовуваних параметрів, та підвищити стійкість до злому контенту.

5. Використання принципу кодування довжин серій в більшій мірі характерне для фонових областей зображень, тому для високоінформативних фрагментів (*з великою кількістю дрібних деталей*), використовується механізм внутрішньоблочного мультиплексування даних.

6. Розмірність ОБ і спосіб організації розгортки серій, є елементами композиційного ключа екстрактора даних. Відповідні ключові позиції визначають порядок реалізації процедур міжблочної обробки вихідних даних, що забезпечує легітимацію доступу до контенту.

7. Можливість застосування різних методів вибірки діючих параметрів серій (*ОБ та/або довжини серій*), безвідносно способу розгортки серій, додатково посилює стійкість контенту до спроб його нелегітимного вилучення.

8. Будь-які маніпуляції з параметром довжини серій створюють хороші умови, у тому числі, для забезпечення потокового вилучення відеоконтенту з інтегрованою стеганоміткою.

Список використаних джерел:

1. Прэтт У. (1985). Цифровая обработка изображений (Д. С. Лебедева, пер. с англ.). т. 1,2. Москва: Мир.
2. Бутаков Е. А., Островский В. И., & Фадеев И. Л. (1987). Обработка изображений на ЭВМ. Москва: Радио и связь.
3. Гончаров, М., Лесная, Ю., & Малахов, С. (2021). Дослідження властивостей прототипу гібридного стеганоалгоритму. Комп'ютерні науки та кібербезпека, (2), 45-56. Вилучено з <https://periodicals.karazin.ua/cscs/article/view/18183>.
4. Гончаров О., Лесная Ю., Погоріла К., Богданова Є., Малахов С. Дослідження параметру «серій опорних блоків», як елементу композитного ключа екстрактора даних стеганоалгоритму // Problems of science and practice, tasks and ways to solve them. Proceedings of the XX International Scientific and Practical Conference. Warsaw, Poland. 2022.

Рр. 779-785. Вилучено з <http://www.isg-konf.com/wp-content/uploads/2022/05/Problems-of-science-and-practice-tasks-and-ways-to-solve-them.pdf>.

5. Ярославский Л. П. (1979). Введение в цифровую обработку изображений. Москва: Сов. Радио.
6. Гончаров, Н., & Малахов, С. (2022). Использование параметра длин серий, как элемента межблочного мультиплекса данных стеганоалгоритма. Збірник наукових праць ЛОГОС, 180-187. Вилучено з <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.050>.
7. Гончаров Н., Лесная Ю., Семёнов А., Малахов С. Результаты атаки стеганоконтента при разной ширине стека выборки серий на этапе межблочного мультиплекса данных // Current trends in the development of modern scientific thought. Proceedings of the I International Scientific and Practical Conference. Haifa, Israel. 2022. Рр. 465-471. Вилучено з <https://isg-konf.com/current-trends-in-the-development-of-modern-scientific-thought/>.
8. Гончаров, Н., Лесная, Ю., & Малахов, С. (2022). Моделирование атаки стеганоконтента при грубых оценках подобия исходных данных и разной базе стека выборки серий. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ», (September 16, 2022; Boston, USA), 86–90. Вилучено з <https://doi.org/10.36074/logos-16.09.2022.23>.

ОГЛЯД МОЖЛИВОСТЕЙ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ СПЕЦИФІКИ РЕАЛІЗАЦІЇ XDR-ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК ЗАСОБУ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОТИДІЇ АКТУАЛЬНИМ ЗАГРОЗАМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Погоріла Каріна Валеріївна

студентка факультету комп'ютерних наук (магістратура)
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Богданова Єлизавета Сергіївна

студентка факультету комп'ютерних наук (бакалаврат)
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Колованова Євгенія Павлівна

канд. техн. наук, доцент кафедри безпеки інформаційних систем і технологій
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Вступ. На сьогоднішній день далеко не всі організації можуть дозволити собі мати штат фахівців з питань інформаційної безпеки (ІБ) для ефективної експлуатації всіх наявних у них систем та/або інструментів забезпечення ІБ, у рамках єдиного процесу роботи з інцидентами безпеки, оскільки глобальна нестача кваліфікованих профільних кадрів, продовжує залишатися ключовою проблемою на ринку праці. Більш того, велика кількість консолей управління та труднощі з інтеграцією між різними рішеннями ІБ, є причиною неможливості зіставлення подій, що отримані із різних джерел у єдиний інцидент, а також нестачі прозорості в масштабах усього підприємства. Все це веде до «сліпих зон» в контурі безпеки ІБ і супроводжується великою кількістю «ручних» завдань, що погіршує показники середнього часу виявлення та реагування на загрози (**MTTD** - Mean Time to Detect та **MTTR** - Mean Time to Repair).

Основна частина. Зазначений набір труднощів потребує пошуку якогось рішення. Замість того, щоб розширювати наявний корпоративний арсенал розрізненими інструментами і засобами забезпечення ІБ, організаціям пропонується звернути увагу на питання уніфікації їх захисту та підвищення ефективності роботи персоналу, котрий залучається для забезпечення ІБ корпоративних ресурсів. Саме для вирішення подібних труднощів було розроблено клас XDR рішень (*Extended Detection and Response*), що входить до трійки найкращих проєктів у галузі кібербезпеки у 2021 році [4].

В цілому, XDR це платформа моніторингу ІБ, що забезпечує багатофакторний контроль та автоматичне реагування на інциденти не тільки на кінцевих точках, але і на набагато інших елементах корпоративної інфраструктури: від мобільних телефонів співробітників до хмарних додатків. Процес роботи зі складними інцидентами ІБ, що пов'язані з інтегральними загрозами безпеки та таргетованими атаками по цільовим елементами корпоративної інфраструктури [5], передбачає наявність автоматизованого процесу реагування, а точніше - виконання швидких і точних дій зі збирання потрібних відомостей, виявлення атипових мережевих ознак, аудиту телеметрії ІБ, та парирування відповідних загроз. Саме на цьому і сфокусовані зусилля розробників XDR платформ.

Важливо підкреслити, що технології розширеного виявлення та реагування мають ряд суттєвих переваг перед технологією розширеного виявлення і реагування

на *кінцевих* точках (*EDR- Endpoint Detection and Response*), а саме:

- підвищена швидкість виявлення загроз та реагування на них;
- збір та зіставлення даних з більш широкого спектра джерел;
- забезпечення глибшого моніторингу загроз, що дозволяє суттєво мінімізувати можливі наслідки і масштаб атаки.

- об'єднання різнорідних завдань, вимог та параметрів функціонування всіх складових діючої системи безпеки, в межах єдиного стеку ІБ.

Таким чином, *XDR* координує та «розширює цінність» окремих автономних інструментів ІБ, уніфікуючи та оптимізуючи процес аналізу поточного стану безпеки, забезпечуючи своєчасне виправлення існуючих проблем безпеки (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Переваги XDR

Сутність переваг	Опис переваг
Консолідований інтегральний контроль загроз ІБ	<i>XDR</i> забезпечує багаторівневу та більш детальну ситуаційну поінформованість персоналу з ІБ.
Багатофакторне виявлення та аудит	<i>XDR</i> видаляє із потоку сповіщень ІБ, мережеві аномалії, які класифіковано як несуттєві. Завдяки використанню <i>AI (Artificial Intelligence)</i> , <i>XDR</i> автоматично виявляє приховані загрози безпеки, що надає змогу персоналу сфокусуватися на аудиті критичних подій ІБ.
Наскрізне адміністрування та реагування	<i>XDR</i> забезпечує інтегровані автоматичні сповіщення та реалізує комплексні* зворотні дії реагування. * - ініціює одночасний запуск складних робочих процесів з кількома інструментами безпеки (засобами) для нейтралізації, як точкових, так комплексних загроз.

[авторська розробка]

Висновки.

1. Поява *XDR*, є результатом еволюції інструментів виявлення і реагування на інциденти ІБ, що не обмежується рівнем кінцевих точок (*EDR*).

2. *XDR* платформа поєднує в собі основні можливості *EDR*, *UEBA (User and Entity Behavior Analytics)*, *NTA (Network Traffic Analysis)* та антивірусів покоління *Next*. Така інтеграція досягається завдяки забезпеченню комплексної видимості та глибокої поведінкової аналітики (включаючи корпоративну мережу, свої ресурси в хмарі та кінцеві точки).

3. Впровадження *XDR*-рішень прискорює розслідування інцидентів і використовує автоматизацію для збільшення ефективності роботи фахівців ІБ.

Список використаних джерел:

1. Anne Aarness. (2022). WHAT IS XDR? Вилучено з <https://www.crowdstrike.com/cyber-security-101/what-is-xdr/>.
2. Блог «Тайгер Оптикс». (2021). Что такое XDR? (и зачем он нужен). Извлечено из <https://blog.tiger-optics.ru/2021/03/xdr/>.
3. Денис Сарычев. (2022). Практический взгляд на концепцию XDR. Извлечено из https://www.anti-malware.ru/analytics/Technology_Analysis/XDR-practice-outlook.
4. Яна Шевченко. (2021). XDR: новая стратегия повышения эффективности защиты от кибератак. Извлечено из https://www.anti-malware.ru/analytics/Technology_Analysis/XDR-as-new-strategy-to-improve-cyber-attacks-protection.
5. Рузудженк, С., Погоріла, К., Кохановська, Т., & Малахов, С. (2020). Особливості захисту корпоративних ресурсів за допомогою технології Honeypot. Комп'ютерні науки та кібербезпека, (4), 22-29. <https://doi.org/10.26565/2519-2310-2019-4-03>.
6. Джон Маллери, & Джейсон Занн (2007). Безопасная сеть вашей компании. (Е. Линдемманн, пер. с англ.). Москва: НТ Пресс.

СЕКЦІЯ ІХ. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

PSYCHOLINGUISTICS: PSYCHOLINGUISTIC TEXT ANALYSIS

Anastasiia Kulish

ORCID ID: 0000-0002-5634-0034

PhD Student of Borys Grinchenko Kyiv University, Lecturer at the
Department of Philology, Translation and Strategic Communication
National Academy of the National Guard of Ukraine, Ukraine

Psycholinguistics is a scientific direction that arose at the intersection of two sciences — psychology and linguistics with the aim of studying the speech activity of a person, starting from the stage of the generation of a speech expression and ending with the result — the fact of perceiving speech products [1, p. 33].

The theoretical grounds of research carried out in modern psycholinguistics can be found in the works of linguists of the 19th century, who initiated the psychological direction in linguistics. Among them are Wilhelm von Humboldt, Oleksandr Potebnia, Ivan Baudouin de Courtenay, Ferdinand de Saussure, Lev Scherba and other scientists whose works laid a psychological understanding of language and human speech activity.

Psycholinguistics studies speech as an active, purposeful and motivated activity, its functions, motives, connection with thinking; studies the mechanisms of speech, its types, speech of addressee and addressee, speech intention, internal speech processes, code transitions, the relationship between speech and thinking in speech activity; development of speech ability, processes of mastering native and foreign languages [1, p.33].

The most common methods of psycholinguistics are Psycholinguistic Text Analysis (PLTA), Semantic Differential (SD), Free Association Experiment (FAE), Intent Analysis (IA), Content Analysis (CA), Semantic Radical (SR), Introspective Analysis (INTRA)[1, p.43]. In our paper, we consider Psycholinguistic Text Analysis in detail.

The method of psycholinguistic analysis of text/discourse is aimed at researching the verbal characteristics of texts. The following indicators are taken into account: text volume; number of sentences; average length of sentences; coefficient of vocabulary diversity; coefficient of aggressiveness/verbosity; coefficient of logical coherence; embolism.

The indicator of the average size of the sentences indicates the peculiarities of verbal intelligence or a sharp change in the emotional state. There is a negative correlation between the increase in the degree of emotionality of speech and the volume of speech: the more emotional a speaker is, the shorter his/her utterances will be.

The coefficient of vocabulary diversity is one of the most powerful in the psycholinguistic diagnosis of a text. As the Ukrainian writer G. Pocheptsov notes, by virtue of the establishment of this coefficient in a person's speech, it is possible to detect psychopathology, such as schizophrenia, as well as a predisposition to it. Vocabulary diversity also indicates the peculiarities of verbal intelligence. The coefficient is calculated according to the following formula:

coefficient of vocabulary diversity = $N^{\text{different words}} / N^{\text{all words}} \times 100\%$, N — number; [4]

The coefficient of verbosity is otherwise called the coefficient of aggressiveness. This is the ratio of the number of verbs and verb forms to the total number of all words. A high coefficient of aggressiveness indicates high emotional intensity of the text, dynamics of events, unstable emotional state of the author during text synthesis. The coefficient is calculated according to the following formula:

$$\text{coefficient of aggressiveness} = N_{\text{verbs}} / N_{\text{all words}} \times 100\%, N — \text{number}; [4]$$

The coefficient of logical coherence is also calculated by the formula of the ratio of the total number of operative words (conjunctions and prepositions) to the total number of sentences. Values within the unit ensure a harmonious ratio of function word and syntactic constructions in the text:

$$\text{Coefficient of logical coherence} = N_{\text{function words}} / N_{\text{sentences}}, N — \text{number}; [4]$$

Embolism, or “clogging” of speech, is the ratio of the total number of embolus, that is, words that do not carry a semantic load, to the total number of words in a sentence. Such words include exclamations, vulgarisms, irrelevant repetitions, interjections or expressions. The coefficient of embolism is negatively correlated with indicators of verbal intelligence and the degree of emotional arousal of the speaker/author of the text, and also gives an idea of the general culture of speech:

$$\text{Coefficient of embolism} = N_{\text{embolus}} / N_{\text{all words}} \times 100\%, N — \text{number} [4].$$

The core method of psycholinguistics is the psycholinguistic analysis of the text, so it is necessary to describe and systematize all ways of text analysis, lemmatization (determining the part of speech of a word) and analysis of lemmas.

References:

1. Kalmykova L. O., Kalmykov G. V., Lapshyna I. M., Kharchenko N. V. (2008) Speech psychology and psycholinguistics: Study guide for students of higher educational institutions. Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University: “Fenix” publishing house. Kyiv. P. 33—48.
2. Kuranova, S. I. (2012) Basics of psycholinguistics. Educational manual. Publishing center “Akademiya”, Kyiv. 208 p.
3. Kuranova, S. I. (2021) Linguistic personality: psycholinguistic aspect. materials of the International Scientific Conference “Actual Issues of Modern Linguistics”. National University of “Kyiv-Mohyla Academy”. Kyiv. P. 54—57.
4. Zasekin S. V. (2012) Psycholinguistic universals of literary text translation: monograph. Lutsk: Volyn. national University named after Lesia Ukrainka. 272 p.
5. Zernetsky, P. V. (2004) Who am I? what am I? (Anthropological, psychological and linguistic personality types) Foreign languages in educational institutions. Kyiv. P. 164—167.

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: НОВА ПАРАДИГМА ЗДОБУТТЯ ЗНАНЬ

Кобченко Інна Євгеніївна

здобувачка вищої освіти навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна

ORCID ID: 0000-0001-9667-8446

старша викладачка кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Двадцять перше століття – це час розвинених інформаційно-комунікаційних технологій, глобальної модернізації виробництва та розвитку людського капіталу. Державна політика України відіграє важливу роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та досягненні економічних переваг у вигляді сталого зростання та конкурентоспроможної економіки, що означає суспільний та індивідуальний добробут, майбутній добробут та якість життя. та у сфері глобальної освіти та науки [1]. Зміна сучасного суспільного життя, потреби і запити ринку праці призвели до необхідності модифікації розвитку світового освітнього простору загалом і освітнього простору країни зокрема.

Дистанційна освіта – це синтетична, інтегрована та гуманістична форма навчання, що базується на широкому спектрі традиційних технологій та використанні нової інформації та їх технічних засобів, які використовуються для викладання матеріалу, його вивчення, порядку обміну. У діалозі між учителем і учнем, який відбувається за допомогою інтернет ресурсів та освітніх платформ і сайтів [2].

Останні 3 роки дистанційна освіта поширена по всьому світі. З початку пандемії COVID-19 почали активно розроблятися та використовуватися інтернет платформи та ресурси для вивчення та перевірки рівня знань, що, беззаперечно, полегшило засвоєння матеріалів.

Сьогодні існує багато технологій дистанційної освіти. Вони відрізняються за декількома критеріями: за формою подачі навчальних матеріалів; наявність посередника в системі освіти; за використанням засобів телекомунікації та персональних комп'ютерів; технологією управління навчальним процесом; за методикою застосування традиційних методів ведення навчального процесу в педагогічній технології; за способом перевірки знань студентів у контрольних роботах [3].

Основною метою використання технологій дистанційної освіти у закладах вищої освіти є забезпечення доступу студентів до електронних освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж.

Велику роль під час дистанційного вивчення відіграють моральні якості та прагнення до знань. Довгострокова ізоляція від суспільства, неможливість викладачем перевірити знання студентів очно, можуть призвести до загострення у здобувачів вищої освіти такої негативної людської якості, як лінощі, що неодмінно тягне за собою порушення академічної доброчесності: списування, плагіат та

фабрикація [4].

В результаті можна визначити переваги та недоліки дистанційного навчання. Перевагами можна назвати: гнучкість – можливість викладу матеріалу курсу з урахуванням підготовки та здібностей студентів. Це більш детальна або додаткова інформація на незрозумілі теми, а також низка запитань та порад, які надаються шляхом створення альтернативних веб-сайтів для їх отримання; актуальність – можливість впровадження новітніх педагогічних, психологічних і методичних досягнень; доступність та можливість працювати в зручний час.

Недоліками дистанційної освіти є залежність від технологічних характеристик; можливість мовного бар'єру або проблем з перекладом; питання авторського права при використанні навчального матеріалу; висока вартість обладнання для гарного викладення матеріалів дистанційного навчання.

Однак, не можна впевнено стверджувати, що сучасні методи здобуття знань та освітні платформи можуть замінити заняття чи курси в оффлайн. Сучасна форма освіти може бути зручнішою і простішою. Та чи є така парадигма здобуття знань якіснішою?

Список використаних джерел:

1. Реформа освіти та науки. Вилучено із <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogokapitalu/reforma-osviti>.
2. Кухаренко, В.М. (2002). Дистанційне навчання та умови застосування. Харків. 2002.
3. Al-Arimi, A. M. (2014). Distance Learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. (152), 82–88.
4. Козубай, І., & Хашев, А. (2020). Дистанційне вивчення англійської мови в сучасних умовах. *InterConf*.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ «МАСКУЛІННОГО ПИСЬМА» В ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Охрим Остап Ігорович

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, Україна

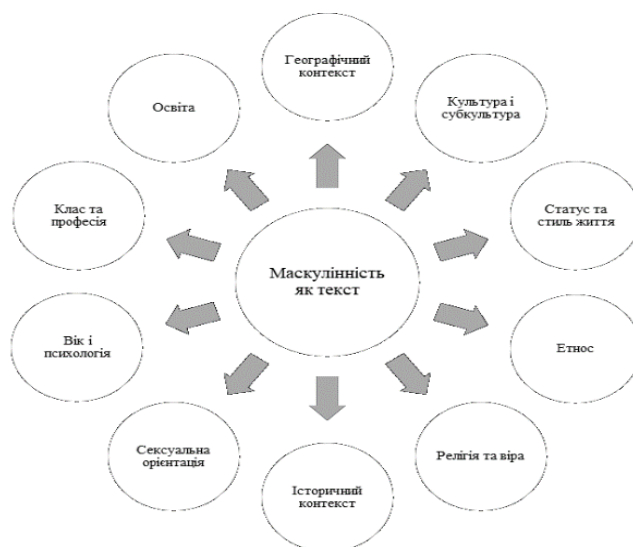
Науковий керівник: Бігун Ольга Альбертівна

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри французької філології
Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, Україна

Як відомо, гендерну проблематику в літературознавстві комплексно та всеохоплююче почали вивчати з 80-х років ХХ ст. Основою послужила феміністична критика, а також філософські концепції постструктуралізму та деконструктивізму, психоаналізу й екзистенціалізму. Маскулінні студії виникли як відповідь на ототожнення гендеру виключно з феміністичною критикою, як потреба вияву маскулінної парадигми світобачення. На противагу войовничому фемінізму та прагненню вирізнити жіночу творчість, прихильники маскулінності забажали утвердити унікальність та ідентичність «маскулінного письма».

Студії маскулінності набули свого поширення в Америці у 70-х роках ХХ століття, на відміну від феміністичної літератури та критики, яка була сконцентрована у країнах Європи, особливо у Франції. «Маскулінність» є міждисциплінарним поняттям, тож теоретичним підґрунтям стали дослідження психологів, соціологів, культурологів та філософів. Вагомий внесок зробили дослідники Е. Бартер, Р. Бреннон, М. Коннел, які зауважили не тільки позицію чоловіка у соціумі, а й звернули увагу на соціальні та культурні чинники, які впливають на формування маскулінності та визначають особливості поведінки, що прямо чи опосередковано присутнє у художніх текстах.

Структура Дж. Бейнона «Основні чинники, які формують маскулінність» [206, с. 10].

Сьогодні формулювання терміну «маскулінність» доволі розмите. Однак, існують загальні концептуальні орієнтири у ширшому чи вузькому значенні. Так, у

словнику про гендерні терміни вказано, що «маскулінність» – це сукупність взаємозв'язків, поведінкових характеристик, перспектив і сподівань, які визначають соціальні практики певної групи, уніфікованою за статтю. Отже, маскулінність – це те, що прилучається до анатомії для отримання чоловічих гендерних ролей [1]. Девід Гілмор стисло визначає маскулінність як усталений спосіб бути дорослим чоловіком у всякому суспільстві [4]. Інші науковці наголошують на ролі соціальних експектацій, характеризуючи маскулінність «як сукупність практик і ідей, які означають як бути істинним чоловіком у цей час та в цьому соціальному середовищі» [2].

Найбільш прикладною щодо ідентифікації маскулінності у творах літератури є концепція Р. Бреннона, яка вирізняє такі фактори маскулінності:

- «міцний дуб» («the sturdy oak») – всі чоловіки повинні бути сильними і ніколи не піддаватися емоціям, не бути слабкими.
- «великий бос» («the big wheel») – справжні чоловіки ніколи не здаються і завжди повинні бути першими.
- «без бабства» («no sissy stuff») – чоловікам слід уникати всього жіночого.
- «всип їм добряче» («give'em hell») – чоловікам слід бути крутим і не мати страху перед насильством [3, с. 207].

Отже, маскулінні студії надають оновлений набір методів дослідження класичних текстів чоловічої літератури. Для аналізу чоловічого дискурсу в літературі необхідно зосередитися на питаннях, пов'язаних з унікальним чоловічим досвідом, який відрізняється від жіночого, але неможливий без нього. Серед них – самовираження, спілкування та міжособистісні проблеми, місце чоловіка в суспільстві, його ставлення до влади, аксіологічні та соціальні маркери, маркери фізичної маскулінності, оригінальність автора та ідентичність його персонажа.

Список використаних джерел:

1. Синельников А. С. Маскулінність. Словарь гендерных терминов. Москва: Информация XXI век, 2002. URL: <https://lektsii.org/10-47000.html>. (дата звернення: 07. 11. 2021).
2. Татаковская И. Гендерная социология: учебник. Москва: Вариант, 2005. 244 с.
3. Brannon, R., & David, D. The forty-nine percent majority: The male sex role. Massachusetts: Addison Wesley Publishing Company, 1976. 338 p.
4. Gilmore D. Manhood in the Making: Cultural Concepts of Masculinity. New Haven & London: Yale University Press, 1990. 258 p.

Роботу було вилучено з відкритого доступу за запитом автора.

Роботу було вилучено з відкритого доступу за запитом автора.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ОСМИСЛЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ У ТВОРЧОСТІ ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА

Кеба Олександр Володимирович

доктор філологічних наук, професор, професор
кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Особливості життя і творчості Вільяма Фолкнера (William Cuthbert Faulkner, 1897-1962) багато в чому визначаються двома обставинами, що певною мірою суперечать одна одній, – кровним зв'язком із традиціоналістським суспільством Півдня Америки і чутливістю до новітніх віянь епохи. Письменник створив унікальний художній світ зі своєю географією, персонологією, цілісним проблемно-тематичним комплексом і неповторним стилем. Як мешканець Півдня Фолкнер не міг бути абсолютно вільним від його міфології і традицій, однак контрверсійно осмислюючи їх у своїх книгах, він спирався не на усталену художню парадигму, а орієнтувався на модерністську літературно-філософську концепцію й активно послуговувався новітньою письменницькою «технікою».

Багатослівний, важкий стиль творів письменника, особливо на ранньому етапі його творчості, затемнює дуже характерну для тодішнього Фолкнера ідею про нездатність людини пізнати істину, суть речей. Складний, громіздкий синтаксис його фраз, змішання займенників, змінний фокус оповіді, зосередження на процесі сприйняття дійсності, а не відтворення самої дійсності, заважають читачеві, так само як і фолкнеровим персонажам, зрозуміти істинну суть того, що відбувається. Ба більше – унеможливають саме існування об'єктивної істини. Вона знаходиться десь поза межами оповіді, губиться у невизначеності і недовомленості.

Усі ці особливості світорозуміння письменника відбилися вже в першому його значному романі – «Шум і лють» («The Sound and the Fury», 1929). Зображуючи руйнацію сім'ї, Фолкнер показав дві сторони цього процесу: існування певних традицій та виникнення нового (що може бути сприйняте двоїсто: як руйнація та хаос, або як постійний плін життя, розвиток історії). Єдина людина з персонажів роману, якій певним чином вдалось влаштуватися у житті, — це Джейсон Компсон. Але він досягає цього лише ціною втрати душі. У романі відбито спробу персонажів врятувати своє «я» в суспільстві, яке «продалося новому». Ставлення письменника до «нового життя» є амбівалентним: він і хоче змін, і боїться їх.

З іншого боку, у «Шумі та люті» є і критичне позиція щодо минулого. Фолкнер спочатку розповідає історію з точки зору трьох братів Компсонів, а згодом дає відсторонений погляд на речі, який втілюється через образ Ділсі, чорношкірої служниці у домі Компсонів. Кожен із братів намагається виробити свою модель поведінки перед мінливим життям, дати власне тлумачення подій, але їхні претензії виявляються неспроможними. На відміну від нелінійної розповіді у перших трьох частинах, наратив четвертої частини характеризується послідовністю і причинно-наслідковою логікою. З цього погляду минуле нібито й було «земним раєм», але таким, що таїв у собі певну порочність, що привела світ до краху.

Трагічне світобачення, характерне для «Шуму і люті», як і для деяких інших романів Фолкнера кінця 1920-1930-х років («В свою останню годину», «Серпневе світло», «Авесаломе, Авесаломе!»), полягає в тому, що події відбуваються за межами

людського вибору; дії персонажів, які були частиною соціальної традиції, за нових умов життя виявляються для них руйнівними. Герої творів, діючи на власний розсуд, спираючись на вивірену модель поведінки, виявляються жертвами долі, зламу історії Півдня.

Наступні романи Фолкнера присвячені дослідженню расової проблеми, трагічного фаталізму людської долі; герої проходять заздалегідь визначений шлях. «Світло у серпні» («Light in August», 1932) розкриває багатозначне ставлення Фолкнера до проблеми чорношкірих в Америці. З одного боку, він рішуче виступає проти рабства й расових упереджень, а з іншого – вважає, що втручання федерального уряду у справи Півдня і розпочата 1861-го року війна унеможливили мирне розв'язання расової проблеми. Така позиція висловлювалася й у пізніших виступах і статтях письменника після здобуття Нобелівської премії, що поставило його у дуже невідгідне становище: він перетворився на мішень для критики як із боку расистів, так із боку прихильників рівноправності. У рідному місті Фолкнер зажив одіозної репутації «антипатріота», і лише світова слава врятувала його від фізичної розправи.

Основний мотив, на якому ґрунтується сюжет роману «Світло у серпні», полягає в тому, що минуле людини, її походження, випадкові обставини творять індивіда і визначають його долю. Романна оповідь включає кілька практично незалежних історій, основними з яких є чотири: Ліни Гроув, Джо Крістмаса, Джоанни Берден і Гейла Гайтавера. Все інше є не таким важливим, навіть стосунки між ними є другорядними. Історія цих персонажів – це ніби окремі твори, з яких письменник складає об'ємний роман. Тому оповідальна структура цього роману принципово не відрізняється від попередніх творів. Джо Крістмас є для Фолкнера метафорою митця-вигнанця, який не належить повсякденному світу і не може знайти своє місце у людському суспільстві.

Не менш знаменитим став і роман Фолкнера «Авесаломе, Авесаломе!» («Absalom, Absalom!», 1936). За деякими оцінками (Ф. Карл, О. Вікері), він є найбільшим досягненням американської прози ХХ століття. Тут використовується метод «потoku свідомості», де кожен оповідач створює свій варіант подій, що відбулися. Таємницею ж розповіді, зоною його замовчування, прихованим центром є расова проблема, наскрізна для всієї творчості письменника. Вирішується вона через центральну фігуру роману на ім'я Томас Сатпен. Це саме фігура, а не персонаж у традиційному вимірі. Безпосередня, фізична присутність Томаса Сатпена як дійової особи на сторінках роману є настільки мінімізованою, що його романний статус наближається до позасюжетного персонажу. Він як був на початку роману загадкою, так і сходить з його сторінок загадковою фігурою, хоча опис його трагічно-безглуздою смерті приходить приблизно на середину тексту. Фактично персонажі роману тільки й говорять про Сатпена, всебічно розбираючи історію його життя як Великого Проекту (Grand Design). Цей проект починається з появи нікому невідомого "нахаби" в місті Джеферсоні, включає поступове визнання його видатною особистістю, найбагатшою людиною округу, героєм війни, а завершується жорстоким фіаско у спробах створення нової сімейної династії, загибеллю Томаса Сатпена від рук свого вірного слуги.

Ідейний стрижень роману виявнюється через ставлення Томаса Сатпена до двох своїх синів – Чарлза і Генрі. Першого, народженого у шлюбі з жінкою, про негритянське походження якої Томас до часу не знав, він не тільки не визнає, а й підштовхує Генрі до вбивства брата, оскільки той порушує «чистоту» створюваної ним династії.

Фрагментарність як основний принцип викладу цієї своєрідної сімейно-

історичної саги підкріплено позірно "незапрограмованим" включенням до розповіді все нових і нових оповідачів. У романі створюється специфічна багатоплановість: основний об'єкт розповіді постійно потрапляє в рамку, текст включає в себе цілу низку субтекстів-наративів, внаслідок чого рамковість розповіді стає основою його художньої структури. Глибинний смисл такої структури полягає в тому, щоб виразити ідею нескінченної багатозначності, "нез'ясовності" основного об'єкта розповіді, а гранично узагальнюючи, "нез'ясовності" людини взагалі й істини як такої.

Сумніви і відчуття невизначеності з приводу того, що відомо про Томаса Сатпена, висловлюють мало не всі оповідачі, а міс Роза Колдфілд – перший у їх довгій низці – не просто викладає історію Томаса Сатпена Квентіну Компсону, який потім, вислухавши ще декілька версій, стає розповідачем для свого університетського товариша канадійця Шріва.

Фолкнер у цьому романі до певної міри дотримувався канонів класичної трагедії, її ж специфічно американським виміром стала расова проблема. Томас Сатпен, вирвавшись із бідності, стає господарем плантації та «правителем». Але, позбавлений уяви, він надто сліпо слідує наміченому плану і задуму, що давно зрів у його свідомості. Фолкнер розуміє небезпеку самопоклоніння, але водночас захоплюється ніцшеанською фігурою головного героя, який прагне звільнитися від вантажу минулого, побудувати нове життя. Однак минуле й сьогодення виявляються нероздільними, взаємопереплетеними, відтак у романі висновується трагічна неможливість такого звільнення:

Таким чином, творчість Вільяма Фолкнера стала яскравою сторінкою в американській і світовій літературі новітньої доби. У книгах Фолкнера «американський епос» набуває універсального виміру, виростаючи до осмислення фундаментальних проблем людського буття, глибинних суперечностей людини і суспільства, природи й культури, матеріального й духовного. Пошуки відповідей на виклики новітньої доби зумовили формування унікального авторського стилю, в якому ускладнене мовлення, багатопланова сюжетно-оповідна і часопросторова організація творів, багата образна символіка є органічними і художньо доцільними. Відтак внесок Фолкнера у формування новітньої поетики є суголосним художнім досягненням інших видатних представників модерністської літератури – М. Пруста, Дж. Джойса, Ф. Кафки...

Список використаних джерел:

1. Денисова Т.Н. Південна школа в літературі США // Історія американської літератури ХХ століття. К. : Вид-во "Довіра", 2002. С. 90-102.
2. Доценко Р.І. Дещо про стиль Фолкнера // Фолкнер В. Крадії та інші твори. К. : Дніпро, 1972. С. 498-505.
3. Нев'ярович Н. "Часопростір" роману В.Фолкнера "Галас і шаленство": до проблеми хронологічного аналізу // Слово і час. 2002. № 5. С. 44-51.
4. Сартр Ж.-П. О романе "Шум и ярость". Категория времени у Фолкнера // Сартр Ж.-П. Ситуации. Москва : Ладомир, 1998. С. 267-286.
5. A William Faulkner encyclopedia / edited by R.W. Hamlin and C.A. Peek. Westport : Greenwood press, 1999. 504 p.

ПОГЛЯДИ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА НА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНЦІВ

Чумак Тетяна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Осмислення творчої спадщини О.П.Довженка як кіномитця, письменника, публіциста знайшло широкий відгомін у дослідженнях культурологів, спеціалістів у галузі естетики, мистецтвознавців, філологів, літераторів тощо. Його ім'я входить у всі енциклопедії, антології світового кіномистецтва.

Знайти ключ до розуміння світогляду О.Довженка нам допоможе звернення до змісту епохи, в яку він жив і формувався як особистість. Українську ментальність він увібрав у себе від народження, вирісши в селянській сім'ї й пізнаючи народні основи життя. Тому творчість письменника відбиває ідеали, прагнення, дух народу, нації.

Подальші світоглядні переконання О.Довженка пов'язані з рядом переломних періодів у житті народу, з долею якого він прагнув якнайміцніше пов'язувати своє життєве призначення. Офіційна влада його панічно боялася, тому він був під постійним наглядом таємних радянських спецслужб. М.Шудря, вивчивши архівні документи, робить висновок: «Погляди Довженка для філерів не лише «парадоксальні», вони сповнені занепадництва, злоби й ненависті. Адже він у всіх прорахунках країни вбачає «вади цілої соціалістичної системи», зокрема це «перманентне голодування, постійна нестача продуктів», «відсутність романтики», «засідницький та анкетний тон життя» [1, с. 260]. Все це не лише нівечить особистість, а й знесилює країну політично й державно. І геніальний митець усі сили свого таланту спрямовує на те, щоб виховати в людях почуття гідності, людяності, відповідальності. Його найбільше пригнічує злиденність українських селян і відсутність у них будь-якої надії на краще: «Так працювати і стільки віддавати, і так мало мати, і бути таким обдертим, і стільки давати державі, і бути таким обмеженим у своїх можливостях, як наш селянин, не міг би і півроку ні один газетно-музично-літературно-вокально-кабінетний, партійний лицар нашого часу. Завив би вовком» [2, с. 89].

Письменникові боляче, що український народ не цікавиться своєю історією, легко відмовляється од національних традицій, забуває мову. Нашому народові, – роздумує митець, – байдуже, чи він український, чи неукраїнський. А все через те, що в нас той, хто любить свій народ, – націоналіст: «У чомусь найдорожчому і найважливішому ми, українці, безумовно, є народ другорядний, поганий і нікчемний. ...У нас нема справжнього почуття гідності, і поняття особистої свободи існує у нас, як щось індивідуалістичне, анархічне, як поняття волі (звідси індивідуалізм і атаманство), а не як народно-державне розуміння свободи, як усвідомлення необхідності. Ми вічні парубки. А Україна наша вічна вдова. Ми удовині діти» [2, с.121].

У кіноповістях «Земля», «Україна в огні», «Зачарована Десна», в оповіданнях воєнного періоду письменник виводить цілу галерею образів героїв – носіїв духовних цінностей українського народу. Подаючи картини побуту, заглиблюючись у психологію своїх земляків – працюючих господарів, умілих хліборобів, захисників прав особистості, митець доходить висновку, що «характерною особливістю українського національного буття є виняткова увага й повага до людини» [3, с. 54]. Не випадково з цією метою зі словами щирості й гордості письменник згадує про дядька

Самійла-косаря, Тихона-мисливця у «Зачарованій Десні», товариша й побратима з чумацьких літ діда Семена в «Землі», Остапа в «Тарасові Бульбі».

Споконвіку першоосновою буття, внутрішньою потребою людини була праця. Проте О.Довженко творив у «заблокованій культурі, де митець став жертвою варварських умов праці» [4]. Своєрідним гімном праці й трудівникові прозвучала «Зачарована Десна», над якою митець наполегливо працював багато років, починаючи ще з часів війни. «Непереможне бажання усвідомити свою природу на ранній досвітній зорі коло самих її первісних джерел» [5, с. 16], тобто прагнення з'ясувати витoki національної духовності, покликала до життя панорамну картину щемливої краси первозданної природи, освячену глибокою любов'ю до людей, до природи, до праці. Як заповіт нащадкам прозвучали слова з кіноповісті: «Любіть землю! Любіть працю на землі, бо без цього не буде щастя нам і дітям нашим ні на якій планеті» [5, с. 34].

«Зачарована Десна» є важливою для сучасного читача і з філософського погляду. Завжди залишиться актуальною точка зору на світ дитинства як на ключ до усвідомлення себе особистістю. Не випадково О.Гончар, прочитавши кіноповість, зробив висновок: «Без сосницьких духовних наснажень, без місячних ночей Придесення не було б Довженка-митця, принаймні такого, яким його знають народи» [6].

Довженко, як ніхто до нього та і тривалий час після нього, масштабно і різнобічно підійшов до з'ясування погляду на людину як на неповторну особистість. На особливу увагу з цього приводу заслуговує кіноповість «Україна в огні». Довженко створив не просто образи, а образи-символи, піднісши їх до епічного узагальнення образу України – сплюндрованої, поганьбленої, але не скореної. Символічними є навіть самі прізвища, створені автором. Запорожець та його сини уособлюють усе краще, що є в народі України, їх корені сягають глибин національної духовності, козацької непохитності та любові до рідної землі. Запорожці – нащадки козацького роду. А на прикладі образу Купріяна Хутірного та його дітей письменник показує, до чого призводить людська байдужість і безсторонність. Хутірний – «той, що на хуторі», тобто на одшибі, збоку. Іншими словами – «моя хата скраю, я нічого не знаю». Не спалив свої нерви Купріян на дітей, не вклав у їхні душі почуття священного обов'язку, любові до вітчизни, пошани до батьків – і поплатився власним життям. Кількома скупими, лаконічними, але багатими внутрішнім динамізмом картинками малює О. Довженко моральну деградацію Павла Хутірного: від страху за своє життя до вагання, від вагання до зради, а від зради – до страшного злочину батьковбивства, хай навіть і ненавмисного.

Воля до життя як одна з найголовніших рис ментальності українця є головним стрижнем, навколо якого розгортаються події в однойменному оповіданні видатного письменника та в інших творах періоду війни. Як митець О.Довженко обурений тим, що нерідко вживається поняття «військове мистецтво»: «Війну називають мистецтвом. Вона таке ж мистецтво, як шизофренія або чума» [5, с. 415]. Він засуджує письменників, скульпторів, які возвеличили війну у своїх творах. Війна ганебна, бо вона веде до того, що в епоху пари й електрики, коли відкриті чудотворні ліки для рятування життя, жінка змушена орати землю, ходячи у ярмі з коровою. О.Довженко це кваліфікує як пам'ятник великомучеництву й ганьбі людства. У його творах війну перемагає мирна праця. Визволена земля, і одразу на ній сіють, і в цій жмені зерна виявляється дійсно більше змісту, ніж у всій фашистській історії. «Життя народу – у жнивах ланів. Воно у виноградних гронах, в усмішці неба і в сльозах його – дощах і росах, що падають на плоди садові, – визначає сенс народного існування

письменник [5, с. 348].

На засадах народної моралі розвиває О.Довженко мотив кари та смерті, які теж є «важливою складовою концепції національного буття» [2, с. 55]. І на сторінках його творів, і в сокровених записках «Щоденника» є по-справжньому глибокі філософські роздуми над питанням про життя і смерть людини та сенс її існування. Письменник крок за кроком все чіткіше осмислює сутність і соціальні функції релігії. В умовах суцільного войовничого атеїзму його геній приходить до висновку, що Бог необхідний людині як незамінна твердиня, як абсолютне благо і вічне життя, але Всевишнього слід шукати не у зовнішньому світі і не в зовнішніх атрибутах. Людина має відкрити Бога в собі, у своєму серці як глибинний духовний потенціал, як міру гуманності в особистості, як ступінь внутрішньої активності, що здатний перебороти всілякі труднощі і трагедії життя. «Ця сердечна духовність поєднує конкретну людину з Абсолютом, вершин якого вона практично досягти не може, але прагне до цього» [2, с. 119].

«Бог в людині. Він є або нема. Але повна Його відсутність – се великий крок назад і вниз. В майбутньому люде прийдуть до нього. Не до попа, звичайно, не до приходу. До божественного в собі. До прекрасного. До безсмертного. І тоді не буде гнітючої сірої нудьги, звірожорстокого, тупого і скучного безрадісного будня» [2, с. 270].

Багатогранно, багатовимірно, не оминаючи філософських узагальнень, осмислює О.Довженко світ і своє буття в ньому, вважаючи основним орієнтиром творчості майбутнє людства, майбутнє України. Переплавивши в своєму серці страждання і муки народу, митець осягає мудрість творчості й усього життя: «Як усе просто! Варто лише виховати любов до Людини і уникати підозри й ненависті як смерті» [2, с. 233].

Гуманістичні ідеали художника, його естетичні принципи, глибинний історизм мислення можуть бути орієнтирами не тільки для майстрів красного письменства, а й для кожної свідомої людини. І в найскладніші роки становлення української державності, за часів Революції Гідності й нині, в жорсткому протистоянні української нації перед загрозою тотального нищення в повномасштабній війні, творча спадщина Олександра Довженка залишається актуальною, наголошуючи на неперебутних людських цінностях, утверджуючи безсмертя української національної духовності.

Список використаних джерел:

1. Шудря М. «Невже любов до народу – націоналізм?» Пам'ять століть. 2016. № 3 – 4.
2. Довженко О. Сторінки щоденника (1941 – 1956). Київ: Вид-во гуманітарної літератури, 2004.
3. Медвідь Н. Національна своєрідність психологізму О.Довженка. *Дивослово*, 2009, № 9.
4. Жила С. Творчість Довженка – це передовсім він сам... Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах, 2012. № 1.
5. Довженко О. Зачарована Десна. Україна в огні. *Щоденник*. Київ: Вид-во гуманітарної літератури, 2004.
6. Гончар О. Довженків світ. У кн.: Довженко О. Твори в 5-ти т. Київ, 1964 – 1966. т. 1.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Орел Єгор Русланович

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна

ORCID ID: 0000-0001-9667-8446

старша викладачка кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Сьогодні в умовах глобалізаційних викликів та загальносвітових проблем, стрімкий розвиток інформаційних технологій сприяє модернізації сучасної системи освіти, що відображається в концепції дистанційного навчання. Упродовж останнього часу система освіти України зазнала значних змін, насамперед у процесі організації дистанційного навчання. Широкий аспект використання дистанційної освіти змінює уявлення про якість, роль і значення навчання. В освітню діяльність дистанційного навчання впроваджуються нові методи, способи, організація навчання, для студентів відкриваються нові можливості застосування своїх здібностей та знань, а викладачі постають перед новими вимогами щодо ефективної реалізації своєї професійної діяльності. Тенденції впровадження дистанційного навчання в Україні доводять, що в цей час відбувається процес кардинальних змін в системі освіти. Відбувається переоснащення вищих навчальних закладів відповідно до сучасних вимог якості навчання. Але стрімкий перехід на дистанційний формат навчання змушує більш ґрунтовно аналізувати основні проблеми освіти. Попри надання можливостей щодо мобільності та швидкості отримання знань, дистанційна освіта має низку недоліків, що можуть негативно позначитися на якості здобутих знань. У зв'язку з цим зростає потреба у більш детальному та багатовимірному аналізі проблем та переваг впровадження й функціонування дистанційного навчання в освітньому процесі закладах вищої освіти.

Тож сьогодні, в умовах глобалізаційних змін, одним з найважливіших завдань освіти є створення гідних умов для навчання та інтелектуального розвитку здобувачів вищої освіти. З огляду на зміни та тенденції розвитку формується зростання ролі дистанційної освіти, що, в свою чергу, вимагає відповідного методичного забезпечення, вивчення особливостей його організації. Різноманітні підходи щодо термінологічного визначення поняття дистанційне навчання обумовлені різницею освітньої культури кожної країни. Так на законодавчому рівні України визначено поняття і значення дистанційного навчання. А саме відповідно до статті 24 Закону України «Про вищу освіту»: «Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

Також поняття дистанційного навчання розкривають українські фахівці під час створення Українського центру дистанційної освіти розглядають дистанційну форму

навчання як таку, за якої використовуються глобальні комп'ютерні комунікації (як Інтернет) та яка базується на індивідуальній роботі студентів із чітко дібраним навчальним матеріалом, а також на активному спілкуванні з викладачами та іншими студентами [2]. Насамперед дистанційна форма здобуття освіти – це відкрита система навчання, що передбачає освітній процес, здобуття знань, активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій. Слід зазначити той факт, що дистанційна форма навчання не є ідентичним щодо очної та заочної форм навчання, а тому має основні проблеми та переваги.

Зокрема, дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання і загального обміну інформацією. Так однією з переваг такої форми навчання можна вважати наявність у здобувачів вищої освіти здатності до самоосвіти і вищої, ніж при очній формі, мотивації до навчання. Загалом, виникає можливість займатися в зручний для студента час у зручному місці й темпі, тобто у кожного є можливість витратити більше часу і зусиль на складні та важливі теми з метою поглибленого опрацювання та засвоєння дисципліни. Дистанційна освіта позитивно впливає на студентів, збільшуючи їх творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, прагнення до знань. Слід акцентувати увагу на такій позитивній рисі дистанційного навчання як рівність одержання освіти – незалежно від матеріальної забезпеченості студента, місця проживання, стану здоров'я. Також така форма навчання розширює та оновлює роль викладача, який повинен постійно підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

Але не зважаючи на позитивні риси та тенденції, які притаманні дистанційній формі навчання, питання щодо проблеми регулювання навчання залишається актуальним. При дистанційній формі навчання треба враховувати певні обмеження і проблеми реалізації навчання, а саме: певна ізоляваність студента в віртуальній академічній групі; обмеження, що перешкоджають розвитку групової комунікації, групової єдності; технічні засоби групової комунікаційної діяльності викладача і студента створюють штучний і неповноцінний, в традиційному розумінні, комунікативний простір; невміння точно й зрозуміло висловити свої думки, особливо в чатах і коротких повідомленнях; труднощі короткого формулювання та стислого аргументування своєї позиції під час навчального процесу, особливо у чатах та відео конференціях [3].

Аналізуючи дані положення можна дійти до висновку, що існують ряд характерних проблем щодо реалізації та певного функціонування дистанційної форми навчання. Серед таких проблем слід виокремити, по-перше, основу дистанційного навчання становить письмова форма, що обмежує студента викладати свої знання в словесній формі. По-друге, недостатня кількість практичних занять, також, має негативний характер як для студентів, з точки зору отримання повноцінних знань, так і викладачів, які відносяться до практики як закріплення теоретичних знань. По-третє, погане розроблення та функціонування інформаційних платформ за допомогою яких здійснюється дистанційний освітній процес.

Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що сьогодні українське суспільство є свідком процесу модернізації освіти, появи нових комунікацій та комп'ютерних технологій у різних сферах діяльності. Заклади вищої освіти змушені були терміново відреагувати на нові реалії сьогодення та значно прискорити розвиток необхідних можливостей дистанційного навчання, а також вдосконалити роботу існуючих освітніх дистанційних платформ. Кожен заклад вищої освіти повинен розробляти власні підходи та методи до організації дистанційного навчання,

які відповідають потребам як студентів, так і викладачів. Використання дистанційного навчання надає можливість оновлювати та збагачувати свої знання, адаптуватися до зміни життєвих ситуацій та використовувати новий широкий спектр форм, засобів і методів навчання. Але попри значні позитивні риси та переваги у дистанційному навчанні актуальним питанням залишається проблема реалізації та функціонування даного освітнього процесу. Тож вирішення проблем дистанційного навчання у закладах вищої освіти, дозволить як розширити контингент студентів, так і покращити якість здобуття знань студентів і підвищити професійну діяльність викладачів.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту (Закон України). № 37-38 (2014). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Шостак, У. В. (2010). Види педагогічних технологій матеріали. Міжнародної науково-практичної конференції, Польща. Вилучно з http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/74052.doc.htm/.
3. Мельник Ю.В., Богданова Н.В. (2016). Особливості комунікативних зв'язків у сучасній вищій школі. Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект: матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю (406). Київ.
4. Shevtsova, P., & Kozubai, I. (2020). Distance foreign language learning during the pandemic as a challenge for the education system. Матеріали конференцій Молодіжної наукової ліги, 57-59.

СЕКЦІЯ Х. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

РОЛЬ ПРОТОСЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Старикова Галина Геньевна

ORCID ID: 0000-0002-3229-1442

канд. филос. наук, доцент, доцент кафедры философии

Харьковский национальный университет радиоэлектроники, Украина

Современная наука обладает огромным массивом знаний о познавательной деятельности человека. Тем не менее существуют некоторые области познавательной сферы, которые по-прежнему недостаточно изучены (в силу разных причин). К таким компонентам когнитивной деятельности человека можно отнести огромный пласт неявной, или имплицитной познавательной деятельности. Наиболее известным и достаточно широко представленным среди подобных имплицитных составляющих познания являются так называемые неявные знания, впервые исследованные Майклом Полани в его работе «» [1]. Однако данная область неявной когнитивности значительно шире и включает в себя также и другие, не менее значимые фрагменты. Одним из таких структурных элементов неявной когнитивности мы считаем феномен, во многом аналогичный семантическому полю, но не обладающий его базовой характеристикой – понятийным характером... Если в семантическом поле информация (семемы) обязательно имеет вербальную форму, представлена с помощью/в виде слов или словосочетаний, то в интересующем нас фрагменте такая же информация не имеет вербальной формы, она присутствует там в виде образов и представлений. Как показывает знакомство с научной литературой, данный элемент неявной когнитивности не только мало изучен, он даже не имеет специального терминологического, понятийного оформления. В свое время мы предложили рабочее название для обозначения данного феномена – «протосемантическое поле» [2, с. 126].

Протосемантическим полем мы называем информационный аналог семантического поля, в котором информация хранится не в понятийно-вербальном виде, а в виде образов и ощущений. При этом образы чаще всего не имеют четкой формы, это скорее размытые образы общей ситуации, размытые представления о предмете/типе предметов, некоторых их характеристиках или условиях использования и т.п.

В своей работе мы исходим из предположения, что в любом познавательном действии активность протосемантического поля предшествует обращению к собственно семантическому, то есть образный этап является необходимым для эффективного функционирования семантического поля.

Например, когда мы что-то видим (то есть получаем зрительную образную информацию), мы сначала соотносим увиденное с образами, хранящимися в протосемантическом поле, в результате мы узнаем/идентифицируем объект восприятия и только потом находим в семантическом поле его вербальный эквивалент. Неважно, что этот процесс занимает десятки или даже сотые доли

секунды, важно, что алгоритм всегда остается неизменным – сначала поиск в образном поле и лишь потом – в поле смысловом.

Далее, если мы слышим название предмета, например, «роза», мы тоже сначала представляем себе этот предмет, то есть опять обращаемся к образной составляющей, а уже потом «работаем» со словом/понятием как таковым. То же самое происходит при использовании слов, обозначающих признаки, характеристики предметов – например, слово «красный» обязательно вызывает воспоминание о чувственном образе; понятие «быстрый» – о характере, типе движения и т.п. Иными словами, в образном поле находятся не только образы вещей самих по себе, там расположены образы ситуаций, целостных схем, паттернов (аналогичных тем, которые в лингвистике называется фоновым знанием). Мы сначала представляем себе эту целостную ситуацию и лишь потом вычленим из нее компонент, который интересует нас в данный момент. Следовательно, понятийный анализ начинается всегда на «околочувственном» уровне, впоследствии переходя на рациональный.

Если на уровне дисциплинированного, научно организованного мышления субъект сначала точно, четко определяется с образом/представлением, затем также скрупулёзно выбирает из семантического поля, точнее, из фрагмента, представленного семантическим полем в связи с данным образом, наиболее подходящую, а не первую попавшуюся семему. Иногда этот выбор требует определенного времени, поскольку ищется наиболее адекватное понятие, в котором выражается именно та мысль, которую хотел озвучить субъект познания. Иная, прямо противоположная ситуация – на уровне обыденного мышления. Обыватель, как правило, удовлетворяется первой попавшейся ассоциацией, первым словом, которое «приходит в голову», то есть отыскивается в семантическом поле. Как часто в разговорах звучат такие фразы: «Я имел в виду «вот это», а не «вот то», просто случайно неточно выразился». Здесь речь идет именно об отсутствии дисциплины мышления и неконтролируемом, произвольном выборе семемы, по сути, действительно первой попавшейся. Однако довольно часто причиной таких «неточностей» может быть и иная причина.

Можно, не без оснований, предположить, что на уровне обыденного мышления и протосемантическое поле функционирует так же «неточно», приблизительно, как и семантическое в описанном случае. Более того, весьма вероятно, что субъект просто не очень хорошо знает, что именно означает то или иное слово, то есть у него отсутствует четкий образ в представлении (то есть в протосемантическом поле). Поэтому уже на образном уровне ассоциации у него изначально размытые, что не дает возможности выбрать подходящее понятие в семантическом поле – размытый образ связан со слишком большим пространством возможных вариантов семем, а обыватель не привык к напряженной интеллектуальной работе, потому и выбирает первое попавшееся слово. Так бывает и в тех случаях, когда субъект использует слова, смысл которых плохо (или вообще неправильно) понимает. Можно предположить, что у него отсутствует четкое определение данного понятия, то есть отсутствует содержание понятия (согласно терминологии формальной логики). А мы знаем, что содержание понятия – это перечисление его существенных признаков, не описание, а именно «список» основных его характеристик. И, следовательно, такое отсутствие сказывается не только на содержании и функционировании семантического поля, оно проявляется уже на уровне протосемантического. Поэтому мы считаем возможным предположить, что соответствующий чувственной информации, адекватный, правильный образ/представление обязательно включает в себя основные существенные признаки данного понятия в образной форме. Например, «роза» – мы представляем, растение, цветок с определенной формой и цветом самого

цветка и т.п., то есть базовые признаки именно розы как разновидности растения. Даже слово «красный» у многих может ассоциироваться не просто с определенным цветом, а с предметом, который чаще всего окрашен именно в этот цвет.

Следовательно, главная характеристика понятия-семемы семантического поля обязательно присутствует уже на уровне поля образного, и без точности, корректности и адекватности этой образной характеристики дальнейшая адекватная вербальная формулировка становится невозможной.

И здесь мы вспоминаем известное изречение И. Канта: «Ощущения без понятий слепы, а понятия без ощущений пусты». В случае некорректного образа/представления в протосемантическом поле возникает именно такая ситуация: субъект слышал некое слово, знает, как оно произносится и очень приблизительно представляет себе, с какой сферой бытия оно связано. По сути, получается именно кантовский случай – у субъекта отсутствуют «ощущения», связанные с данным понятием, то есть образы/представления, у него не было опыта собственной «встречи» или опыта осознания того фрагмента реальности, к которому относится данное понятие. Поэтому и четкий образ не сформировался. Но ведь слово-то он знает – и начинает его использовать в самых неожиданных случаях и неподходящем контексте.

Следует заметить, что образно-семантическое поле является неотъемлемой составной частью различных познавательных действий, а также участвует в разных видах человеческой деятельности. Так, его роль косвенно отмечена в формальной логике, в характеристиках таких видов понятия, как конкретные и абстрактные. Конкретные – это понятия о предметах, т.е. то, что прямо и просто связано с содержанием протосемантического поля. Абстрактные – понятия о свойствах и отношениях, т.е. то, что требует более сложного, целостно-ситуативного представления и не всегда может опираться на образную составляющую. Примером из совершенно другой области могут быть некоторые проявления такой психопатологии, как дислексия. Индивид слышит речь на родном для него языке, но, тем не менее, не может определить слова, которые произносятся, то есть он воспринимает звуковые образы, но уже на уровне протосемантического поля не способен опознать, идентифицировать эти образы, что мешает ему узнать знакомые слова своего языка.

Проведенный анализ показывает, что, наряду с хорошо известным науке и давно исследованным семантическим полем, в когнитивных процессах не менее активное участие принимает так называемое протосемантическое поле, включающее в свой состав как образы и представления о конкретных объектах реальности, так и образы ситуаций и представления о контексте реальности, в котором участвует тот или иной объект/предмет реального мира. Именно содержание протосемантического поля становится основой для последующего выбора подходящей семемы из поля семантического. Существенная роль образного довербального набора информации в протосемантическом поле недостаточно изучена современной наукой и требует своего дальнейшего исследования с использованием данных психологии, лингвистики, когнитологии.

Список использованных источников:

1. Polanyi M. (1958) *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy*. University of Chicago Press.
2. Старикова Г.Г. (2022) Образно-семантическое поле как неявный элемент когнитивной системы. *Міжнародна науково-практична конференція «Modern research in world science»*. Львів. 12.06-14.06, 125-130.

СЕКЦІЯ XI. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЖІНКИ В ХРИСТИЯНСЬКІЙ ЦЕРКВІ

Сапелкіна Злата Петрівна

ORCID ID: 0000-0002-5051-2042

кандидат історичних наук, доцент кафедри іноземних мов
і гуманітарних дисциплін

Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

Сапелкін Юрій Володимирович

ORCID ID: 0000-0003-1102-4393

кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник
Інститут соціології НАН України, Україна

Попри поширене уявлення про рівноправ'я чоловіків і жінок в суспільному житті цивілізованих країн Європи, релігійні спільноти залишаються в певному сенсі останньою барикадою патріархальних порядків. І не дивлячись на те, що у християнстві жінки переважають серед парафіян, більше за чоловіків приймають участь у молитовних практиках, досі католицькі, православні та й низка протестантських конфесій не готові визнати права жінок на рукопокладення в священники. Наразі християнки можуть бути висвячені у священний сан лише в деяких протестантських Церквах на відміну від Римо-Католицької, Православної та Греко-Католицької. Спробуємо розібратися про причини такого становища і з'ясувати: чи насправду жінка підлягає дискримінації в житті Христової Церкви.

Книга Буття в описі сотворіння й падіння людини змальовує жінку, залежною від чоловіка (Єву Бог творить з ребра Адама). І саме Єву не безпідставно вважають причиною гріхопадіння перших людей, як таку, що піддалась на спокусу сатани у вигляді змія [1]. Не випадково наприкінці II ст. після Р.Х. один із найвидатніших ранньохристиянських письменників та теологів Тертуліан назвав жінку кімнатою диявола за те, що вона зламала печать дерева в раю і перша відійшла від Божої заповіді [4]. Тому Старий Завіт переважно показує жінку як другорядну постать.

В часи виникнення і поширення християнства відбувається зміна ставлення до жінки. У V ст. Проклос, єпископ Константинополя, писав: «Завдяки Марії всі жінки благословенні, жінка вже не носить на собі прокляття, бо ця стать перевищує хвалою навіть ангелів» [6]. Якщо через Єву виник гріх, то через Марію прийшло спасіння; якщо Єва була матір'ю людства, то Марія стала матір'ю нового людства. Марію вважають посередницею і взірцем для наслідування.

В Новому Заповіті Ісус Христос свідомо ламає всі єврейські табу: говорить сам на сам із жінкою, рятує блудницю, яку піймали на гарячому, дозволяє, щоб до нього доторкнулася нечиста жінка, ба більше - наголошує, що блудниці випередять фарисеїв на дорозі до Царства Небесного.

На жаль, на ці революційні вчинки в перші віки християнства мало хто звертав увагу. У первісній Церкві жінок трактували нарівні з чоловіками принаймні в одному вимірі: у сфері отримання дарів Святого Духа. І хоча місце жінки в Церкві залишалося другорядним, але її праця для розвитку спільноти була вирішальною, і не раз жінки в

своїх вчинках милосердя і любові до ближнього випереджали навіть самих апостолів. Хоча всі вважали, що жінка слабка істота, уже в II ст. з'явилося багато мучениць за віру. Першими офіційно визнаними мученицями-християнками були Феліцита і Перпетуя, пізніше – Агнеса, Луція, Агата й ін. У давній церкві були також спільноти вдів (про них згадував апостол Павло), які провадили аскетичне життя й опікувалися нужденними. Згодом багато жінок сприяло наверненню членів своїх родин – чоловіків, дітей, братів: наприклад, св. Моніка (мати св. Августина), св. Нонна (мати св. Григорія Богослова). Удома жінки не гірше чоловіків керували молитвою, настановами чи іншою релігійною діяльністю. Тому дійсно дивним виглядає відсутність жінок в ієрархії Церкви.

Теологи обґрунтовували таку ситуацію як слабкістю жінки (чоловік – це розум, жінка – чуттєвість), так і текстами Нового Заповіту: Христос покликав чоловіків до апостольства і тільки їм довірив у Церкві владу бути священиками, керувати й навчати. Але ж, воскреснувши, Ісус явився спершу Марії Магдалині та її супутницям (жінкам-мироносицям), а не чоловікам-апостолам. А жіночі монастирі, як і чоловічі, в Середні віки були осередками освіченості.

Тому поступово ставлення Церкви до громадської ролі жінки змінювалось. Так в Новий час, в католицизмі жінки стали відігравати помітну роль в оновленні релігійного життя (Тереза Авільська, Іоанна Франциска де Шанталь, Мати Тереза). Непересічну роль в сучасному житті Католицької Церкви відіграють жіночі чернечі ордени і конгрегації, які займаються благочинною, виховною і просвітницькою діяльністю. З XIX століття деякі протестантські Церкви стали дозволяти жінкам приймати священний сан, цей тренд продовжився у XX столітті й триває дотепер, викликаючи суперечки в церковних колах.

Ключовим аргументом для прибічників рукопокладення жінок у священство є принцип рівності всіх людей, незалежно від етнічного, соціально-економічного статусу та статі: «Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, - бо всі ви один у Христі Ісусі!» [2]. Опоненти заперечують: йдеться про рівність у Христі, а не в ролях у Церкві. І, своєю чергою, наводять інші цитати з Нового Заповіту, вказуючи на другорядну роль жінки та її підвладність чоловікові. На це прибічники рівності прав наполягають, що будь-які дискримінаційні тези щодо жінок у Новому завіті зумовлені історичним контекстом, у якому домінували патріархальні погляди і практики, рабовласницька система, яка існувала в той час, але вважається неприпустимою зараз [3].

Отже дискусії тривають, але, не дивлячись на усі «за і проти» в питанні священного сану жінок, ознакою нашого часу стала вагома роль жінки в громадському житті і релігійному зокрема. В декларації Католицької Церкви «*Inter insigniores*» відзначається, що «Свята Мати Церква бажає, щоб жінки-християнки повністю усвідомлювали велич своєї місії, оскільки сьогодні їх роль має важливе значення як для оновлення і гуманізації суспільства, так і для нового відкриття віруючими істинного обличчя Церкви [4].

Список використаних джерел:

1. Біблія. Книги Старого Заповіту, Перша книга Мойсея. Буття. Глави 2, 3
2. Біблія. Книги Нового Заповіту. Послання до галатів святого апостола Павла. Глава 3:28.
3. Богдан О. (2017) Право жінок на священнослужительство в християнстві: контроверсійне сьогодення та неunikне майбутнє? Гендерний журнал «Я». Випуск «Гендер, традиція і релігія». 2 (43). 21-24.
4. Католическая энциклопедия. (2002) Т.І Москва: Изд. Францисканцев. 1846-1849.
5. Католическая энциклопедия. (2002) Т. IV Москва: Изд. Францисканцев. 1315-1317.
6. Прокл Константинопольский (2009) Слова и беседы. Христианское чтение. Т. 2. М.-СПб.

СЕКЦІЯ XII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

DEVELOPING PRESENTATION SKILLS AT ESP LESSONS FOR LAW STUDENTS

Жигadlo Олена Юріївна

ORCID ID: 0000-0002-1605-7242

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Communication is an important soft skill each lawyer is expected to possess. Lawyers have to communicate daily with their clients, thus they must make sure they can convey the message effectively so that the interlocutor could have a clear understanding of the purpose and the idea behind the message. Well-developed communication skills enable the law practitioner to avoid misunderstanding with clients and colleagues, save their clients' time and money and foster clients' trust in the professional skills and abilities of the lawyer.

Effective communication is a complex skill which is "about how you say something, why you say it, when you say it, your body language and what you don't say" [3]. As communication skills seem to be crucial soft skills for legal professionals, their acquisition should become an integral part of legal training. Lessons of English and particularly English for specific purposes (ESP) may become an invaluable tool to enhance communication skills of future legal professionals through a variety of activities which include planning and giving a PowerPoint presentation. So the aim of the study is to prove that a PP presentation can be used as an effective tool to develop a number of essential soft skills of future lawyers and to suggest some techniques to master these skills during ESP lessons.

Soft skills or employability or transferable skills may be defined as general skills which are vital "for success in the labour market at all employment levels and in all sectors" [4]. Soft skills are often opposed to hard skills which are "learned abilities acquired and enhanced through practice, repetition and education" [2]. Though hard skills generally foster the productivity of an employee, they do not constitute the sole prerequisite of the employee's efficiency and success. Typically, employees are expected to demonstrate other skills in addition to their knowledge, aptitude and work experience to meet the expectations of a contemporary employer. So soft skills do not depend on knowledge or expertise, but they are rather a complex phenomenon which includes interpersonal and management skills which improve one's employability and career prospects.

The importance of soft skills and the necessity to integrate them into university curricula have been the subject of research of Ukrainian (O. Abashkina, I. Ivanova, K. Koval) and foreign scholars (O. Hajjaj, I. Mandysova, D. Price, M. Robles, E. Spirovska Tevdovska). Among the authors who dwell upon teaching various genres of presentation as a communication tool and developing presentation skills in the lessons of English are J. Wilson and G. Brooks, R.H. Rockland, I. Tkachenko.

There is no universal classification of soft skills, as researchers offer various lists of the skills they refer to as "soft" or group them in different ways. However, soft skills are defined as a "combination of interpersonal skills and personal or career attributes" [5] or a collection

of “personal, communication and management skills” [1].

Using oral presentations in ESP lessons presents a number of benefits to language learners as structuring and giving an effective PP presentation seems to involve a variety of skills from all three major groups mentioned above. Firstly, students among other things need to use different communication styles. The ability to build a rapport with the audience, speaking clearly and concisely, asking right questions, rephrasing to make sure the audience understand you, demonstrating positive attitude and friendliness are also involved. Secondly, while planning and preparing an oral presentation, students practice both reading and writing skills as well as speaking skills. In addition, students acting as the audience members for other students’ presentations can practise active listening skills, asking questions and commenting.

Another advantage of integrating oral presentations into EFL lessons is that it increases students’ motivation to learn English as they provide “a more authentic way of practicing English” [8]. When planning a PP presentation students have direct control of the content and performance, which fosters their critical thinking and research skills as well as their ability to work independently.

However, incorporating oral presentation as a communicative tool in the classroom requires a lot of effort on behalf of the teacher as this activity needs to be properly scaffolded to be implemented effectively in ESP lessons.

Oral presentation as a communicative activity can be divided into two main stages: preparing a presentation and delivering a presentation [7]. In this paper, the techniques for scaffolding the first stage are going to be addressed.

In the first stage students learn how to structure an effective presentation and prepare well-designed slides. To address these two issues, students need to answer the following questions [6] before creating a PP presentation: (1) Who is the audience? (The level of the audience, how much they know about the topic); (2) What are the goals of the audience? (What the audience expects from the speaker, what they want to “take away” from the presentation); (3) What is going to be presented? (The content of the presentation where only relevant information should be included); (4) How is the presentation going to be given? (Equipment, venue and time of presenting should be taken into consideration).

To help language learners to create an effective presentation, the teacher can provide them with the following evaluation criteria which can be used by the students as a scaffold for task-fulfillment as well as the basis for self-assessment and peer assessment of the performed task:

- *Content.* Students should pay attention to the proper structural organization of their presentation and presence of all essential structural parts, e. g. the title, name of the presenter, agenda, introduction and conclusion to recap the main points. Also, the content of the presentation should be relevant and topic-related, critical thinking should be applied to the selection of the sources for presentation.

- *Presentation techniques.* Not only what you say is important, but also how you say it. Such factors as maintaining eye-contact, using gestures, relaxed and confident speaking, tempo and voice inflection variations and using appropriate pauses are crucial for keeping the audience’s attention. Other essential conditions of an audience-friendly presentation should be taken into account. When delivering a PP presentation at an ESP lesson, presenters should speak clearly, use simple language, provide explanation of new and difficult words or offer a glossary of technical terms, use linkers where necessary to facilitate the perception of the information and stick to the structure and the time limit.

- *Language.* When preparing and delivering oral presentations at an ESP lesson a lot of attention should be paid to the grammatical accuracy and the correct use of target vocabulary by the presenter.

• *Slide design.* The purpose of slides is to facilitate the perception of information by the audience. So students should be very careful with the number of slides and avoid putting their presentation on 2 or 3 slides only. The number of bullets on one slide should be limited to 5-6 main bullets, and the information in a bulleted point should amount to one sentence or phrase, which will prevent overloading the slides with information and reduce the time spent by the audience on reading it. Students should choose a font and its size so that it could be visible to the audience. The colour of the text should contrast with the background; it is recommended that the same combination of colours should be used consistently throughout the presentation.

It seems beneficial for enhancing students' communicative and other soft skills to complete the PP presentation in the ESP classroom with the question and answer session. To be carried out effectively, presenters should be taught in advance how to welcome questions and handle difficult questions as well as how to respond in case one does not know the answer. Students acting as the audience members for the presentation should be prepared to listen carefully and volunteer questions and comments. Commenting on and giving advice concerning the effectiveness of the PP presentation as a class may also be incorporated in an ESP lesson. The evaluation criteria with sub-criteria can be arranged as a self-check questionnaire or a questionnaire for peer assessment and distributed in advance. With the help of this questionnaire students will be able to award points for performance and volunteer recommendations for improvement.

Conclusion. Well-developed presentation skills are essential for legal professionals to be successful in the labour market. Integrating a PP presentation as a communicative activity in the ESP classroom helps to enhance students' speaking skills as well as many other soft skills necessary to become an effective presenter. In addition, structuring and giving oral presentations for ESP lessons proved to boost students' motivation to learn English as it enables language learners to practice English in the natural context. Not only preparing and delivering a PP presentation, but also asking and answering questions and commenting on its strong and weak points may be quite helpful for students mastering a foreign language.

References:

1. Коваль К.О. Розвиток "Soft Skills" у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. №2. С. 162-167.
2. Investopedia. Hard Skills. URL: <https://www.investopedia.com/terms/h/hard-skills.asp> (дата звернення 03.10.2022).
3. Künzler O. Why Lawyers Should Never Underestimate the Importance of Communication. URL: <https://www.ibanet.org/lawyers-importance-communication> (дата звернення 03.10.2022).
4. Price D. Five Easy Ways to Integrate Soft Skills in your Class. URL: <https://www.cambridge.org/elt/blog/2015/10/22/5-easy-ways-to-integrate-soft-skills-in-your-class/> (дата звернення 03.10.2022).
5. Robles M. M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*. 2012. № 75 (4). P. 453-465. DOI: 10.1177/1080569912460400.
6. Rockland R.H. Teaching Presentation Skills: Enhancing the Communication Ability of Technical Students. URL: https://www.researchgate.net/publication/228972214_Teaching_Presentation_Skills_Enhancing_The_Communication_Ability_Of_Technical_Students (дата звернення 03.10.2022).
7. Tkachenko I.V. Teaching Presentation Skills to Students of Business English. *Financial Space*. 2014. №4 (16). P. 231-234.
8. Wilson J., Brooks G. Teaching Presentation: Improving Oral Output with More Structure. URL: https://www.researchgate.net/publication/324217576_Teaching_presentation_Improving_oral_output_with_more_structure (дата звернення 03.10.2022).

WAYS TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION TO STUDY SECOND FOREIGN LANGUAGE

Карабітська Наталія Олександрівна

ORCID ID: 0000-0003-1341-9858

старший викладач кафедри іншомовної підготовки, євроінтеграції

та міжнародного співробітництва

Українська інженерно-педагогічна академія, Україна

Ukraine's entry into the European space requires the transition of the education system to a qualitatively new level. Expanding Ukraine's cooperation with other states and deepening international ties, integrating all spheres of life makes foreign languages necessary in practical and real human activity. But in modern psychological and pedagogical research is not clearly developed system of pedagogical influence on the student's personality in order to reflexive development of cognitive abilities, little studied the features of student self-development in the teaching of foreign languages.

Elaboration of theoretical material on the problem of motivation of educational activity made it possible to state that the structure of motivation of educational activity is not formed once and for all, it is constantly changing. The formation of motivation is a process exclusively internal, and only motivators can be set from the outside, not the motives themselves. The influence of discrete and procedural motives at different stages of learning have different potential strength, but only if the sufficient strength of both types of motives is possible active work of students in the classroom. In fact, educational activity can be motivated only if there is a certain need and the student's awareness of the possibility of meeting this need when directing their activities to perform the educational task [1].

It is known that the internal stimulus for the activation of cognitive activity of students, the driving force, the source of formation and development of intellectual activity and independence are cognitive needs. Cognitive interest is the quality of personality, the basis of activity and independence, which is the basis of the motive of independent activity. M. Smetansky rightly believes that we consider activity, independence and motivation as closely interrelated concepts, because "only when students have the opportunity to show initiative, independence and creativity, we can expect proper motivation for learning."

Significant influence on the formation of educational strategies in the twentieth century. had an American psychologist and educator K. Rogers, who believed that the main motivation for human behavior - the continuous search for personal growth and self-regulation, due to which the self-development of the individual. In the system of K. Rogers 'views on learning, which he successfully tested in practice, the following aspects are important for our study: students' orientation to self-learning, or in the words of K. Rogers, meaningful learning [2, p. 127], the teacher's focus on the restructuring of personal attitudes and values, which are realized in interpersonal communication with students, and new teaching methods.

For the organization of independent work it is important to take into account the types of motivation of students of different specialties in the study of foreign languages. There are three types of motivation for learning a foreign language: 1) motivation related to the prospect of using the language in future activities (in their profession, on a trip abroad, etc.); 2) motivation related to the prospect of applying the knowledge and skills acquired in the classroom in extracurricular activities - in speeches at evenings, competitions, Olympiads, reading newspapers and magazines, etc. ; 3) motivation associated with the teacher setting

in the classroom tasks that are gradually becoming more complicated, and the organization of various forms of their implementation.

The language portfolio is designed to stimulate the learning of a foreign language at any generally recommended level throughout a person's life; make the language learning process more transparent and clear; to form the student's self-educational competence, which allows him to analyze and understand his own way of learning, as well as to influence it; to form an innovative personality of the student, to develop the ability to construct their knowledge, to navigate in the information space; set goals and solve them step by step; create motivation for learning activities.

Список використаних джерел:

1. Приходько М. Шляхи підвищення мотивації вивчення англійської мови студентами НТУУ „КПІ” [Електронний ресурс] / М. П. Приходько. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/5_prihod_ko1.doc.htm.
2. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / Общ. ред и предисл. Исениной Е.И. – М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 2018. – 480 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Певень Катерина Петрівна

магістр

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка, Україна

Науковий керівник: Міненок Антоніна Олексіївна

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка, Україна

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, початкова школа, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні заходи, молодший школяр.

Проблематика здоров'я завжди посідала і посідає важливе місце в соціальному, економічному та культурному житті суспільства і пов'язана з розвитком суспільного виробництва та формуванням суспільного буття, але особливої важливості це набуває тоді коли відноситься до дітей, тому що берегти здоров'я - це певна навичка, яку важливо набути дитині ще у початковій школі.

Навчання школярів здоров'язбереження у системі освіти включає не лише процес оволодіння предметними знаннями і життєво важливими компетентностями, а й формування відповідних життєвих цінностей, результатом яких є їхня здатність самостійно «управляти» своїм здоров'ям, проводити діагностичні, профілактичні, а за потреби і реабілітаційні та корекційні заходи. Проектування процесу здоров'язбережувального навчання дітей у початкових класах вимагає розроблення відповідних здоров'язбережувальних методик і технологій.

Державна цільова соціальна програма «Школа майбутнього» визначає, як необхідність формування освітнього середовища з урахуванням інноваційного характеру його розвитку, запити особистості та потреби суспільства, які сприятимуть виконанню завдань інтеграції національної системи освіти у світовий простір. Пріоритетною частиною законодавства та школи стає основа реформування системи загальної середньої освіти, у якості виховання, створення освітнього середовища для здорового розвитку дитини, навчання учнів, а також свідоме ставлення до свого життя, оволодіння навичками здорового способу життя тощо.

У розвиненому суспільстві рівень здоров'я значною мірою пов'язаний з рівнем освіти. Чим вищий рівень освіти певної соціальної групи середовища, краще, як правило, має узагальнені показники здоров'я. Ми можемо сказати, що завдання збереження і зміцнення здоров'я дитини повинні вирішуватися, перш за все педагогічно та комплексно: і як інформація, і як методи навчання, прийоми та навички здорового способу життя, і як виховання в дусі безумовного пріоритету цінностей індивідуальне та суспільне здоров'я в усіх його проявах, сферах, рівнях [2, с. 91; 5].

Розвиток сучасної системи освіти визначається інноваційними перетвореннями, які базуються на використанні компетентнісного підходу. Отже, важливості набуває розвиток навичок з охорони здоров'я дітей та необхідність зазначених навичок в сучасній системі освіти України.

Відповідно до загальнодержавного стандарту базової і повної загальної

середньої освіти здоров'язбережувальна компетентність – здатність учня застосовувати за умови конкретної ситуації, комплекс здоров'язберігаючих навичок, дбайливо ставитись до свого та чужого здоров'я [4]. Зокрема, аналіз сучасних досліджень українських учених дає змогу стверджувати, що під поняттям компетентності в охороні здоров'я слід розуміти як характеристики, властивостей людини, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я – власного та оточення [3, с. 87].

На думку Ващенко О., «здоров'язбережувальна компетентність» – це комплекс знання, навички, ставлення та цінності, які спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я - своє і оточуючих, на уроках і в позаурочний час [2, с.4]. У дослідженні Андрющенко Т. це визначення проектується так: дітям необхідно давати знання про здоров'я, формувати в них дійсне ставлення до здоров'я (своїх та чужих), створювати умови для розвитку життєвих навичок, що сприяють зміцненню здоров'я [1].

У свою чергу здоров'язбережувальні технології за своїм змістом включають поняття «охорона здоров'я», «зміцнення здоров'я», «збереження здоров'я», які зустрічаються в кодифікованих визначеннях: «консервативні», такі, що витрачені не дарма, без зайвої необхідності; в результаті дії педагогічних чинників на суб'єктів освітнього процесу; як цілеспрямований вплив педагогічних заходів на підвищення рівня одночасно учнів та їх здоров'я.

Впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес покладено на весь персонал школи.

Таким чином мета здоров'язбережувальних освітніх технологій: забезпечити школяреві можливість збереження здоров'я за період навчання в школі, дати йому необхідні знання та навички щодо здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті.

Аналіз змісту сучасних технологій здоров'язбереження дає можливість виокремити такі їх типи:

- для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини; оздоровчі технології – технології, спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я;
- учнів/студентів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я (фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія); технології навчання здоров'ю – навчання гігієнічній поведінці;
- формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання.

Такі технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти; виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [2, с. 64-65].

Аналіз вище зазначених здоров'язбережувальних технологій, на нашу думку, є актуальним для учнів початкової школи з точки зору усвідомлення важливості здоров'я, як найвищої людської цінності та першорядного чинника досягнення успіху і благополуччя. Тобто, що саме збереження здоров'я є тим самим необхідним

навичком в сучасній системі освіти. Отже, зазначене і є однією із ключових компетентностей, на думку українських вчених-педагогів, саме це обумовлює визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, який займає місце у величезній сфері людської діяльності.

Вважаємо, можна виділити наступні ознаки здоров'язбережувальної компетентності:

- багатофункціональність, що допомагає вирішити проблеми зі здоров'ям особа, група людей, спільнота і суспільство в просторі чотирьох компонентів здоров'я – фізичне, соціальне, розумове та духовне;
- міжпредметні та міждисциплінарні: відомості про здоровий спосіб життя відбувається на всіх рівнях освіти (середній, початковий, бакалаврський, післядипломний, навіть на освіту батьків);
- багатовимірність: визначається сутністю здоров'я людини як цілісне явище;
- пропозиція широкого спектру особистісного розвитку; вивчення способів і засобів;
- здорового способу життя, особливості її духовної та психологічної складової, що має особистісну спрямованість [3, с. 6-7].

Таким чином, здоров'язбережувальна компетентність має всі характеристики феномену здоров'я людини, як біосоціальної істоти, особистості та індивідуальності, а також концентрує в собі соціальні характеристики, полікультурні та комунікативні навички, спрямовані на саморозвиток, та зокрема, на продуктивно-творчу діяльність дитини [6, с. 20].

Список використаних джерел:

1. Андрищенко Т. К. Формування здоров'язбережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2012. № 7. С. 123-127.
2. Ващенко О. М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра : навч.-метод. посіб. / О. М. Ващенко, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова та ін. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2012. 192 с.
3. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі / упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко. Київ: Шк. світ, 2009. 128 с.
4. Концепція Нової української школи. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/%20%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/%20konczepczya%20>.
5. Міненок А. О. Виклики сучасності та соціально-освітні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя початкової школи. Контекстуалізація орієнтирів на створення стійкого благополуччя людини в здоров'язбережувальному просторі України: науково-просвітницький альманах, 2021. №3. С. 128-130.
6. Носко М. О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні: [монографія] / Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М. Київ: СПД Чалчинська Н. В., 2014. 300 с.

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Купрієнко Ольга Сергійовна

вчитель початкових класів

КУ Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 2 ім. Д. Косаренка, Україна

Західноєвропейські системи загальної середньої освіти, незважаючи на різноманітність типів і рівнів закладів освіти, в тому числі й школярів із особливими освітніми потребами, є ключовими елементами сучасної європейської моделі соціального устрою з огляду на завдання та перспективи розв'язання сучасних педагогічних і соціальних проблем.

У передових країнах Західної Європи, починаючи з 70-х років XX ст. відбувалася перебудова спеціальної освіти. Зокрема, інтегроване та інклюзивне навчання дітей із особливостями розвитку визначено як основну форму здобуття освіти такої категорії дітей.

Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Серед європейський країн Італія посідає важливе місце у впровадженні ідей інтегрованого та інклюзивного навчання, оскільки однією з перших визнала інтегративне та інклюзивне навчання оптимальним для дітей із особливостями розвитку формою здобуття освіти. За визначенням директора Департаменту Національних досліджень у галузі освітніх інновацій у Італії Р. Tortora, «Італія у цьому відношенні стала лабораторією для всього світу, оскільки саме латинська культура зорієнтована на визнання автономності та гідності кожної людини».

Освітню реформу у країні, яку було проведено у 1972 р., ініціював громадський рух «Демократична психіатрія». Метою цього громадського об'єднання було досягнення прогресивних змін у психіатричних лікувальних установах, усунення відособлення та ізоляції соціально не небезпечних осіб із порушеною психікою, які стали в'язнями ізолюваних закладів. Учасники цього руху вважали, що виникнення психічних відхилень у багатьох випадках провокується суспільством і школою, в тому числі і спеціальними навчальними закладами. Тому варто ініціювати зміни і, насамперед, запровадити шкільну реформу, яка б надала можливість людям із психофізичними особливостями почуватися повноцінними членами суспільства. Під тиском громадськості у 1971 р. в Італії був ухвалений новий «Закон про освіту», який законодавчо закріпив право батьків на вибір навчального закладу, визначив статус масових шкіл, де навчаються всі діти з проблемами у розвитку, забезпечив державну підтримку щодо здобуття освіти дітям із особливостями психофізичного розвитку. Як зазначає Banathy Bela, «...закон затвердив зміни, що наступили у житті, оскільки цього вимагав час».

У 1977 були розроблені додатки до «Закону про освіту», які визначали, що діти з особливостями розвитку мають ходити до школи поблизу домівки та навчатися у класах разом зі своїми однолітками; наповнюваність класів не може перевищувати 20 учнів; у такому класі можуть навчатися не більше 2 дітей із порушеннями; спеціальні класи у масових школах анулюються; школярі з особливими освітніми потребами мають бути забезпечені кваліфікованою підтримкою з боку педагогів і різнопрофільних фахівців, які працюють із ними за узгодженими програмами; у класах із сумісним навчанням мають працювати спеціальні педагоги разом із учителями.

В оновленому «Законі про освіту» 1992 р., у розділі про навчання дітей із особливими потребами, серед пріоритетів визначено: роботу щодо взаємодії шкіл із установами різного підпорядкування з метою надання всебічної допомоги школярам із особливими освітніми потребами різнопрофільними фахівцями, які мають працювати узгоджено та в тісному контакті; залучення батьків до процесу навчання дітей із особливостями розвитку, тощо.

Дані які наводить відомий італійський дослідник В. Vanathy, свідчать, що нині в країні понад 90% дітей із особливостями психофізичного розвитку здобувають освіту в закладах загального типу. В освітніх департаментах провінцій країни функціонують консультативні служби, до складу яких входять різнопрофільні фахівці, адміністратори шкіл, працівники управлінь освіти, представники громадських організацій, за необхідності долучаються спеціалісти служб охорони здоров'я. Співробітники цих служб організовують інклюзивне навчання, діагностуючи дітей і визначаючи їхні потреби, надають консультативну та навчально-методичну допомогу педагогам і шкільній адміністрації. У масових муніципальних закладах (і в дошкільних, і в шкільних) працюють асистенти вчителів, які надають допомогу школярам із обмеженими можливостями здоров'я та разом із педагогом класу відповідають за успішність учнів із особливими потребами. Асистенти вчителів спільно з педагогом складають індивідуальні навчальні плани для кожного учня з особливостями психофізичного розвитку з урахуванням його навчальних потреб, в т. ч. з корекційно-реабілітаційної допомоги, яка в окремих випадках надається поза межами школи – в центрах медико-соціальної реабілітації.

Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії)

Корисним видається досвід й іншої європейської держави – Австрії. У цій країні функціонувала добре налагоджена система спеціальної освіти, до складу якої входили спеціальні школи для дітей із порушеннями зору та слуху, порушеннями опорно-рухового апарату, інтелектуальними вадами, емоційно-вольовими розладами та комплексними порушеннями розвитку.

Як зазначає відомий австрійський науковець у цій галузі Х.Волкер, із кінця 40-х до початку 80-х років ця система ставала дедалі більш диференційованою та сегрегаційною. Однак, вже у 80-х роках почали організовуватися громадські співтовариства, до яких входили батьки дітей із особливостями розвитку, вчителі, працівники різних медичних та освітянських закладів, які керувалися ідеями рівноправності, у тому числі, і у здобутті освіти. Ці громадські організації виникали стихійно в різних провінціях, однак, у 1983 р. вони об'єдналися в єдину спільноту і звернулися до Міністерства освіти з пропозиціями щодо проведення експерименту з інтегрованого навчання дітей із особливостями психофізичного розвитку. Міністерство освіти Австрії підтримало цю ідею, виділило кошти та створило робочу групу, яка мала проводити ці експериментальні дослідження. До складу цієї групи увійшли науковці, які працювали у галузі масової та спеціальної освіти, адміністратори та педагоги масових і спеціальних шкіл, фахівці служб допомоги дітям із порушеннями розвитку та представники громадських організацій із числа батьків.

Розроблена експериментальна програма передбачала апробацію чотирьох моделей інтегрованого навчання, зокрема:

–*Інтегровані класи.* У класі навчалося 20 учнів, четверо з яких мали особливі освітні потреби. Навчання проводили два педагоги, один із яких був учителем спеціальної школи. Для дітей із особливостями розвитку розроблялася індивідуальна навчальна програма, яка передбачала надання психолого-педагогічної допомоги;

–*Взаємодіючі класи.* Ця модель передбачала, що учні зі спеціальної школи та їхні

однолітки з масової школи братимуть участь у спільних заходах, спілкуватимуться під час позакласної роботи тощо, однак, весь навчальний час проводитимуться окремо;

–*Малокомплектні класи* передбачали наявність спеціального класу у масовій школі у складі 6–11 учнів. Переважно ці класи складалися з учнів із затримкою у розвитку пізнавальних процесів. Навчання таких школярів відбувалося за програмою масової початкової чотирирічної школи, однак, термін навчання продовжувався до шести років.

–*Звичайні класи* у яких учні з особливими освітніми потребами, їхні батьки та вчителі отримують допомогу від спеціально підготовлених шкільних консультантів.

У 1991 році Австрійський Центр експериментальної освіти та шкільного розвитку провів оцінювання всіх чотирьох експериментальних моделей. На думку експертів, найбільш дієвою моделлю стали інтегровані класи; модель із залученням шкільних консультантів найкраще зарекомендувала себе у сільській місцевості; не підтвердили очікувань взаємодіючі та малокомплектні класи, від організації яких згодом взагалі відмовилися.

Взагалі, проведений експеримент із інтегрованого навчання дітей із особливостями психофізичного розвитку було оцінено як успішний, такий, що дав поштовх до функціонування в країні 290 інтегрованих класів, 24 взаємодіючих класів, а також запровадження посад спеціальних педагогів (понад 3200 ставок), які, на разі, працюють шкільними консультантами.

Одним із наслідків проведення науково-пошукового експерименту державного значення стало прийняття Австрією у 1993 р. «Закону про освіту», у якому законодавчо визнано право батьків на вибір навчального закладу для своєї дитини, регламентовано функціонування спеціальних та інклюзивних закладів. Сьогодні у спеціальних закладах країни навчаються лише діти зі значними порушеннями слуху, зору та інтелекту.

В освітній системі Австрії функціонують центри спеціальної освіти, які несуть відповідальність за навчання дітей із особливими потребами у масових загальноосвітніх закладах і координують роботу всіх фахівців, залучених до цього процесу. Фахівці цих центрів діагностують дітей, консультують вчителів, надають навчально-методичну допомогу спеціальним педагогам і батькам учнів із порушеннями розвитку, проводять семінари та тренінги з підвищення кваліфікації, співпрацюють із адміністративними місцевими службами, медичними центрами, тощо.

Психолого-педагогічну підтримку, в тому числі і певні корекційно-реабілітаційні послуги, учням із особливими потребами у школах надають спеціальні педагоги, які, переважно, є штатними працівниками цих закладів. Спеціальні педагоги мають функціональні обов'язки, які визначаються потребами школярів із обмеженими можливостями здоров'я. Ці фахівці можуть бути асистентами вчителів, зокрема учителів-предметників, консультантами педагогів і батьків. У класі на них покладається відповідальність за навчання учнів із особливостями розвитку, яка поділяється разом із учителем класу. Тимчасову підтримку учням із особливими потребами можуть надавати профільні фахівці з медичних і медико-соціальних закладів.

Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії)

Цікавий досвід навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку має Бельгія. У цій країні правовою основою освіти осіб із обмеженими можливостями здоров'я є «Закон про спеціальну освіту», ухвалений у 1970 р. Суттєві зміни до нього

було внесено Декретом Уряду від 28 липня 1978 р. Закон визначає основні положення здобуття освіти дітей із особливостями розвитку у контексті загального реформування системи освіти, серед яких і право батьків на вибір освітнього закладу для своєї дитини.

Як зазначають бельгійські науковці у галузі спеціальної освіти W. Weiss та W. Werdajk, шляхи здобуття освіти дітей із особливостями розвитку визначалися у Бельгії тривалий час. Ще в 1960 р. «Законом про освіту» було визначено необхідність створення служб психолого-медико-соціального супроводу, які б вирішували проблеми вибору освітнього маршруту дітей із особливостями психофізичного розвитку. Саме ці служби визначають майбутнє перебування дитини у спеціальних установах, де здобувають освіту 4% усіх дітей шкільного віку. У Бельгії функціонують 8 типів спеціальних закладів для дітей із порушеннями та розладами поведінки, з фізичними розладами, з порушеннями зору та слуху, із соматичними захворюваннями, з труднощами у навчанні.

Після проходження дітьми з порушеннями розвитку ретельного психолого-медико-соціально-педагогічного обстеження, яке відбувається в ПМС-центрах (психолого-медико-соціальних центрах), складається загальний висновок і надаються рекомендації стосовно майбутнього навчання дитини. Батьки (опікуни) дитини беруть активну участь в обговоренні результатів та ухваленні кінцевого рішення щодо вибору освітнього закладу – масового чи спеціального.

ПМС-центри функціонують у системі масової та спеціальної освіти та зосереджені на наданні допомоги школам, батькам і дітям із особливими освітніми потребами. Допомога фахівців ПМС-центрів школам полягає у визначенні освітнього маршруту дитини з особливими потребами (переведення її з одного закладу до іншого, з нижчого освітнього рівня на вищий), у складанні індивідуальних планів навчання, у проведенні корекційної роботи тощо. Фахівці ПМС-центрів вичерпно інформують батьків щодо надання освітніх, медичних і соціальних послуг дітям із особливостями розвитку в системі спеціальної та загальної освіти, допомагають у прийнятті рішень стосовно перебування їхньої дитини у тому чи іншому навчальному закладі, допомагають в одержанні різних видів медичної та соціальної допомоги. Дітей, які потребують професійної допомоги, фахівці ПМС-центрів ретельно обстежують і вивчають, надають їм консультації, проводять розвивально-корекційні заняття, тощо.

Законодавчі освітні акти Бельгії передбачають певну свободу в організації освітніх закладів: муніципальні освітні заклади, фінансове забезпечення яких відбувається за рахунок місцевих органів самоврядування; громадські освітні заклади, які утримуються громадськими фондами; приватні заклади, фінансове утримання яких беруть на себе приватні особи та громадські організації, в тому числі ірелігійні.

Бельгійський «Закон про спеціальну освіту» законодавчо затвердив усунення бар'єрів між спеціальною та загальною системами освіти, передбачивши експериментально апробовані моделі спільного навчання дітей із особливими освітніми потребами разом зі своїми однолітками, а саме:

–Школярі з порушеннями розвитку навчаються в масових школах, а психолого-медико-соціальний супровід їм забезпечують фахівці ПМС-центрів;

–Учні з порушеннями відвідують заняття із загальноосвітніх предметів у масовій школі, а спеціальні, додаткові або корекційні заняття – у спеціальній школі;

–Учні з порушеннями розвитку певний час навчального року навчаються у масовій школі.

Для надання дитині з порушеннями розвитку можливості навчатися інтегровано, всі учасники цього процесу укладають угоду та розробляють індивідуальний навчальний план. Цей план складається з детального опису особливостей і потреб дитини, з визначення додаткової допомоги, яку вона має одержувати (в тому числі, хто її надаватиме, як часто та де саме).

У Бельгії основними службами підтримки дітей із особливими потребами в умовах сумісного навчання є психолого-медико-соціальні центри, що забезпечують надання спеціальних додаткових послуг учням, які того потребують. Залежно від кількості школярів із особливостями розвитку в певній місцевості, організовуються ПМС-центри різного підпорядкування (позашкільні та шкільні). Фахівці центру надають психолого-педагогічну та медико-соціальну допомогу учням із порушеннями розвитку та їхнім сім'ям, консультують батьків, надають навчально-методичну допомогу вчителям, однак, основна спрямованість їхньої роботи – це діти з особливими потребами. У Бельгії функціонують служби різного підпорядкування (Міністерств охорони здоров'я, соціального забезпечення), які, в разі необхідності, надають додаткові спеціальні послуги дітям із обмеженими можливостями здоров'я та сім'ям, в яких вони проживають.

У школах із інклюзивним навчанням спеціальні педагоги працюють як у штаті закладу, так і запрошуються за угодами зі спеціальних шкіл.

На перших етапах навчання спеціальні педагоги проводять індивідуальні заняття з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, надалі до обов'язків спеціального педагога входить ознайомлення вчителя з проблемами дитини, залучення його до роботи із використанням певних методів і прийомів навчання, надання консультацій. Залучення до навчального процесу педагогів зі спеціальних шкіл дає можливість використовувати відповідні досвід та знання, а також усувати бар'єри між спеціальною та загальною освітою. Діти з особливостями розвитку, які були переведені зі спеціальних шкіл, упродовж першого року навчання одержують необхідну спеціальну допомогу (далі ця допомога надається індивідуально та за потреби). Адміністративні органи несуть повну фінансову та організаційну відповідальність за кожного інтегрованого учня і сприяють задоволенню його особливих потреб.

Список використаних джерел:

1. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik dla pedagogów i батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
2. Інклюзивне навчання у школі: кроки до успішного початку ЕР : <https://nus.org.ua/articles/inklyuzyvne-navchannya-u-shkoli-kroky-do-uspishnogo-pochatku/>.
3. Купрієнко О. С. Особливості інклюзивного навчання у початковій школі на прикладі м. Суми. The 10th International scientific and practical conference "European scientific discussions" (August 15-17, 2021) Potere della ragione Editore, Rome, Italy. 2021. – 287 p.
4. Основи інклюзивної освіти в початковій школі : робочий зошит / А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, О. О. Бабакіна, О. М. Акімова; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2018. – 125 с.
5. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 66 с.
6. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивне навчання ЕР : <http://www.mon.gov.ua>.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ STEM ОСВІТИ

Левченко Фессалоніка Григорівна

ORCID ID: 0000-0003-4295-2934

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу STEM-освіти
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

Головним акцентом змісту сучасної освіти є соціалізація дитини, тобто безболісне входження її у світ цінностей, які зафіксовані Конституцією, законами нашої країни та визначаються традиціями і звичаями народу. Тоді як з-поміж основних принципів реформування змісту сучасної шкільної освіти України є гуманітаризація, диференціація, інтеграція.

Зміни у змісті освіти, що викликані появою нової української школи та новими підходами, зокрема, такими як STEM орієнтований підхід є надзвичайно актуальними і потребують перегляду його концептуальних підходів.

Як зазначено в Законі України «Про освіту» головна мета STEM-освіти полягає у посиленні розвитку науково-технічного напрямку в навчально-методичній діяльності на всіх освітніх рівнях; створенні науково-методичної бази для підвищення творчого потенціалу молоді та професійної компетентності науково-педагогічних працівників [1].

Добираючи ключовий концептуальний підхід для формування змісту STEM освіти було проаналізовано існуючі концептуальні підходи, що сформувалися у педагогічній теорії і практиці протягом десятиліть.

З-поміж таких концептуальних підходів було розглянуто наступні.

Перша концепція змісту освіти трактується як педагогічно адаптовані основи наук, що вивчаються у школі.

Згідно зазначеної концепції, засновниками якої виступають учені (С. Гончаренко, В. Краєвський, О. Ляшенко, І. Лернер, М. Скаткін та багато інших), пріоритетними виступають цілі передачі соціального досвіду молодому поколінню.

Вважалось, що на уроках фізики чи хімії учні лише ознайомлюються з певними науковими явищами у штучно створених, модифікованих умовах (наочні посібники, моделі, лабораторні практикуми, розв'язування задач тощо). тоді як на уроках із використанням STEM технологій є можливість розглядати наукові явища через відтворення (і їх практичного застосування) реальних техніко-технологічних процесів, керування роботою технічних об'єктів, що ґрунтувалось на основі наукових закономірностей, і цим самим створювати в учнів більш об'ємну наукову картину світу. Для реалізації знанневої парадигми в цілому, і досягнення загальноосвітніх завдань у середній школі, такий підхід, безсумнівно, є цінним і ефективним. Проте, враховуючи сучасні вимоги до освітнього процесу, дана концепція залишає без уваги такі якості особистості, як самостійність у навчанні і творчості, уміння реалізувати свободу вибору і спрямована виключно на залучення учнів до науки і виробництва, але не до повноцінного і самостійного життя у відкритому суспільстві [2, с. 157].

Згідно другої концепції визначальним чинником є психолого-педагогічні цілі формування і розвитку учнів у процесі засвоєння спеціально відібраного соціального досвіду (В. Беспалько, В. Леднєв, Б. Ліхачов та інші).

Ця концепція була продовженням першої, оскільки тут зміст освіти представляє

собою систему науково-природничих і політехнічних знань, умінь і навичок, які мають бути засвоєні учнями.

Вказана концепція найбільш повно представлена у реформі змісту шкільної освіти, яка провадилась на початку 80-х років минулого століття під гаслами інтенсифікації економіки і відповідними запитами суспільства у високо кваліфікованих робітниках і спеціалістах.

Відповідно до цієї концепції змісту освіти пропонувалось для вивчення більш узагальнена відносно виробництва і життєвих потреб учнів, самостійна і штучно створена система наукових знань. Це, у свою чергу, породжувало наступну проблему – посилення предметної системи, що складає штучне утворення, яке існує окремо від потреб людини, і уже сьогодні, досить часто не вписується у глобальні зрушення соціального характеру.

У третій педагогічній концепції змісту освіти перевагу віддають позиції дитини у засвоєнні нею досвіду культури (В. Гінецинський, В. Нечаєв, Г. Щедровицький). Це так звана теорія пріоритетності культурогенезу особистості при її соціалізації в навчальній діяльності [3, с. 8].

Ця концепція почала формуватись ще у 60-ті роки минулого століття. Її предтечею вважають появу особистісно-орієнтованого підходу у навчанні.

Інновації 60-х, вцілому не вплинули на тогочасну систему освіти, однак в подальшому розвинулись у культурологічний підхід до побудови концепції змісту загальної середньої освіти, який відповідав установкам гуманістичного мислення.

Згідно цієї третьої «гуманістичної» концепції змісту освіти останній розглядається, як педагогічно адаптований соціальний досвід людства, ізоморфний, тотожний за своєю структурою (звісно не за об'ємом знань) людській культурі, взятої в одному аспекті, однак в усій його структурній повноті [2, с. 158].

Підсумовуючи сказане, останній підхід найкраще узгоджується із завданнями, що стоять перед сучасною системою освіти і може бути взятий за концептуальну основу для проектування змісту STEM підготовки учнів гімназії. Окрім того для моделювання змісту STEM підготовки базовими виступали такі ключові позиції, зокрема: інтеграція сучасних технологій і природничих наук; міждисциплінарний підхід у процесі укладання навчальних планів і програм; інтегроване вивчення окремих тем, а не дисциплін; залучення когнітивних і соціальних технологій, а також трансферу знань; навчання згідно існуючих у реальному часі техніко-технологічних, економічних і соціально значущих проблем; зосередження уваги на комплексному формуванні наукового та інженерного мислення.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону України «Про освіту». Вилучено із <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Краевский В.В. & Хуторской А.В. (2007) Основы обучения. Дидактика и методика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Изд. центр «Академия».
3. Мартинюк М.Т. (1998) Вивчення фізики і астрономії в основній школі: теорет. і метод. засади. ТОВ «Міжнар. фін. Агенція».

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

Бутенко Олена Григорівна

вихователь-методист

*Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 240
Дніпровської міської ради, Україна*

У доповіді розглядається проблема виховання патріотизму у дітей старшого дошкільного віку, адже це особливий сензитивний період для розвитку духовно-моральних якостей людини. Для моніторингу рівня розвитку патріотизму вивчено мотиваційні, інтелектуальні, чуттєві та вольові якості дітей. За результатами дослідження, розроблено шлях дій для подальшої роботи з дітьми старшого дошкільного віку [1]. Для того, щоб розвинути патріотичні цінності в дітях, ми використали засоби фольклору, які мають широкі можливості для знайомства дітей з витоками своєї культури [2].

Щоб допомогти дитині подолати труднощі з поведінкою та стосунками між однолітками та дорослими, а також підвищити рівень знань про їх країну та рідний край застосуємо комплекс дій спрямованих на виховання у дітей любові та поваги до держави, своєї Батьківщини, а також піднесення духовно-моральної культури підростаючого покоління [2]. Задля цього потрібно створити умови для творчості дітей, їхнього громадянського становлення та розвитку активної життєвої позиції, вивчати та популяризувати національні традиції та культуру.

Виховна мета патріотичного виховання: пробудити у дітей живий інтерес до вивчення української культури, мови та традицій засобами фольклору [2; 3].

За нашими спостереженнями, залучення дітей у творчий процес під час занять відбувається поступово. Цьому може добре посприяти постійна увага педагога до кожної дитини, постійна підтримання творчого настрою в колективі. Відбувається ознайомлення дітей з невідомим матеріалом, відтворення його, повторення, закріплення, пошук нових варіантів - все це відбувається в ігрових формах, що збуджують у дітей інтерес, а отже, підвищення ефективності засвоєння [1; 4].

Пропонуємо тематичне планування занять з патріотичного виховання:

1. Вступне заняття: «Літо, ой, літо».
2. Народна ігротека: «Подояночка».
3. Малі фольклорні жанри. Словесний спосіб.
4. Народна ігротека.
5. Малі жанри фольклору. Скоромовки. Словесний спосіб.
6. Народні свята. Розповідь.
7. Майстер-клас: «Ляльки-обереги». Індивідуальне заняття.
8. Народні свята.
9. Народна ігротека: «Яблунька».
10. Виступ на концерті до Дня працівника освіти. Демонстрація.
11. Інтенаційні навички.
12. Народні свята. Покрова.
13. Гончарі. Словесний спосіб.
14. Майстерня гончаря.
15. Як жили люди в давнину. Розповідь.

16. Народна ігротека. «Грицько».
17. Інтенаційні навички.
18. Культура українського побуту (домашній інтер'єр, посуд). Пізнавальний метод.
19. Сюжетно-рольові ігри та етюди.
20. Український національний костюм. Демонстрація
21. Народні свята. Миколайчики.
22. Екскурсія до краєзнавчого музею. Пізнавальний метод
23. Побутовий фольклор. Дитячі народні пісні.
24. Народні свята. Свято зимового сонцестояння.
25. Народні свята. Різдво. Щедрий.
26. Народні свята. Новий рік.
27. Колядки. Розповідь.
28. Ознайомлення з обрядовими піснями. Пізнавальний метод.
29. Ой, млинці, млинці, млинці ...
30. Дзвіночки. Словесний спосіб.
31. «Весна». Народна ігротека.
32. Народні свята. Великдень.
33. День матері.
34. День захисту дітей.
35. День незалежності України.

Заняття передбачають освоєння різноманітних фольклорних творів, жанрів, напрямів. Знайомство з народною творчістю розширює уявлення дитини про народну культуру та традиції [5].

Результатом запропонованого комплексу дій із залученням патріотичного спрямування засобами фольклору, буде підвищення рівня знань та обізнаності про свою Батьківщину [4; 6].

Висновки. Таким чином, оптимальне цілеспрямоване поєднання психолого-педагогічних умов спрямованих на патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку допоможе виховати справжніх громадян нашої країни. Своєрідність патріотичного виховання полягає в тому, що воно зумовлено особливостями цього віку, а також специфікою морально-етичного розвитку, а також особистостями старшого дошкільного віку в цілому. Ця специфіка зумовлена, перш за все високим рівнем сприйняття дошкільників до зовнішнього впливу; великим запалом їхньої емоційної сфери; схильністю до засвоєння нового; яскравість сприйняття, імпульсивність поведінки тощо.

Список використаних джерел:

1. Ляховець, О. О., & Єрьоменко, Е. А. (2020). Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку.
2. Васильєва, С. А. (2015). Виховання початків патріотизму в дітей старшого дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, (44), 84-89.
3. Матвієнко, С. І. (2020). Специфіка патріотичного виховання у дошкільному дитинстві.
4. Бех, І., & Чорна, К. (2015). Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа українських Карпат*, (12-13), 26-37.
5. Терник, А. В. (2018). Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку.
6. Човрій, М., & Суहाцька, Л. (2016). Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського музичного фольклору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, (1), 323-326.

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ І КОМП'ЮТЕРНОЇ ПІДТРИМКИ НАВЧАЛЬНО- ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Фатьянова Тетяна Олександрівна

здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Науковий керівник: Качерова Ольга Георгіївна

ORCID ID: 0000-0003-3263-561X

старший викладач кафедри початкової освіти
Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Кінець XX-го – початок XXI-го століття характеризуються швидкою інформатизацією суспільства. Від рівня розвитку суспільства напряду залежить рівень розвитку системи освіти, тому сучасність ставить перед системою освіти нові вимоги, пов'язані з виробленням нових підходів у навчанні в умовах масової інформатизації освітнього процесу. Якісна реалізація поставлених завдань потребує широкого впровадження в освітній процес комп'ютерно-орієнтованих систем навчання, що базуються на комп'ютерній підтримці навчально-пізнавальної діяльності.

Комп'ютер, як ми всі знаємо і це не є секрет, суттєво розширює можливості представлення навчальної інформації. Застосування графіки, звуку, кольору, мультиплікації, всіх сучасних засобів відеотехніки дозволяє передати в реальному часі демонстрований предмет чи явище.

Використання комп'ютера у навчальній і позаурочній діяльності школи набуває все більш природного характеру. Також, слід відмітити, що він є одним з ефективним засобом підвищення мотивації, відповідає одному з основних принципів навчання такому, як диференціації та індивідуалізації, створює сприятливий емоційний фон, розвиває творчі здібності тощо. Все перелічене відповідає вже не новому поняттю в освіті, як педагогічні програмні засоби [4].

Педагогічні програмні засоби (ППЗ) – пакети прикладних програм, призначені для вирішення різних завдань навчання: формування знань, умінь і навичок, контролю якості засвоєння, узагальнення і систематизації знань.

Вони є сучасним високоефективним засобом навчання, розроблені з метою полегшення процесу сприйняття матеріалу учнем. Реалізація вказаного можлива за рахунок подачі інформації у вигляді гри, що є провідним видом діяльності в Новій українській школі, з використанням малюнків, відео, аудіо, анімацій тощо. Також педагогічні програмні засоби створені з метою полегшення роботи вчителя. Сам засіб навчання легко змінюється, його просто доповнювати, легко розповсюджувати [1].

Сьогодні вже створено і продовжують створюватися безліч педагогічних програмних засобів, які відрізняються між собою. Нині ще не має однієї затвердженої класифікації засобів, але в літературі можна зустріти різноманітні типи їх класифікацій. Найбільшого поширення на сьогодні набули ППЗ, які забезпечують безпосередню взаємодію з учнем. Основна увага спрямована на класифікацію саме

цих навчальних засобів. Найчастіше виділяють такі їх типи:

- тренувальні;
- наставницькі;
- імітаційно-моделюючі [3].

Крім того, як окремі типи виділяють такі ППЗ:

- ігрові;
- тестуючі;
- опитувальні (їх називають інколи програмними).

Всі педагогічні програмні засоби відрізняються один від одного, але найчастіше вони мають такі складові:

- меню програми, яке відображає зміст матеріалу або надає доступ до його основних можливостей;
- гіпертекстова система передачі між блоками навчального або довідкового матеріалу;
- пошукова система для швидкого переходу до відповідного блока навчального матеріалу [2].

Однією з головних переваг ППЗ є швидкий зворотний зв'язок між користувачем і засобами інформаційно-комунікаційних технологій, який забезпечує реалізацію діалогу між учнем і програмним навчальним середовищем - інтерактивність програмного засобу. Завдяки використанню педагогічних програмних засобів, освітній процес здійснюється в оптимальному темпі, який найбільше сприятливий для здобувачів початкової освіти. Саме ця перевага дозволяє використовувати ППЗ під час дистанційного навчання, що є надзвичайно актуальним на сьогодні [3].

Виходячи з високого попиту та широкого використання в початковій школі педагогічних програмних засобів до них висунуто ряд основних вимог:

- високий рівень створення ІТ забезпечення з використанням сучасних ІТ-технологій;
- відповідність міжнародним стандартам;
- відповідність навчальним програмам, що затверджені Міністерством освіти і науки України;
- обсяг змісту навчального матеріалу та спосіб його подання повністю відповідають освітнім тенденціям та віковим психо-фізіологічним особливостям учнів.

Висновки. Педагогічні програмні засоби – це цілісна дидактична система, що заснована на використанні комп'ютерних технологій та засобів Інтернету і ставить за мету забезпечити навчання за індивідуальними і оптимальними навчальними програмами з керуванням процесу навчання. Саме тому ППЗ є технологічною основою розробки педагогічних умов інформатизації освітнього процесу, сприяючи усуненню низки методичних та організаційних труднощів на будь-якому етапі і рівні здобуття освіти та підвищення кваліфікації.

Використання комп'ютера у процесі навчання в закладах загальної середньої освіти розширює можливості візуалізації навчальної інформації, що дозволяє збільшити мотивацію навчання, реалізувати творчі здібності здобувачів початкової освіти. Робота з педагогічних програмних засобів сприяє формуванню логічного способу мислення, підвищенню мотивації до навчання. Педагогічні програмні засоби, що використовуються під час підготовки молодших школярів, ефективно впливають на якість навчання.

Список використаних джерел:

1. Замора Я. Педагогічні програмні засоби ІКТ. Вилучено з: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/234.pdf>.
2. Кравченя А. Педагогічні програмні засоби в підготовці майбутніх учителів інформатики. Призначення та класифікація. Обрії. 2014. № 1. С. 73-75. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2014_1_22.
3. Педагогічне програмне забезпечення. Електронні засоби навчання. Електронний підручник. Вилучено з: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/ЕЛЕКТРОННІ-ЗАСОБИ-НАВЧАННЯ.pdf>.
4. Яременко Л. Застосування педагогічних програмних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. Вилучено з: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/95-innovatsiini-pedahohichni-tekhnohii-v-zahalnoosvitnii-shkoli-teoriia-ta-praktyka/>.

СЕКЦІЯ XIII. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Власенко Тетяна Миколаївна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Гліченко Олена Олександрівна

асистент кафедри психології
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

З кожним роком професія психолога стає все більш затребуваною. Внутрішній стан, емоції та почуття починають бути по справжньому важливими для суспільства та для самої людини. Зрозуміти причини та розібратися зі своїми переживаннями самотужки важко, тому за допомогою звертаються до кваліфікованих психологів.

Очевидно, що даним спеціалістам, окрім психологічних знань, необхідні певні особистісні якості. Серед них можна виокремити високий рівень емоційного інтелекту - здатності розбиратися в емоційній сфері життя людини. Саме завдяки їй психолог грамотно взаємодіє з внутрішнім світом особистості та створює максимально сприятливі умови для розвитку самосвідомості клієнта й здійснення ним особистісних змін.

Поняття емоційного інтелекту в психології не нове, та все ж воно потребує нових теоретичних та емпіричних досліджень. Його міцний зв'язок з роботою психолога вимагає глибшого вивчення, адже тим, хто працює або буде працювати з людьми, котрі мають психологічні проблеми, варто розуміти важливість емоційного інтелекту у роботі з ними.

Метою даної статті є вивчення місця емоційного інтелекту у структурі професійної компетентності майбутнього психолога.

Останнім часом в Україні, як і в багатьох зарубіжних країнах, сформувалася концепція компетентнісного підходу до системи професійної підготовки фахівців, за якої відбувається переорієнтація з процесу освіти на її результат. Професійна компетентність психолога визначається уміннями виконувати виробничі функції та вирішувати типові задачі професійної діяльності.

Зазвичай, розкриваючи зміст компетентностей будь-якої професії, перелічують знання, вміння та навички, необхідні для успішного виконання функцій, передбачених професією. Серед складових професійної компетентності психолога значне місце займає рівень його емоційного інтелекту.

Концепція емоційного інтелекту як такого з'явилася в психології в кінці XX ст. Вона пов'язана з іменами американських психологів, а саме: П. Саловей, Д. Карузо, Дж. Майєр. Вони визначали емоційний інтелект як набір навичок, що допомагають точно розпізнавати, оцінювати та контролювати власні й чужі емоції. Здатність відчувати емоції та вміння контролювати їх сприяють емоційному та

інтелектуальному розвитку, бо надають можливість керувати не тільки емоційним процесом, а й процесом мислення. Емоційний інтелект фактично відображає зв'язок між мисленням та емоціями [1].

За концепцією Г. Гарднера структура емоційного інтелекту містить два компоненти: внутрішньоособистісний, який характеризується такими складовими, як рефлексія, самосвідомість, самооцінка, самоконтроль та мотивація досягнень; міжособистісний, що включає емпатію, толерантність, конгруентність, комунікабельність та діалогічність. Зважаючи на названі компоненти, важко не погодитись з думкою Д. Гоулмана, котрий вважав, що емоційний інтелект сприяє особистісному зростанню та ефективній професійній діяльності [2].

Вивчення емоційного інтелекту не залишилося поза увагою й українських науковців. З'явилися дослідження з проблеми концептуалізації ЕІ, вивчення його функцій (Е. Носенко), вивчення емоційного інтелекту як детермінанта внутрішньої свободи людини (Г. Березюк) та показника цілісного її розвитку (О. Філатова).

Емоційний інтелект поєднує в собі здатність до ефективного спілкування та вміння підлаштовуватися під емоційний стан співрозмовника. Це є незамінним, коли мова йде про діяльність, що припускає безпосереднє спілкування з іншими, а це є основним у роботі психолога.

Вплив емоційного інтелекту на підготовку до професійної діяльності психолога найвиразніше проявляється у когнітивній (уявлення про себе та про інших), емоційній (емоційне самопочуття) та поведінковій (комунікативна поведінка) сферах студентського середовища. З цієї точки зору особливо важливим є розуміння динаміки формування професійно орієнтованого емоційного інтелекту майбутніх психологів.

І. М. Мещерякова [3] пропонує умовно поділити процес розвитку емоційного інтелекту у студентів-психологів на п'ять етапів. Перший етап включає пізнання самого себе. Здобувач вищої освіти повинен навчитися усвідомлювати свої емоції, довіряти собі, вміти здійснювати самоаналіз та аналіз своїх ціннісних орієнтацій, вдосконалювати навички рефлексії та формувати вміння встановлювати зворотній зв'язок.

На другому етапі розвитку емоційного інтелекту здобувач навчається управляти своїми емоціями та почуттями. Цей етап спрямований на розвиток поведінкового компоненту емоційного інтелекту та його складових. Особлива увага приділяється розвитку толерантних настанов у студентів-психологів.

Третій етап пов'язаний з розвитком уміння розпізнавати емоції інших людей, розуміти почуття партнера по спілкуванню. Для ідентифікації потрібен сильний емоційний зв'язок і орієнтація на іншу людину. Це в свою чергу буде підвищувати показники продуктивності діяльності психолога.

На четвертому етапі студент-психолог повинен навчитися управляти станами партнерів по спілкуванню.

П'ятий етап спрямований на розвиток психологічного професіоналізму.

Майбутні психологи повинні знати, що важливо не лише розуміти емоційну сферу людини, а й зуміти допомогти клієнту спрямувати своє життя у потрібному напрямі. Завдяки емоційному інтелекту психолог зможе краще долати стрес та навантаження, з якими може стикатися в роботі, та бути більш чуйним до клієнтів, проявляти емпатію до кожного з них.

Детермінантами успішної діяльності психолога є наступні ментальні здібності: розрізнення і вираз емоцій, осмислення емоцій, усвідомлена регуляція емоцій та асиміляція емоцій в мисленні.

Говорячи про розрізнення емоцій, варто згадати поняття «алекситимія». Це

нездатність особи називати емоції, пережиті нею або іншими людьми, тобто переводити їх у вербальний план. Такі люди зазвичай відображають своє відношення до дійсності словами «не знаю», «нормально». З такими клієнтами психологу працювати особливо важко. Щоб розпізнати чуттєві переживання таких особистостей, треба володіти високим рівнем емоційного інтелекту.

Під виразом емоцій розуміється здатність психолога передавати свої відчуття клієнтові. Йде мова про передачу відчуття довіри. Для створення сприятливого клімату психологу варто виявити щире зацікавлення до клієнта і бажання допомогти йому. Відкритий своїм відчуттям, думкам психолог сприяє комфортному стану клієнта. Щирий психолог не ховається за маскою і не прагне виконати роль. Конгруентна взаємодія дозволяє клієнтові теж не ховатися за маскою у спілкуванні з психологом.

Осмислення емоцій - це здатність аналізувати емоційний стан клієнта. Психолог повинен розуміти емоції, відчуття або стани, які переживає клієнт, виявляти причини цих переживань та прогнозувати можливі шляхи емоційно-особистісного розвитку клієнта.

Усвідомлена регуляція емоцій містить два компоненти: уміння контролювати власні емоції (робота з контрперенесеннями - проектування психологом своїх проблем на матеріал, наданий клієнтом, що в свою чергу заважає ефективності консультацій) та уміння контролювати емоційний стан клієнта (створювати максимально комфортні умови для прояву клієнтом власних емоцій та не допускати афектів, які можуть травмувати його).

Асиміляція емоцій в мисленні досить достатньо вивчена в психологічній практиці. Альберт Елліс вважав, що людина може змінювати свої відчуття шляхом логічного роздуму, замість того, щоб дозволити відчуттям командувати собою. Під час роботи з клієнтом психолог має навчити його мислити конструктивно і в результаті відчувати позитивні емоції [4].

Важливість розвитку емоційного інтелекту студентів-психологів в процесі підготовки їх до професійної діяльності спричинена необхідністю формування у кожного з них здатності рефлексії всього їх життя, вироблення критичного ставлення до способів професійної підготовки, яке завжди супроводжується певними емоційними реакціями [5].

З метою виявлення рівня емоційного інтелекту серед студентів-психологів нами було проведено діагностику з використанням методики Н. Холла. Даний опитувальник містить п'ять шкал: емоційна обізнаність (усвідомлення та розуміння своїх емоцій), управління своїми емоціями (емоційна гнучкість, тобто довільне управління своїми емоціями), самомотивація (управління своєю поведінкою за допомогою управління емоціями), емпатія (розуміння емоцій інших людей та уміння співпереживати) та управління емоціями інших (вміння впливати на емоційний стан інших людей). У дослідженні взяли участь 10 випробуваних, які на даний момент навчаються за спеціальністю «Психологія». Результати їх опитування містяться в Таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень емоційного інтелекту випробуваних (%)

Шкала	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Емоційна обізнаність	-	70%	30%
Управління своїми емоціями	50%	50%	-
Самомотивація	50%	50%	-
Емпатія	-	70%	30%
Управління емоціями інших	20%	60%	20%

За результатами дослідження було виявлено, що 70% випробуваних мають середній рівень емоційної обізнаності та 30% високий рівень, низький рівень відсутній. За шкалою «управління своїми емоціями» в опитуваних результати розділилися порівну між низьким та середнім рівнем - по 50%, високого рівня не отримано. Самомотивація на низькому рівні притаманна 50% випробуваних і стільки ж (50%) на середньому, високого рівня немає. Для 70% студентів емпатія характерна на середньому рівні та 30% на високому, низький рівень відсутній. За шкалою «управління емоціями інших» у 20% досліджуваних низький рівень, у 60% середній та у 20% високий.

За підсумками нашого дослідження можна зробити висновок, що у більшості студентів-психологів переважає середній рівень емоційного інтелекту. Це означає, що більшість з них вміє усвідомлювати свої емоції та розуміти почуття інших людей, але їх емоційний інтелект все ж вимагає більшого розвитку. Чим більше вони вмітимуть розбиратися в емоційній сфері людини, тим успішніша буде їх професійна діяльність. Опираючись на дані результати, можна рекомендувати для випробуваних тренінгові програми для розвитку емоційного інтелекту.

У подальшій роботі ми плануємо визначити психолого-педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту у здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Амплеева О. М. Емоційний інтелект в структурі професійної діяльності психолога [Електронний ресурс] / Ольга Михайлівна Амплеева – Режим доступу до ресурсу: dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1530.
2. Ігумнова О. Б. Психологічні особливості емоційного інтелекту та саморегуляції майбутніх психологів [Електронний ресурс] / Ольга Борисівна Ігумнова – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/psy_zbirnyk/article/view/220&ved=2ahUKEwjfzZ258Zj6AhVCkMMKHaj9BF0QFn-oECAwQAQ&usg=AOvVaw1y5zqEO2FtH-XbGART1Naf.
3. Щербак Т. І. Розвиток емоційного інтелекту у період фахової підготовки психологів [Електронний ресурс] / Т. І. Щербак, А. П. Щерба – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v9/i9/74.pdf&ved=2ahUKEwjP567Z5Zj6AhVCgosKHXg4ANsQFnoECAsQAQ&usg=AOvVaw1PvJ2v-QW1a0r7E4K-WniY>.
4. Журавльова М. О. Емоційний інтелект як потенціал професійного розвитку психолога [Електронний ресурс] / Маргарита Олегівна Журавльова – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8634/1/%25D0%2596%25D1%2583%25D1%2580%25D0%25B0%25D0%25B2%25D0%25BB%25D1%258C%25D0%25BE%25D0%25B2%25D0%25B0.pdf&ved=2ahUKEwjwi4HB6pj6AhWV6CoKHXuiBUwQFnoECAwQAQ&usg=AOvVaw3RKtHs9HHd6unkZ028abMb>.
5. Дубровинський Г. Р. Розвиток емоційного інтелекту в процесі фахової підготовки психолога [Електронний ресурс] / Георгій Ревмирович Дубровинський – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.apsi-journal.com/index.php/psyjournal/article/download/908/549&ved=2ahUKEwjz_Mit7pj6AhW8AxAlHaq-AkAQFnoECAsQAQ&usg=AOvVaw1GyQFFxrhwhFXfZnFrsiC.

ПСИХОСЕКСУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПІДЛІТКІВ

Кузьмінок Рита Костянтинівна

студентка

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, Україна

Науковий керівник: Хомуленко Тамара Борисівна

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, Україна

Актуальність дослідження. В наш час, у період кризи моральних цінностей, посилення загальносвітової тенденції до загострення протиріч, однією з актуальних проблем є дослідження особливостей психосексуального розвитку та дошлюбних статевих установок у підлітків. Вивчення та увага до факторів, що впливають на психосексуальний розвиток, має велике значення для розуміння проблем у галузі сімейно-шлюбної сфери, а також доповнює уявлення про особливості статевої поведінки.

Трансформації суспільства в останні десятиліття спричинили зміну системи сексуальних цінностей і потреб, статевої поведінки сучасних підлітків і юнаків. Емансипація призводить до зміни матримоніальної поведінки, зростання кількості розлучень, позашлюбної сексуальної практики. Слід також враховувати тенденцію до прискорення дозрівання підлітка, що відзначається з останньої чверті XX століття.

Показники, що впливають на здоров'я та благополуччя дітей і молоді можна вирішити за допомогою правильної сексуальної освіти. Ключові проблеми впливу на сексуальну поведінку:

інформаційні і комунікаційні технології. Країни все більше визнають важливість надання молодим людям знань і навичок, необхідних для того, щоб допомогти їм зробити відповідальний вибір, особливо в контексті, коли нові інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) і соціальні медіа відіграють дедалі важливішу роль у їхньому житті. Наприклад: інформація та зображення, що стосуються сексуальної активності, широко доступні в Інтернеті та можуть стати першим знайомством із сексуальністю чи сексуальною освітою для багатьох дітей та молоді. ІКТ та соціальні медіа мають величезний потенціал для розширення доступу до позитивної, точної та неосудної інформації про сексуальність і стосунки. Однак ці технології також можуть надати доступ до неточної та недоречної інформації та можуть зміцнити шкідливі гендерні норми, розширивши доступ до часто жорстокої порнографії. Кібербулінг – 1 з 10 жінок старше 15 років зазнавала кібер-домагань (зокрема отримання небажаних, образливих та/або сексуальних електронних листів або SMS-повідомлень та/або образливих та недоречних висловлювань на сайтах соціальних мереж). Кіберпереслідування може призвести до афективних розладів. Дослідження показують, що вищий рівень кібербулінгу та віктимізації пов'язаний із вищим рівнем депресивного афекту, при цьому жертви повідомляють про почуття смутку, безнадії та безсилля. Молоді люди потребують підтримки, щоб критично аналізувати сексуальні повідомлення, які вони отримують, а також їм потрібен доступ до нових типів цифрових середовищ сексуальної освіти, які є реалістичними, емоційно налаштованими та не засуджують. Важливо забезпечити кращий баланс між уразливістю підлітка та сексуальною активністю під час обговорення того, як безпечно використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

погане психічне/емоційне здоров'я: проблеми з психічним здоров'ям часто

пов'язані зі збільшенням кількості дітей, які покидають школу (неуспішність, повторення класу та низька академічна успішність). Проблеми емоційного та психічного здоров'я також пов'язані зі збільшенням рівня незахищеного сексу, захворювань, що передаються статевим шляхом, і раннього сексуального досвіду. Ризик, у тому числі незахищений секс, також може бути непрямим виявом гніву або спробою певної міри контролювати своє життя. Молоді люди з розладами психічного здоров'я відчують більше труднощів у розвитку своїх когнітивних і некогнітивних навичок і частіше намагаються вчинити самогубство.

алкоголь, тютюн і наркотики: вживання алкоголю та психоактивних речовин може негативно вплинути як на теперішнє, так і на майбутнє здоров'я, оскільки а також інші виміри добробуту молодих людей. Споживачі психоактивних речовин можуть швидко стати залежними та зіткнутися з численними проблемами, починаючи від когнітивних і навчальних труднощів, включаючи низьку академічну успішність, прогули школи та ранню відсіву, до низької самооцінки та психічних розладів, які можуть призвести до спроб суїциду. Багато дослідників задокументували високу поширеність ризикованої сексуальної поведінки, пов'язаної зі зловживанням психоактивними речовинами, оскільки вживання алкоголю та наркотиків може заважати прийняттю рішень, підвищувати настрій і зменшувати гальмування.

Шкільні освітні програми є найефективнішими в період, коли більшість учнів зазнають початкового контакту з психоактивними речовинами. Здорові звички та розуміння того, як зберегти здоров'я, починаються з раннього дитинства. Підлітковий вік є сприятливим часом для формування здорових звичок і способу життя, пов'язаних із сексуальним та репродуктивним здоров'ям дітей та молоді, оскільки це період постійних фізичних, емоційних і соціальних змін, а також період, коли багато людей почнуть досліджувати свою сексуальність і розвивати стосунки з іншими.

Сексуальне та репродуктивне здоров'я (СРЗ) дітей та молоді охоплює аспекти фізичного, емоційного, психічного та соціального благополуччя у зв'язку зі сексуальністю; це не просто відсутність захворювання, дисфункції або фізичних недоліків. Здорові звички та розуміння того, як зберегти здоров'я, починаються з раннього дитинства. Підлітковий вік є сприятливим часом для формування здорових звичок і способу життя, пов'язаних із СРЗ, оскільки це період постійних фізичних, емоційних і соціальних змін, а також період, коли багато людей почнуть досліджувати свою сексуальність і розвивати стосунки з іншими.

Оволодіння необхідною інформацією з інтимно-особистісних питань у підлітково-юнацькому періоді сприяє тому, що молодь, а особливо дівчата, мають адекватні віку статеві установки, вміють звернути на себе увагу протилежної статі.

З усього вищесказаного можна дійти висновку, що сучасним підліткам необхідна допомога для правильного сприйняття сексуальності. Наприклад проєктивні методики, призначені для діагностики особистості, які дозволяють глобально підійти до оцінки особистості, а не виявити окремі її риси. Найбільш суттєвою ознакою проєктивних методик є використання в них невизначених стимулів, які випробуваний має сам доповнювати, інтерпретувати, розвивати. Випробуванням пропонується інтерпретувати зміст сюжетних картинок, завершувати незакінчені пропозиції, давати тлумачення невизначених обрисів тощо. У проєктивних методиках відповіді завдання не можуть бути правильними чи неправильними; можливий широкий спектр різноманітних рішень. При цьому передбачається, що характер відповідей обстежуваного визначається особливостями його особи, які

«проектуються» у відповідях. Мета проєктивних методик відносно замаскована, що зменшує можливість випробуваного давати такі відповіді, які дозволяють зробити бажане про себе враження. Ці методики дуже добре сприймаються підлітками і дають можливість проаналізувати та оцінити психосексуальне сприйняття підлітка. Також важливе проведення психологічної діагностики, що визначає найважливіші сторони особистості, поведінки та психічного стану підлітка. Проведення психодіагностичної роботи дозволяє більш глибоко проникати в сутність психічних явищ, що вивчаються, дає можливість отримати більш детальну інформацію про досліджуваного для максимальної індивідуалізації роботи з ним. Психодіагностична робота вимагає максимально індивідуальної роботи для можливості визначити спрямованість роботи з підлітком, а саме, коригувати вже отримані знання та сприйняття сексуальності, або спрямувати його усвідомлення на початково правильне сприйняття. Психологічна діагностика, як і психологічне консультування, психологічна профілактика та психологічна освіта є одним із основних напрямків діяльності психолога.

Список використаних джерел:

1. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>
2. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372784>
3. <https://www.bzga-whocc.de/seite-nicht-gefunden/>

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ КАВАЛЕРИСТА У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Мітенко Тетяна Миколаївна

ORCID ID: 0000-0003-0009-8960

аспірант докторантури та аспірантури, кафедри юридичної психології

Національна академія внутрішніх справ, Україна

Серед низки головних завдань системи психологічного забезпечення професійної діяльності поліцейських, виділено формування та розвиток професійно важливих якостей особистості, що в свою чергу створить умови для розвитку професіоналізму поліцейського кінного підрозділу поліції, та впливатиме на ефективність діяльності.

Різноманітні аспекти професіоналізації майбутніх правоохоронців у своїх працях досліджували Г. Акопов, В. Бакуменко, О. Бандурка, В. Бублик, В. Венедиктов, І. Голосніченко, В. Деркач, М. Іншин, В. Медведєв, В. Плішкін, В. Погрібна, С. Сливка, В. Соболев та ін.

До професійно важливих якостей особистості фахівців правоохоронних органів відносять такі основні складові: конфлітологічну (уміння поводитися у конфліктних ситуаціях; уміння попереджувати та розв'язувати конфлікти; уміння управляти конфліктом, обирати в конфлікті оптимальний стиль поведінки, позитивно впливати на свого опонента для конструктивного розв'язування конфлікту або конфліктної ситуації); комунікативну (знання й урахування закономірностей, що лежать в основі комунікативних процесів, вільне володіння навичками професійного спілкування, які дозволяють спілкуватися з різними людьми, встановлювати з ними взаєморозуміння, підтримувати на належному рівні психологічний контакт, виявляючи у необхідних випадках керівний вплив на розвиток комунікативних процесів, ефективно приймати участь у міжособистісних відносинах, плідно вести діалог тощо); інформаційну (здатність знайти, засвоїти і використовувати необхідну інформацію з різних інформаційних ресурсів); соціальну (здатність гнучко орієнтуватися в мінливих соціальних, інколи й екстремальних умовах); лінгвістичну (вміння використовувати країнознавчі та фонові знання про національні традиції, норми та цінності національної культури, специфіку вербальної та невербальної поведінки, прийнятих у певній культурі, звичаї та факти певної верстви населення, і досягати у такий спосіб повноцінної комунікації з громадянами, зокрема іноземними); психологічну, яка ґрунтується на особистісній спроможності застосовувати набуті знання, уміння й навички у особистісній, соціальній та професійній життєдіяльності; морально-етичну [1;2].

Формування професійно важливих якостей поліцейських кінного підрозділу поліції відбувається не лише на етапі оволодіння здобувачем освіти, даний процес є безперервним та продовжується протягом всього часу перебування особистості у професії. Варто зазначити, що процес формування особистості професіонала передбачає також самоосвіту як здатності до систематичного підвищення власної професійності. Виходячи з цього поліцейський кінного підрозділу поліції повинен ефективно організовувати власну роботу, володіти навичками що дозволять

виконувати посадові обов'язки в умовах ненормованого робочого дня, стресогенних, екстремальних ситуаціях та при патрулюванні територій верхи.

Враховуючи специфічність професійної діяльності працівників кінного підрозділу поліції, необхідним є використання додаткових методів на етапі відбору кандидата на посаду що передбачено в процесі психодіагностики особистості. Використання додаткового блоку психодіагностичних методик спрямованих на виявлення таких професійно важливих якостей для кавалериста як рівень саморегуляції поведінки, гнучкість мислення та високий рівень стресостійкості необхідні для опанування навичок у взаємодії зі службовими тваринами.

Отже, формування професійно важливих якостей особистості кавалериста у процесі психологічного забезпечення професійної діяльності поліцейських, характеризується системністю та безперервністю. Урахування додаткових методів у реалізації психологічного забезпечення, відповідно до особливостей виконуваної діяльності поліцейських, дозволить сформувати високий рівень професіоналізму, що забезпечить ефективність виконання професійних завдань.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів [...]» від 06.02.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 20.09.2022).
2. Нежданова, Н. (2016). Психологічні чинники формування професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця [дис. канд. психол. наук]. Одеський нац. університет ім. І.І. Мечникова.

СЕКЦІЯ XIV. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

CURRENT PROBLEMS OF DIAGNOSTIC AND CORRECTION OF PRENOSIOLOGICAL CHANGES IN THE MENTAL HEALTH STATUS OF PUPILS AND STUDENTS

Serheta Ihor

Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of
the Department of General Hygiene and Ecology
National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya, Ukraine

Serebrennikova Oksana

Candidat of Medical Sciences, Professor, Vice-rector of the institution of
higher education for scientific and pedagogical and educational work,
Professor of Department of Psychiatry, Narcology, General and
Medical Psychology of the Faculty of Postgraduate Education
National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya, Ukraine

Bratkova Olha

Candidat of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor
of Department of General Hygiene and Ecology
National Pirogov Memorial Medical University, Vinnitsya, Ukraine

Early diagnosis, adequate prevention and timely correction of pre-existing conditions are currently one of the most effective ways to preserve and strengthen the mental health of children, adolescents and young people [1–7]. In this context, it should be noted that prenosiological changes in the state of mental health as intermediate states between normality and pathology must be considered based on three leading positions: the first defines prenosiological changes in the state of mental health or as certain health conditions that do not meet the criteria of the average statistical norm, or as certain subthreshold mental and behavioral disorders that can be isolated as an independent variant of pathological manifestations (individual manifestations of mental retardation, attention deficit hyperactivity disorder, etc.), the second – characterizes prenosiological changes in the state of mental health as disturbances in the course of adaptation processes (various disturbances in the course of mental, psychophysiological and socio-psychological adaptation processes, etc.), the third – defines prenosiological changes in the state of mental health as a state of pre-morbidity (early dysfunctional manifestations of psychopathology (neurotic reactions), neurological (speech disorders, cephalic syndrome,) and somato-vegetative (astheno-vegetative manifestations) character [8–15].

The aim of the conducted research was to develop and scientifically substantiate the methodology of screening assessment of the degree of risk of occurrence of prenosiological changes in the state of mental health of school-aged students and students as an adequate means of prevention of possible mental deviations and disorders.

The research was conducted on the basis of modern schools and a medical higher

education institution based on the use of methods and techniques common in hygienic and psychodiagnostic practice. In this regard, the focus of the scientific work was the study of the peculiarities of the development of leading psychophysiological functions, personality traits, indicators of the course of socio-psychological, psychophysiological and mental adaptation.

The method of screening assessment of the degree of risk of occurrence of pre-clinical changes in the state of mental health of school-age pupils and students, which has been developed, provides for the determination of a number of psychodiagnostic indicators, namely the degree of expression of the level of neuroticism, situational, personal and school anxiety, emotional burnout, aggressiveness, asthenic and depressive states. Then, in accordance with the proposed scale, the obtained data are evaluated in points, which are used to calculate such indicators as: an integral indicator of the assessment of the peculiarities of the mental state, an integral indicator of the assessment of the peculiarities of the mental state of the organized team, and an integral indicator of dynamic changes in the state of mental health of girls and boys or the team. The obtained results make it possible to assign the examined person or the examined team to groups with minimum, low, moderate or high by the risk of deviations in the state of mental health of a prenosiological content, as well as to substantiate the conclusion about the nature of changes on the part of the leading correlates of mental health in the dynamics of a certain period of time.

References:

1. Гончарук Е. Г., Бардов В. Г. Сергета І. В., Омельчук С. Т. Комплексна оцінка стану здоров'я дітей і підлітків як гігієнічна проблема: методологічні та прикладні аспекти (огляд літератури). Журнал АМН України. 2003. Т. 9, № 3. С. 523-541.
2. Нікберг І. І., Сергета І. В., Цимбалюк Л. І. Гігієна з основами екології. К.: Здоров'я, 2001. 504 с.
3. Сергета І. В., Бардов В. Г. Оцінка стану здоров'я дітей, підлітків та молоді і сучасні технології його збереження та зміцнення. Вісник Вінницького державного медичного університету. 2003. Т. 7, № 2/2. С. 799-800.
4. Сердюк А. М., Полька Н. С., Сергета І. В. Психогигиена детей и подростков, страдающих хроническими соматическими заболеваниями. Вінниця: Нова книга, 2012. 336 с.
5. Полька Н. С., Сергета І. В. Актуальні проблеми психогігієни дітей і підлітків: шляхи та перспективи їх вирішення (огляд літератури і власних досліджень). Журнал НАМН України. 2012. Т. 18, № 2. С. 223-236.
6. Сергета І. В., Панчук О. Ю., Стоян Н. В., Дреженкова І. Л., Макаров С. Ю. Університетська гігієна у контексті імплементації "Закону про вищу освіту": фізіолого-гігієнічні основи, реалії та шляхи розвитку. Довкілля та здоров'я. 2016. № 4 (80). С. 46-52.
7. Сухарев А. Г., Сергета І. В. Особенности свободного времени и работоспособность подростков. Гигиена и санитария. 1999. № 5. С. 29-31
8. Makarov Serhii Y., Stoyan Nataliya V., Serheta Ihor V., Taran Oksana A., Dyakova Oksana V. Peculiarities of the interaction of the indicators of psychophysiological adaptation of modern students in the context of the effective monitoring of individual health of young women and young men. Wiadomości Lekarskie. 2019, tom LXXII, nr 5 cz II. P. 1053-1058.
9. Мороз В. М., Макаров С. Ю., Серебреннікова О. А., Сергета І. В. Навчальний стрес та психофізіологічні критерії оцінки адаптаційних можливостей організму студентів закладів вищої медичної освіти. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2020. 184 с.
10. Мороз В. М., Серебреннікова О. А., Сергета І. В., Стоян Н. В. Психофізіологічні та психогігієнічні основи ефективного використання здоров'язберігаючих технологій у закладах вищої освіти Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2021. 208 с.
11. Сергета І. В., Бардов В. Г., Дреженкова І. Л., Панчук О. Ю. Гігієнічні нормативи рухової активності студентів закладів вищої медичної освіти та шляхи її оптимізації. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2020. 184 с.

12. Сергета І. В., Панчук О. Ю., Яворовський О. П. Гігієнічна діагностика професійної придатності студентів закладів медичної освіти (на прикладі стоматологічних спеціальностей). Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2020. 348 с.
13. Сергета І. В., Браткова О. Ю., Серебреннікова О. А. Наукове обґрунтування гігієнічних принципів профілактики розвитку донозологічних зрушень у стані психічного здоров'я учнів сучасних закладів середньої освіти (огляд літератури і власних досліджень). Журнал НАМН України. 2022. Т. 28, № 1. С. 306-326.
14. Сергета І. В., Серебреннікова О. А., Стоян Н. В., Дреженкова І. Л., Макарова О. І. Психогігієнічні принципи використання здоров'язберігаючих технологій у сучасних закладах вищої освіти. Довкілля та здоров'я. 2022. № 2 (103). С. 32-41.
15. Тимошук О. В., Полька Н. С., Сергета І. В. Наукові основи комплексної гігієнічної оцінки якості життя та адаптаційних можливостей сучасної учнівської і студентської молоді. Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2020. 272 с.

REMODELING OF THE STRUCTURAL COMPONENTS OF THE CECUM WALL IN THE AREA OF THE WOUND DEFECT SUTCHED WITH DESMOSIN SURGICAL THREAD

Bondar Oleksii Oleksandrovych
graduate of the stomatology faculty
Poltava State Medical University, Ukraine

Supervisor: Kobeniak Mykola Mykolayovych
ORCID ID: 0000-0002-7989-5534

Teacher, department of anatomy with clinical anatomy and operative surgery
Poltava State Medical University, Ukraine

The development and formation of surgery in today's field has many centuries of practical experience, when surgical interventions began to save life, improve its comfort and give hope for the future. In the modern world, the requirements for practical surgery are at a fairly high level, primarily due to the increase in morbidity and, unfortunately, not infrequently of an oncological nature. The trend towards diseases of abdominal organs that require surgical treatment remains quite high and occupies one of the leading places in surgical pathology [1,2].

The approach to the choice of suture material during operations on the large intestine should be a balanced step for the surgeon, because the postoperative period is as important as the surgical intervention itself. Today, the variety of surgical suture materials has a high availability and gradation, and in some places their choice raises many questions [3,4].

The study of the effect of surgical suture materials, in particular the monofilament synthetic thread Desmosin, on the tissues of the large intestine will provide answers to questions for practical surgeons and create conditions for the safe use of the thread during surgical interventions on the organs of the abdominal cavity [5,6].

Traumatization of the intestinal wall, which is caused by a surgical incision, according to our research, causes certain changes and logical adaptive and compensatory processes in the area surrounding the wound defect itself. Suturing a wound defect with Desmosin surgical thread causes a series of sequential processes and restructuring of the structural components of the perivulnar, which are aimed at the implementation of the inflammatory process, the formation of a connective tissue scar, and thus the restoration of the integrity of the intestinal wall.

As a result of the research, the caecum of rabbits was built from: mucosa, submucosa, muscle and serous membranes. When modeling a wound defect and suturing it with Desmosin surgical thread, all 4 cecal membranes and their structural components were involved in the reparative-compensatory process.

Thus, changes in the average indicator of the total thickness of the intestinal wall in the perivulnar area in the dynamics of the experiment had their own certain trends and regularities. Starting from the 3rd day of observation, this indicator significantly thickened at $p < 0.05$ in comparison with the control indicators by almost 2.2 times. This indicator on the day of the experimental study reached its peak and already on the 7th day of observation it was 1.3 times lower than the similar indicator on the 3rd day, but in comparison with the control indicators it was statistically significantly higher by 1.7 times at $p < 0.05$. On the 14th day of the experimental study, it was determined that the average index of the total thickness of the intestinal wall in the area of the wound process decreased by 1.6 times compared to the previous observation period, and was 1.07 times greater compared to the

control group at $p < 0.05$. On the 21st day of observation, the average indicator of the total thickness of the intestinal wall reliably at $p < 0.05$ did not differ from the similar indicator of the previous period of observation, but reliably at $p < 0.05$ it was slightly 1.5 times greater than the indicators of the control group of animals. On the 30th day of the experimental study, the average indicator of the total thickness of the intestinal wall in the perivulnar area did not differ significantly at $p < 0.05$ from the similar indicators of the control group of animals and the indicators of the previous period of observation and was within the limits of statistical error (Fig.).

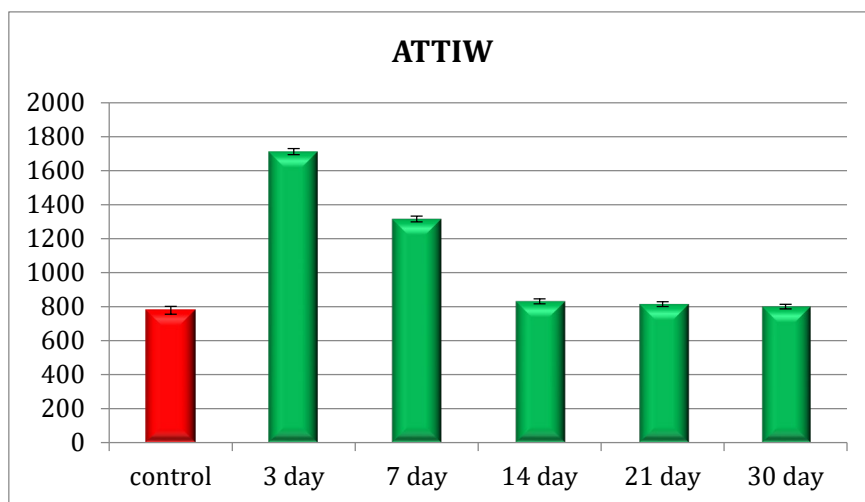

Fig. Morphometric characteristics of the indicator of the average total thickness of the intestinal wall in the area of the wound defect when suturing it with Desmosin surgical thread in the dynamics of the experiment.

Thus, the average indicator of the thickness of the intestinal wall in the area of the wound defect sutured with Desmosin surgical thread has significant and reliable differences with the control indicators in the interval between the beginning of surgical interventions and the 7th day of the experimental study.

The analysis of changes in the above-described morphometric index does not fully provide a complete picture of the changes that occur in the intestinal wall without an analysis of the changes that occur in each of the layers of the intestinal wall.

References:

1. Bilash SM, Pronina OM, Kobenjak MM. Morfologichna charakteristika tkanin товстого кишечника після експериментальної резекції з використанням десмосину у вивдаленістроки. III Всеукраїнська науково-практична конференція «Морфологія людини та тварин», присвяченої 70-й річниці з дня народження професора О.І. Себрзінського. 2017;12. [inUkrainian].
2. Euro MD [Internet]. Dostupno: <https://euromd.com.ua/9-khvorobi-i-stani/134-khvorobi-i-likuvannya/38-khirurgiya/post-971-khirurgiya-istoriya-rozvitku/> [inUkrainian].
3. Guttadauro A, Chiarelli M, Macchini D, Frassani S, Maternini M, Bertolini A, et al. CircumferentialAnalGiantCondylomaAcuminatum: A NewSurgicalApproach. DisColonRectum. 2015;58(4):e49-e52.
4. Kobenjak MM, Pronina EN. Reparativnaregeneracija tkanin товстого кишечника в ранні терміни при зшиванні їх викрілом та десмосином після колотомії. Aktualni problemi suchasnoї medicini: Visnik Ukrainської медичної стоматологічної академії. 2017;17;4(60):55-7. [inUkrainian].
5. Samootsinka naselenniam stany zdorovia ta rivnia dostypnosti okremih vidiv medicinoї dopomogi u 2012 rotsi (zadanimi vibirkovogo opityvannia domogospodarstv y jovtni 2012 roky). K.: Derj. Slyjba statistiki Ukraini, 2013:149. [inUkrainian].
6. Samotoenkova OV, Olvinska IO. Ekonomichnastatistika: navchalnıposibnik. Odesa: ODEY; 2010: 182. [inUkrainian].

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ КЛІНІЧНОГО ВИПАДКУ ІМУНОГЛОБУЛІН-А-ВАСКУЛІТ-АСОЦІЙОВАНОГО НЕФРИТУ (IGAVN) В ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Макєєва Н.І.

професор кафедри педіатрія №2
Харківський національний медичний університет, Україна

Саратов В.М.

доцент кафедри педіатрії №2
Харківський національний медичний університет, Україна

Одинець Ю.В.

професор кафедри педіатрії №2
Харківський національний медичний університет, Україна

Булатова К.А.

здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Свірін М.Г.

здобувач вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Саратов Віктор Миколайович

доцент кафедри педіатрії №2
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Асоційовані «ренальні» васкуліти є однією з найважливіших проблем дитячої нефрології. Актуальність даної проблеми у дитячому віці обумовлена високою частотою розвитку гломерулонефриту з гострим пошкодженням нирок, доволі часто із втратою гомеостатичних функцій їх при ANCA-асоційованих системних васкулітах (Ozen S., 2009; Valentini RP, Smover WE, 2003). Ураження нирок у хворих є одним з найчастіших та основних проявів імунокомплексних васкулітів дрібних судин, зокрема імуноглобулін-А-васкуліту (IgAV-хвороби Шенлейна-Геноха, що визначає тяжкість та прогноз захворювання, особливо, якщо діагностика захворювання дещо затягується. Прикладом цього може, на нашу думку, служити нижче описаний клінічний випадок.

Мета. Метою дослідження було проаналізувати особливості перебігу імуноглобулін-а-васкуліт-асоційованого нефриту (igavn) в дитячому віці.

Матеріали та методи. Був проведений літературний огляд досліджень, а також проаналізована історія хвороби, які присвячені даній хворобі.

Результати. Хлопчика М., 13 років, госпіталізовано до клініки на 14-й день захворювання зі скаргами на біль у животі, блювання, набряклість і біль у гомілковостопних та колінних суглобах, симетричний геморагічний висип на шкірі кінцівок, тулуба та зміну кольору сечі («м'ясних помиїв»).

З анамнезу відомо, що захворювання почалося після перенесеного гострого респіраторного захворювання з появи болю у животі та блювоти. У зв'язку з чим дільничним педіатром був призначений ровамідин per os. Після цього через 2 дні у

хлопчика з'явилися поодинокі геморагічні висипання та набряклість суглобів, які розцінювалися лікарем як прояви алергії. В подальшому спостерігалось зростання проявів геморагічного синдрому, зберігалися прояви абдомінального синдрому. Після повторного огляду педіатром на 14-й день захворювання пацієнта госпіталізовано до стаціонару. Аналіз анамнезу життя хворого показав, що він народився з великою масою тіла (4500 г), часто хворів на гострі респіраторні захворювання. Алергологічний анамнез пацієнта не обтяжений. Молодший брат пацієнта хворий на цукровий діабет I-го типу.

При госпіталізації загальний стан хворого ближче до тяжкого за рахунок геморагічного та астено-вегетативного синдромів. Звертали на себе астенічна статура пацієнта, блідість шкіри, симетричні геморагічні висипання на кінцівках, сідницях, тулубі, місцями зливні. Відзначалася набряклість суглобів нижніх кінцівок, пастозність повік. Обстеження органів дихання та черевної порожнини патологічних змін не виявило, а з боку серця в ділянці верхівки вислуховувався систолічний шум функціонального характеру. Артеріальний тиск в межах вікової норми. Симптом Пастернацького негативний з обох боків. Сечовипускання не порушено, однак звертала себе увагу макрогематурія. З урахуванням результатів лабораторних та інструментальних досліджень було встановлено такий діагноз: імуноглобулін-А-васкуліт (IgAV) змішана форма зі шкірно-суглобовим, абдомінальним синдромами, активність II-III ступеня, рецидивуючий перебіг, ускладнений нефритичним варіантом гострого IgAV-асоційованого нефриту з порушенням сечовидільної та концентраційної функції нирок. на тлі активної фази хронічної герпес-вірусної (ВЕБ) інфекції. Призначено етіотропне, патогенетичне та симптоматичне лікування. Через 1 місяць і 22 дні від моменту госпіталізації, незважаючи на терапію, яка включала антибіотики, протівірусні препарати, дезінтоксикаційні препарати, десенсибілізуючі та нефропротекторні засоби, антикоагулянти, дезагреганти, мембраностабілізатори, а також протизапальну та імуносупресивну терапію. спостерігався рецидив васкуліту зі шкірно-суглобовим, абдомінальним та сечовим синдромами. Спостерігали погіршення фільтраційної функції нирок, що виявлялося у зростанні рівнів креатиніну та сечовини крові. Повторно призначені антибактеріальні препарати, дезінтоксикаційна терапія, продовжено курс мембраностабілізаторів та дезагрегантів, відновлено застосування глюкокортикостероїдів, підключено цитостатик. В результаті лікування стан хворого покращився; купірований геморагічний синдром, нормалізувалися показники фільтраційної функції нирок. Однак через місяць стан хворого знову погіршився: посилилась інтоксикація та прояви сечового синдрому, зросли рівні азотистих шлаків у крові, що було трактовано як загроза розвитку швидко прогресуючого Ig AVN. Повторно проведена пульс-терапія глюкокортикостероїдами та циклофосфаном згідно настанов KDIGO 2021 з повторними курсами «нагадування» через 2 тижні, а потім через місяць до 6 місяців з позитивним ефектом та досягненням ремісії.

Висновки. Аналізуючи особливості цього випадку, слід зазначити, що діагноз Ig А-васкуліту був встановлений несвоєчасно, не зовсім зрозуміла тактика медичних працівників на догоспітальному етапі з урахуванням наявності зрушень в системі імунітету хворого, на що вказують підвищення рівнів циркулюючих імунних комплексів та імуноглобуліну А в сироватці крові, часті ГРЗ в анамнезі пацієнта. Це могло, на нашу думку, призвести до рецидивуючого перебігу Ig А-васкуліту та посилення ризику ураження нирок.

Розвиток у дебюті змішаної форми захворювання з домінуючим абдомінальним синдромом з урахуванням статі пацієнта (чоловіча) могло бути передумовою для розвитку у хворого на Ig А-васкуліт важкого перебігу Ig А-васкуліт-асоційованого нефриту, що підтверджують літературні дані (Е.В. Прохоров, 1992; Савенкова Н.Д, 2014; Синяченко О.В. і співав., 2016).

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТА КЛІНІЧНА ОЦІНКА КАРІЄСПРОФІЛАКТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗУБНИХ ПАСТ, ЩО МІСТЯТЬ РІЗНІ СПОЛУКИ ФТОРУ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Хоменко Лариса Олександрівна

Д-р. мед. наук, професор, професор кафедри дитячої терапевтичної
стоматології та профілактики стоматологічних захворювань
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Сороченко Григорій Валерійович

Д-р. мед. наук, професор, професор кафедри дитячої терапевтичної
стоматології та профілактики стоматологічних захворювань
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Остапко Олена Іванівна

Д-р. мед. наук, професор, професор кафедри дитячої терапевтичної
стоматології та профілактики стоматологічних захворювань
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Голубєва Інна Миколаївна

Канд. мед. наук, доцент, доцент кафедри дитячої терапевтичної
стоматології та профілактики стоматологічних захворювань
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Карієс зубів залишається найбільш розповсюдженим стоматологічним захворюванням серед населення України [1-3]. Для вирішення проблеми зниження розповсюдженості та інтенсивності карієсу зубів необхідним є широке запровадження заходів стоматологічної профілактики, провідною ланкою якої є індивідуальний гігієнічний догляд за ротовою порожниною, навички якого повинні прищеплюватися дітям з раннього віку [4, 5]. Для індивідуального гігієнічного догляду за ротовою порожниною у дітей широко використовуються лікувально-профілактичні зубні паст, переважна більшість з яких містять різні сполуки фтору – фторид натрію, натрію монофторфосфат, амінофторид. Основною властивістю іонів фтору є здатність каталізувати процеси мінералізації емалі та підвищувати таким чином її карієрезистентність [6].

Мета дослідження – експериментальна (*in vitro*) та клінічна оцінка карієспрофілактичної ефективності зубних паст, що містять різні сполуки фтору, шляхом визначення їх впливу на хімічний склад поверхневого шару емалі, стан гігієни ротової порожнини і рівень карієсрезистентності емалі постійних зубів у дітей.

Методи дослідження. Експериментальні дослідження проведено на 15 постійних зубах (премоляри), видалених за ортодонтичними показаннями у дітей 10-12 річного віку. Одразу після видалення постійні зуби зберігали в окремих герметичних боксах в розчині «штучна слина» (Т. Fusayama, 1975). У подальшому зразки емалі були розподілені на 3 групи, які обробляли двічі на день по 2 хв. зубними пастами з різними сполуками фтору (1 група – зубною пастою з фторидом натрію

(1450ppm F⁻); 2 група – зубною пастою, що містить натрію монофторфосфат (1000ppm F⁻); 3 група – зубною пастою з амінофторидом (1450ppm F⁻). Кількісні зміни фтору, кальцію та фосфору в поверхневому шарі емалі вивчали методом рентгенфотоелектронної мікроскопії (LAS-2000, "Riber"). Результати обчислювали у атомних відсотках. Ступінь мінералізації емалі оцінювали шляхом обчислення коефіцієнту кальцій/фосфор. Дослідження виконано у відділі фізико-хімічних досліджень матеріалів Інституту електрозварювання імені Є.О. Патона.

У клінічній частині дослідження взяли участь 60 дітей віком 10-12 років – учні однієї із загальних шкіл м. Києва, які шляхом випадкової вибірки були розподілені на 3 групи по 20 осіб. Впродовж 12 місяців діти чистили зуби пастами з різними сполуками фтору (аналогічними тим, які використовувалися в експериментальних групах). Гігієнічний стан ротової порожнини оцінювали за допомогою індексів Green-Vermillion та Silness-Loe. Карієсрезидентність емалі визначали за допомогою ТЕР-тесту (Р. В. Окушко, 1978) у власній модифікації (2009). Клінічні дослідження проводили на початку та через 12 місяців.

Результати дослідження. Результати експериментального дослідження свідчать про те, що під впливом лікувально-профілактичних зубних паст, що містять різні сполуки фтору, у поверхневому шарі емалі відбуваються достовірні зміни вмісту фтору, а також співвідношення кальцій/фосфор.

На початку експерименту кількість фтору у досліджуваних зразках емалі дорівнювала 0,005–0,006 атом. %. Через шість місяців кількість фтору в зразках емалі після застосування пасти з амінофторидом достовірно зросла до $0,231 \pm 0,011$ (збільшення в 46,2 раза), пасти з фторидом натрію – $0,076 \pm 0,005$ (збільшення у 15,2 раза), пасти з монофторфосфатом натрію – $0,059 \pm 0,004$ (збільшення у 9,8 раза) ($p < 0,05$).

Значення коефіцієнту кальцій/фосфор в зразках емалі на початку експерименту становило 1,38–1,43, що підтверджувало недостатній рівень мінералізації емалі постійних зубів, які щойно прорізалися. Впродовж шести місяців експерименту ступінь мінералізації емалі постійних зубів під впливом зубної пасти з амінофторидом зріс на 22,4% ($1,75 \pm 0,04$), пасти з фторидом натрію – на 12,8% ($1,59 \pm 0,03$), пасти з монофторфосфатом натрію – на 10,7% ($1,55 \pm 0,03$) ($p < 0,05$).

Отже, результати експериментального дослідження свідчать про те, що кількість фтору та ступінь мінералізації поверхневого шару емалі постійних зубів найбільше зростає під впливом зубної пасти з амінофторидом.

Результати експериментального дослідження знайшли підтвердження у клінічних спостереженнях. Так, гігієнічний стан ротової порожнини у всіх дітей на початку дослідження був незадовільним, що підтверджувалося значеннями гігієнічних індексів (середнє значення індексу Green-Vermillion – $1,94 \pm 0,24$ бали та Silness-Loe – $1,70 \pm 0,28$ балів). Вже через 6 місяців регулярного гігієнічного догляду за ротовою порожниною значення гігієнічних індексів у дітей значно покращилися до «задовільного» рівня і становили у середньому: індекс Green-Vermillion – $1,54 \pm 0,27$ бали та Silness-Loe – $1,34 \pm 0,18$ бали. Через 12 місяців гігієнічний стан ротової порожнини більшості дітей відповідав «доброму» рівню із середніми значеннями гігієнічних індексів Green-Vermillion – $1,35 \pm 0,21$ бали та Silness-Loe – $1,21 \pm 0,12$ бали), ($p \leq 0,05$). Слід зазначити, що достовірних відмінностей у значеннях гігієнічних індексів в групах дітей, які використовували зубні пасти з різними сполуками фтору нами не виявлено. Це свідчить, що на стан гігієни ротової порожнини першочергово впливають регулярність гігієнічного догляду та інші властивості зубних паст (очищувальні властивості, ступінь абразивності), а не наявність в них сполук фтору.

Вивчення карієсрезистентності емалі постійних зубів у дітей продемонструвало її достовірне підвищення під впливом фторидвмісних лікувально-профілактичних зубних паст. При цьому найвищі показники отримано в групі дітей, які користувалися зубною пастою з амінофторидом. Після 12-и місяців досліджень показник ТЕР-тесту в цій групі достовірно зменшився на 51,1% – з $7,34 \pm 0,43$ до $3,61 \pm 0,14$ бали ($p \leq 0,05$). В групі, що користувалася зубною пастою з натрію монофторфосфатом показник ТЕР-тесту зменшився на 42,5%, в третій групі (натрію фторид) – на 41,2% ($p \leq 0,05$). Достовірне зниження показника модифікованого ТЕР-тесту в усіх групах свідчить про значне підвищення рівня мінералізації емалі ($p \leq 0,05$).

Висновки. Результати експериментального та клінічного дослідження свідчать про те, що вторинна мінералізація емалі постійних зубів відбувається більш ефективно за участю іонів фтору. Найкращу здатність експортувати іони фтору в емаль виявила зубна паста, що містить амінофторид. Клінічне визначення структурно-функціональної резистентності емалі свідчить про те, що систематичне застосування лікувально-профілактичних паст, які містять сполуки фтору, сприяє достовірному підвищенню ступеня мінералізації, а відтак – карієсрезистентності емалі постійних зубів в період їх вторинної мінералізації.

Список використаних джерел:

1. Хоменко Л.О. & Леус П.А. & Терехова Т.М. & Сороченко Г.В. (2018) Аналітична епідеміологія як «інструмент» для аналізу можливих причин різних тенденцій каріозної хвороби у дітей. Лікарська справа, (1/2), 151–156.
2. Дуда К.М. & Лебідь О.І. (2019) Поширеність стоматологічних захворювань серед дітей віком 6 - 9 років. Клінічна стоматологія, (1), 48 – 51.
3. Янчук А.О. & Скиба В.Я. & Катеринчук І.П. & Кузнichenko С.О. & Скиба О.В. (2019) Епідеміологічні дослідження та моніторинг стоматологічної захворюваності у дітей України. Світ медицини та біології, (2), 154 – 158.
4. Сороченко Г.В. & Кордун М.Ю. (2020) Ефективність застосування мотиваційного інтерв'ювання та уроку гігієни в профілактиці стоматологічних захворювань серед учнів 3-4 класів. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Science, Research, Development 29", 59 – 62.
5. Хоменко Л.А. & Сороченко Г.В. & Савичук А.В. [та інш] (2018) Современные подходы к повышению кариесрезистентности эмали постоянных зубов. Часть 2. Новые стратегии реминерализирующей терапии. Современная стоматология, (4), 9 – 13.
6. Toumba K. & Splieth C. & Twetman S. [et al] (2019) Guidelines on the use of fluoride for caries prevention in children: an updated EAPD policy document. Вилучено з: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40368-019-00464-2>.

КЛІНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДИНАМІКА ЗМІН ІМУННИХ ПАРАМЕТРІВ В ДІТЕЙ ХВОРИХ НА РОТАВІРУСНИЙ ГАСТРОЕНТЕРИТ ПРОТЯГОМ ЗАХВОРЮВАННЯ

Слепченко Маргарита Юріївна

ORCID ID: 0000-0001-5539-2177

Асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Харківський національний медичний університет, Україна

Вовк Тетяна Григорівна

ORCID ID: 0000-0002-1001-7901

Доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Харківський національний медичний університет, Україна

Гострі кишкові інфекції (ГКІ) є актуальною проблемою педіатрії, особливо вірусної етіології для яких характерним є розвиток ексикозу. Не дивлячись на широку розповсюдженість вакцинації для профілактики ротавірусної інфекції, щорічно у світі реєструється біля 125 млн випадків ротавірусних гастроентеритів [1]. Останнім часом збільшується кількість публікацій, що присвячено вивченню імунної відповіді організму хазяїна на різні інфекційні агенти і ротавірусна інфекція не стала винятком. Багато вчених намагаються поглибити знання у імунопатогенезі ротавірусної інфекції але висновки їх мають певні відмінності.

З метою оцінки клінічних проявів та дослідження реакції імунної відповіді дітей хворих на ротавірусний гастроентерит протягом захворювання нами було обстежено 33 дитини віком від одного до трьох років, які знаходились на лікуванні у КНП ХОР «ОДІКЛ» м. Харкова з ротавірусною інфекцією. Діагноз встановлювався на підставі виявлення ротавірусного антигену у фекаліях методом імуноферментного аналізу (ІФА).

Окрім стандартних методів дослідження пацієнтам проводилося визначення стану клітинної ланки імунної відповіді шляхом встановлення відносного та абсолютного вмісту CD3+, CD4+, CD8+, CD16+ та CD22+ Т-лімфоцитів у крові, з подальшим розрахунком імунорегуляторного індексу (ІРІ). З метою дослідження гуморальної ланки імунітету встановлювались рівні імуноглобулінів у сироватці крові дітей (Ig M, Ig A, Ig G), а також оцінювали показники цитокінової відповіді (інтерлейкінів -1 β , -4, ФНП- α). Дослідження проводилися у динаміці захворювання: у гострий період і в періоді ранньої реконвалесценції.

Клінічна картина РВІ у більшості пацієнтів характеризується симптомами інтоксикації (фебрильна лихоманка, млявість, зниження апетиту), розвитком назофарингіту та гастроентериту. При цьому катаральні прояви тривають 2-4 доби, кратність блювоти у середньому сягає 4 разів, і переважно минає до кінця 2 доби, при адекватній терапії. Кратність діареї коливається у межах від 5 до 8 разів і зберігається у більшості хворих до 4 діб. Аналіз даних літератури та результатів власних спостережень дозволив нам говорити про збереження в цілому клінічної симптоматики РВІ в дітей [2].

При аналізі імунної відповіді встановлено, що динаміка змін показників протягом захворювання співпадає з нормальною реакцією імунної відповіді та

характеризується підвищенням відносного вмісту CD3+, CD4+, CD8+, клітин, IgA, IgM, IgG та імунорегуляторного індексу на тлі зниження абсолютного вмісту лімфоцитів та відносного рівня CD16+ Т-клітин у періоді реконвалесценції відносно гострого періоду [3, 4].

Реакція цитокінів крові у хворих на РВІ характеризується підвищеним вмістом прозапальних цитокінів (ІЛ-1 β , ФНП- α) у гострий період хвороби з поступовим їх зниженням до періоду ранньої реконвалесценції на тлі підвищення концентрації протизапальних інтерлейкінів (ІЛ-4), що відповідає загальноприйнятим уявленням про цитокінову відповідь при інфекційній патології [4].

Таким чином, ротавірусна інфекція зберігає в цілому характерні для себе клінічні прояви а реакція імунної системи на ротавірусний антиген відповідає загальноприйнятим уявленням в імунології.

Список використаних джерел:

1. World Health Organization. Diarrhoeal disease. 2016 [cited 2020 Oct 15]; Available from: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs330/en>.
2. Zaytseva LYu, Khmelevskaya IG, Kalutskiy PV. Clinical and immunological features of viral diarrhea in children. The Bulletin of Contemporary Clinical Medicine. 2017);10 (2): 30—33.
3. Bilovol O. Klinichna imunologiya ta alergologiya. eds. «Grif». Kharkiv; 2011. 550 p.
4. Кузнецова ЛВ, Бабаджанян ВД, Харченко НВ. Імунологія: підручник. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля»; 2013: 64-67.

КЛІНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БРОНХІАЛЬНОЇ АСТМИ У ДІТЕЙ З ХАРЧОВОЮ АЛЕРГІЄЮ

Стоєва Тетяна Вікторівна

Д-р. мед. наук, завідувачка кафедри педіатрії №2
Одеський національний медичний університет, Україна

Портнова Ольга Олександрівна

Канд. мед. наук, доцент кафедри педіатрії №2
Одеський національний медичний університет, Україна

Кешрі Снеха

Студентка 5 курсу міжнародного факультету
Одеський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Стоєва Тетяна Вікторівна

Д-р. мед. наук, завідувачка кафедри педіатрії №2
Одеський національний медичний університет, Україна

Патологічна реакція на прийом певних харчових продуктів, яка зв'язана з імунними механізмами (специфічними IgE-опосередкованими реакціями), клітиною імунною відповіддю (не IgE-опосередкованими) або їх сполученням, має назву харчової алергії [1].

Харчова алергія (ХА) супроводжує багато гострих та хронічних захворювань, у тому числі й бронхіальну астму (БА), яка є кінцевою ланкою так званого «атопічного маршу»[2]. Важливим напрямком сучасних досліджень бронхіальної астми вважається виявлення у дітей предикторів захворювання, факторів ризику його тяжкого перебігу, а також критеріїв ефективності контролю та лікування захворювання [3]. Точних даних щодо розповсюдженості ХА при бронхіальній астмі в доступній літературі немає. Однак, ХА, як безпосередня причина розвитку бронхообструктивного синдрому, розглядається лише приблизно у 5% дітей раннього та дошкільного віку [4]. Більшість батьків та частина практикуючих лікарів вважають, що роль ХА після трьох років нівелюється. В той же час чимала доля дітей продовжує демонструвати високу патологічну реактивність до харчових продуктів не тільки в ранньому шкільному, але й в підлітковому віці. Частота доведеної харчової алергії у розвинених країнах становить у дітей раннього віку 6–8%, серед підлітків 2–4%, а у дітей, які страждають на атопічний дерматит, частота ХА доходить до 30% [5, 6]. Тому, ХА, як коморбідна патологія БА, може вважатися обтяжуючим фактором та впливає на стан контролю захворювання у дитячому та підлітковому віці. Успішне лікування БА у дітей з ХА безпосередньо залежить від процесу елімінації причинного алергену. Слід зазначити, що тривалість дотримування гіпоалергенної дієти цілком залежить від віку формування харчової толерантності до основних алергогенних продуктів. [8, 9]. Крім того, підхід до лікування астми з позиції персоналізованої медицини потребує сприйняття факту, що «переростання» ХА, відсутність її впливу на перебіг БА у дітей у віці старше 3 років не є доведеним фактором. Отже, враховуючи індивідуальні особливості, елімінаційна дієта може відігравати вагомий роль у дітей старшого віку.

Метою нашого дослідження стала оцінка динаміки проявів та клінічних

особливостей ХА у дітей з БА у віці 4-17 років.

Під спостереженням перебувало 84 дитини, хворі на БА з коморбідним діагнозом ХА у віці 4-17 років. Програма обстеження включала: оцінку фізичного розвитку, збір алергоанамнезу, визначення рівня загального та специфічного IgE в сироватці крові. Також проведено ретроспективний аналіз анамнестичних даних щодо перебігу БА та динаміки ХА. Особливості ХА у дітей з БА проаналізовані за гендерними та віковими ознаками. Діти були розподілені на 3 групи: 1-а група дошкільники (4–6 років) – 21 дитина, 2-а група молодші школярі (7–10 років) – 33, 3-я група підлітки (11–17 років) – 30 дітей.

Строки початку проявів ХА у всіх групах відносились до 1-го року життя у 46 (54,8%), початок проявів ХА старше 3 років був тільки у 11 дітей (13,1%). Стійка ремісія ХА у дошкільному віці зафіксована у 9 (10,7%), в шкільному віці – у 13 (15,5%) дітей. Слід зазначити, що діти, у яких ознаки ХА не виявлялися після 6 років, переважно мали інтермітуючу або легку персистуючу БА. Діти, які мали ранній старт ХА (до 6 міс) та зберігали анамнестично та лабораторно доведену ХА, після 6 років страждали на середньотяжку та тяжку персистуючу БА.

Найбільш частим клінічним перебігом харчової алергії був atopічний дерматит – 43 (51,2%). Прояви atopічного дерматиту найчастіше реєструвалися у групах 2 та 3 (51,5 та 70%). Серед дітей з atopічним дерматитом гендерних розбіжностей не було.

На другому місці серед проявів ХА був оральний алергічний синдром – у 28 (33,3%). Найбільш виражені його ознаки діагностувалися у 1 та 2 групах. Третім за розповсюдженістю проявом ХА була гостра кропив'янка, яка переважала у старших вікових групах.

Таким чином, наявність ХА, як коморбідної патології БА у дітей 4-17 років значно впливала на перебіг БА. У дітей з раннім початком симптомів ХА БА мала більш тяжкий перебіг, в той же час у пацієнтів з раннім зниженням толерантності до алергогенних продуктів БА перебігала у більш легкій формі. Тому, раннє призначення елімінаційної дієти знижує рівень предикторів БА та зменшує тяжкість її перебігу.

Список використаних джерел:

1. Hill DA, Spergel JM. The atopic march: Critical evidence and clinical relevance. *Ann Allergy Asthma Immunol.* 120(2):1321-7. doi:10.1016/j.anai.2017.10.037.
2. Foong RX, Du Toit G, Fox AT. Asthma, food allergy, and how they relate to each other. *Front Pediatr.* 5:89. doi:10.3389/fped.2017.00089.
3. Gupta RS, Warren CM, Smith BM, et al. The public health impact of parent-reported childhood food allergies in the United States. *Pediatrics.* 142(6): e20181235. doi:10.1542/peds.2018-1235.
4. Caffarelli C, Garrubba M, Greco C, Mastroianni C, Povesi Dascalò C. Asthma and food allergy in children: Is there a connection or interaction? *Front Pediatr.* 4:34. doi:10.3389/fped.2016.
5. Khan SJ et al. Is the atopic march related to confounding by genetics and early-life environment? A systematic review of sibship and twin data. *Allergy.* 2018;73(1):17-28.
6. Baena-Cagnani CE, Badellino HA. Diagnosis of Allergy and Asthma in Childhood. *Curr Allergy Asthma Rep.* 2011;11:71-7.

РЕФОРМУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: НЕОБДУМАНІ КРОКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИПРАВЛЕННЯ

Коржик Наталія Петрівна

кандидат медичних наук, магістр соціальної роботи в галузі
управління охороною здоров'я, лікар-хірург вищої категорії, лікар-хірург
*КНП «Консультативно-діагностичний центр
Шевченківського району м. Києва», Україна*

Актуальність зазначеної теми зумовлена тим, що проведене нашвидкуруч реформування системи охорони здоров'я України, запроваджене в пілотних регіонах, [1] призвело до численних прогалин, за якими здоров'я, а нерідко і життя пацієнтів.

Проте, коли хтось скаже, що потрібно призупинити реформи – це все одно, що запропонувати повернути річку назад. [2, с. 16]. Але вони мають працювати на людей.

Не менш важливим є допомога молодим фахівцям з метою попередження діагностичних помилок та утвердження професіоналізму. В молодих лікарях необхідно формувати гуманність, чуйність, професійну активність, творчий підхід до справи, готовність прийти на допомогу людям, більш повно використовувати наявний потенціал духовної культури та інтелекту, формувати високу громадянську мораль [3, с. 114].

Проведення так званого реформування галузі за пілотним проектом, знищило сотні малих лікарень, переважно сільських. Не оминула реформа і столичні лікарні, зокрема ті, що цілодобово працюють в ургентному режимі. Так, майже сорок років в столичному місті Києві працює Лікарня швидкої медичної допомоги (ЛШМД). Напружена професійна робота спасла не одне людське життя. Одним із структурних підрозділів, що успішно працювало в її складі не один десяток років було відділення спеціалізованої медичної травматології. Створене ще за радянських часів, коли одним з основних лозунгів суспільства було: «П'янству – бой», мало на меті госпіталізацію травмованих осіб в стані алкогольного сп'яніння. Відділення розраховане було на 60 ліжок. Пацієнтами цього відділення були представники різних верств населення: від безхатків до депутатів різних рівнів, нерідко в екстремальні умови потрапляли й іноземні громадяни. Працівники зазначеного відділення з особливою сумлінністю, почуттям громадянського та професійного обов'язку ставились до потерпілих, надаючи їм висококваліфіковану медичну допомогу. Пацієнти перебували у відділенні протягом доби, після чого виписувались на амбулаторне лікування. Щорічно у відділенні проліковувалось близько 10 000 травмованих. Медикаментозне лікування надавалось 100% хворих, 30% пацієнтам виконувалось оперативне втручання. За потреби хворі консультувались нейрохірургом, терапевтом, реаніматологом. Непоодинокими були випадки, коли завдяки пильності та увазі персоналу у хворих виявляли серйозні ускладнення у вигляді черепно-мозкової травми, перитоніту, пневмонії. Лише завдяки професіоналізму та оперативності всього колективу відділення хворі були врятовані. Хоча послуги у відділенні були платними, проте не всі пацієнти змогли за них сплатити, проте певний прибуток лікарня все ж таки мала, що дозволяло провести ремонті роботи у відділенні. Проте прагматично налаштовані чиновники від медицини, борючись чи то з пережитками соціалізму, чи то з бідністю вирішили його закрити. Численні звернення працівників відділення до вищих інстанцій не призвели до бажаних результатів. Відділення

закрили. Персонал без роботи не залишився – в медицині завжди потрібні працівники, проте суттєво постраждали хворі. Маючи великий досвід роботи, проводячи опитування лікарів бригад швидкої медичної допомоги, чуєш їх нарікання на бездумність чиновницького рішення. За наявності відділення спеціалізованої медичної травматології, яке в народі називали просто «спецуха», пацієнти були проліковані, перебували під пильним наглядом медичного персоналу. Натомість майже щодня в транспорті, магазині, на вулиці зустрічаєш пацієнтів з ознаками травми та похмілля, від них шарахаються перехожі, небайдужі громадяни повторно викликають бригаду швидкої допомоги, проте госпіталізувати їх не завжди виявляється можливим.

Згадую одного з перших Головних лікарів ЛШМД Світлої Пам'яті Руденка Бориса Никонovichа, якому волею Долі також довелося тривалий час працювати у зазначеному відділенні, який сказав: «Народ зубожіє, тому й спивається». На превеликий жаль, алкоголізм – не лише медична, але й соціальна проблема. У період воєнного та післявоєнного стану відмічається її суттєве загострення. Тому доцільність відновлення відділення спеціалізованої медичної травматології безсумнівна.

Хочеться вірити, що настане час, коли свідомість громадян та культура поведінки, в тому числі і у вживанні спиртного досягне досконалості, а поки треба допомогти громадянам подолати цю небезпечну залежність. Адже економія на здоров'ї та житті громадян – прояв не лише чиновницької корот козорості, але й злочинності.

Висновки. З метою попередження трагічних наслідків через вживання алкоголю в поєднанні з травмою слід негайно відновити на базі Лікарні швидкої медичної допомоги м. Києва відділення спеціалізованої медичної травматології.

Список використаних джерел:

1. Наказ МОЗ України № 646 від 05.10.2011 р. «Про затвердження нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України щодо реалізації Закону України «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій та місті Києві».
2. Замість скорочення – перепрофілювання / Лисак В. // Медицина в регіонах. - 26 грудня 2016 р.- с.16.
3. Мировоззрение совершенного врача: социологический портрет и проблемы развития. / Попов Н.В. // Врачебное дело. - 1994. - № 1.- с.114-118.

ФНП- α ЯК ДІАГНОСТИЧНИЙ МАРКЕР НАЯВНОСТІ ЛАТЕНТНОЇ ГЕРПЕСВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ В ДІТЕЙ ХВОРИХ НА РОТАВІРУСНИЙ ГАСТРОЕНТЕРИТ

Слепченко Маргарита Юріївна

Асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Колесник Яна Володимирівна

Доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Вступ. В останні роки вчені приділяють багато уваги впливу латентної герпесвірусної інфекції (ГВІ) на імунну відповідь організму хазяїна та перебіг інших інфекційних захворювань. Одні науковці, розглядають герпесвіруси (ГВ), як фактор, що погіршує перебіг інших захворювань, а інші навпаки описують їх імуномодельюючий вплив [1,2]. У доступній літературі є достатньо робіт присвячених вивченню цитокінової відповіді у пацієнтів з ГВІ, але результати їх мають певні відмінності. Так одні вчені встановили стійке підвищення прозапальних цитокінів у пацієнтів інфікованих ГВ, а інші описують їх підвищення лише при активації ГВІ. Враховуючи важливу роль ФНП- α у контролі реплікативної активності ГВ шляхом апоптозу інфікованих клітин, нами було вирішено проаналізувати вміст цього цитокіну у сироватці крові дітей хворих на ротавірусний гастроентерит на тлі інфікування ГВ та без нього з подальшим встановленням граничного значення ФНП- α для прогнозування наявності латентної ГВІ [3,4]

Мета роботи. / Aim. Дослідити вміст ФНП- α в дітей хворих на ротавірусну інфекцію (РВІ) на тлі інфікування ГВ та шляхом проведення аналізу ROC кривої встановити рівень ФНП- α який можна буде використовувати для прогнозування наявності латентної герпесвірусної інфекції (ЛГВІ) в дітей хворих ротавірусний гастроентерит.

Матеріали та методи. З метою реалізації поставленої мети, нами було обстежено 104 дитини віком від одного до трьох років, які знаходились на лікуванні у КНП ХОР «ОДІКЛ» м. Харкова. Серед них 33 дитини з моно-ротавірусною інфекцією (РВІ) (перша група) та 71 дитина, яка переносила РВІ на тлі латентної герпесвірусної інфекції (ЦМВ, ВЕБ, ВГЛ6) (друга група). Діагноз встановлювався на підставі виявлення ротавірусного антигену у фекаліях методом імунохроматографічного аналізу.

Наявність інфікування вірусами групи герпес встановлювалось на основі виявлення специфічних імуноглобулінів класу М та G (ІФА) та нуклеїнової кислоти (полімеразна ланцюгова реакція, ПЛР) до вірусів герпесу (1,2,4,5,6) у сироватці крові хворих. До дослідження були включені лише пацієнти з латентною ГВІ обумовленою ЦМВ, ЕБВ та ВГЛ6 типу.

Окрім стандартних клінічних досліджень хворим проводилось визначення концентрації ФНП- α сироватки крові твердофазним імуноферментним методом із застосуванням стандартних наборів реагентів. Обстеження проводилось у гострий період захворювання. Для характеристики кількісних ознак визначали медіанне значення (*Me*) та значення нижнього (*Lower quartile, LQ*) та верхнього квартилю

(Upper quartile, UQ). Результат надавали у вигляді «Me [LQ; UQ]». Для розрахунку показників чутливості (Se) та специфічності (Sp) класифікатора використано ROC-аналіз з розрахунком площі під кривою (Area Under Curve, AUC). Якість класифікації визначається площею фігури під кривою ROC, яка позначається як AUC (area under curve) Характеристика якості моделей: від 0,9 до 1,0 — відмінна якість класифікації, від 0,8 до 0,9 — дуже добра, від 0,7 до 0,8 — добра, від 0,6 до 0,7 — середня, від 0,5 до 0,6 - незадовільна). Граничне значення для показника чи моделі обирали як таке, що має максимально можливі найвищі показники чутливості та специфічності.

Результати та обговорення. При аналізі показників вмісту ФНП-α у крові дітей груп порівняння у гострий період захворювання, було встановлено його достовірне підвищення в дітей 2 групи порівняно з пацієнтами 1 групи 10,1 [9,0; 11,5] проти 6,3 [5,7; 7,1] ($p < 0,001$). Отримані нами дані співпадають з даними інших дослідників. З нашої точки зору, підвищення концентрації ФНП-α пов'язано з його роллю у контролі реплікації ГВ.

Наступним кроком нами було оцінено індивідуальну прогностичну цінність концентрації ФНП-α для прогнозування наявності ЛГВІ шляхом аналізу ROC кривої.

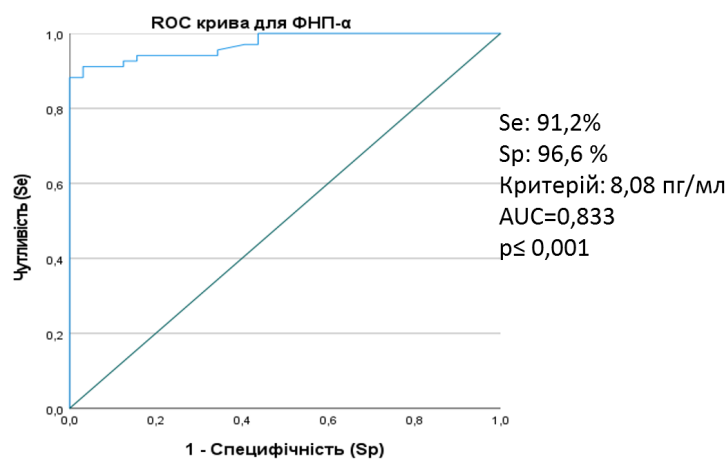

Рис. 1. Характеристична крива взаємозв'язку концентрації ФНП-α пг/мл та наявності ЛГВІ

За результатами ROC-аналізу для рівнів ФНП-α в дітей з ротавірусною інфекцією було побудовано криву, що не перетинала контрольну діагональ (рис. 1). Порогове значення для концентрації ФНП-α було встановлено на рівні 8,08 пг/мл, що з чутливістю 91,2 % та специфічністю 96,9 % свідчить про наявність в дитини латентної герпесвірусної інфекції ($AUC = 0,833 \pm 0,043$ [95,0 % ДІ 0,749–0,918], $p < 0,001$). Враховуючи показник площі під кривою $AUC = 0,833$, ФНП-α є дуже добрим класифікатором.

Висновки: Наявність інфікування вірусами групи герпес асоціюється з достовірно вищим вмістом ФНП-α в дітей хворих на ротавірусний гастроентерит, порівняно з неінфікованими. Встановлені граничні значення концентрації ФНП-α $\geq 8,08$ пг/мл (Se = 91,2%, Sp = 96,9%) можна використовувати для прогнозування наявності в дітей хворих ротавірусним гастроентеритом латентної ГВІ.

Список використаних джерел:

1. De Pelsmaecker S, Romero N, Vitale M, Favoreel HW. Herpesvirus Evasion of Natural Killer Cells. J Virol. 2018 May 14;92(11):e02105-17. doi: 10.1128/JVI.02105-17. PMID: 29540598; PMCID: PMC595214.

2. White DW, Suzanne Beard R, Barton ES. Immune modulation during latent herpesvirus infection. *Immunol Rev.* 2012 Jan;245(1):189-208. doi: 10.1111/j.1600-065X.2011.01074.x. PMID: 22168421; PMCID: PMC3243940.
3. Budiningsih I, Dachlan YP, Hadi U, Middeldorp JM. Quantitative cytokine level of TNF- α , IFN- γ , IL-10, TGF- β and circulating Epstein-Barr virus DNA load in individuals with acute Malaria due to *P. falciparum* or *P. vivax* or double infection in a Malaria endemic region in Indonesia. *PLoS One.* 2021 Dec 28;16(12):e0261923. doi: 10.1371/journal.pone.0261923. PMID: 34962938; PMCID: PMC8714090.
4. Чернишов ВП, Радиш ТВ, Толкач СМ, Писарева СП. Серологічний статус, лімфоцитарні субпопуляції і система ФНП-рецептори у ЦМВ інфікованих вагітних жінок. *ПЕРИНАТОЛОГИЯ И ПЕДИАТРИЯ.* 2017; 1(69):39-45. doi 10.15574/PP.2017.69.39.

СЕКЦІЯ XV. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

БОПЛАНІАНА В ФОКУСІ ДОСЛІДЖЕНЬ Я.Р. ДАШКЕВИЧА

Сопельняк Анастасія Сергіївна

ORCID ID: 0000-0002-3453-6722

здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня 3 року навчання
спеціальності 032 Історія та археологія кафедри історії України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

Особистість Гійома де Боплана багатогранна – як капітана артилерії на службі у короля Речі Посполитої Сигізмунда III Вази, як вченого, що займався топографічними дослідженнями території Східної Європи, як географа, що перший створив детальну топографічну карту України, в якій описав географічні та економічні особливості території, змалював побут представників різних станів українського населення та детально описав дніпровські пороги, як інженера, що побудував на території сучасної України численні замки та фортеці. З ним можна не погоджуватися, можна розділяти його переконання, але в одному неможливо засумніватися – він ніколи не належав до постатей непопулярних в українській історичній науці.

Робота Боплана розкриває такі проблеми, як історичні географія, етнографія українців, історія козацтва, топографія та картографія з іконографічними, ономастичними, геодезичними екскурсами [2].

В Україну спочатку потрапили карти Боплана. У другій половині XVII ст., в період Руїни, тривали безперервні воєнні кампанії, без докладних карт Боплана було не обійтися. В архіві Сенявських (Меджибізький замок) збереглися фрагменти Бопланових карт. В XVII – XVIII ст. оригіналів карт в Україні було обмаль (однак вже в другій половині XIX ст. по одному екземпляру в Києві, Львові та Одесі).

Аналізу наукової діяльності Гійома де Боплана, основних його досягнень у галузі топографічного опису території України присвячено чимало досліджень українського історика Ярослава Дашкевича, який вважав, що усвідомлення того, що дослідження Боплана – це початок нового періоду в ґрунтовних дослідженнях України, входило в науку поступово, через використання його «Опису України» та карт при вирішуванні конкретних наукових завдань.

Активне дослідження роботи почалося ще за доби козаччини, так наприклад, Григорій Грабянка пишучи про кордони козацьких земель (1710 р.) використовував карти які були створені або переведені учнями та послідовниками Боплана.

Йоганн-Христіан фон Енгель (австрійський учений) в своєму виданні «Історії України та українських козаків» описав значення «Опису України» як одне з найважливіших джерел історії козацтва, автор простежив історію перевидань Боплана частково використавши його текст.

Польський історіограф Юліан Нємцевич видав перший польський переклад (з багатьма помилками) «Опису України» та зменшену за масштабом репродукцію перших аркушів «Спеціальної» карти України (2 аркуші).

Дмитро Бантиш-Каменський для другого перевидання книги («Історія Малої Росії з часів її приєднання до Російської держави за царя Олексія Михайловича») використав «Опис України», наводячи уривки роботи Боплана у власному перекладі (XI, XIII, XIX розділи) описуючи сухопуті та морські походи козаків, тогочасний вигляд Києва, будівництво Кодацької фортеці, селянські злидні, знищення Черкас в 1637 р. польським військом, побуту та тактики ведення бою татарського війська).

Ізмаїл Срезневський проаналізував і прокоментував декілька свідчень Боплана - про козацьку раду, харчування козаків, «запорозьку країну», острів Кодак та Скарбницю Військову.

Аполлон Скальковський у своїй роботі «Нариси Запоріжжя» використав опис Боплана для пояснення понять, які вживали козак: термін «Москва» - «Росія», термін «москалі» - «росіяни», в «Історії Нової Січі» він обґрунтовував географічні назви та території за допомогою карт і «Опису України».

Микола Маркевич в списку опрацьованих джерел до «Історії Малоросії» на першому місці написав Боплана. Робота базується на «Описі України» та «Генеральній» карті. В праці окреслена межа України, описано місто Черкаси, висвітлено питання про повинність селян, будівництво фортеці Кодак.

Пилип Брун користувався спадщиною Боплана в своїх аналітичних дослідженнях які присвячені топографії Північного Причорномор'я, автор намагався дізнатись точне ідентифікував місцезнаходження поняття Семенів Ріг, де козаки ховали свої човни від турків, зробив спробу відтворити шлях повернення козків через Азовське море на р. Самару, додав коментарі про Куяльницький лиман і Аслан-городок.

В кін. 60-х р. XIX ст. в українській історіографії було зроблено першу спробу визначити місце «Опису України» та роль автора в історії. Іван Лашнюков (професор Ніжинського ліцею) додав до свого лекційного курсу аналіз праці «Опис України». Лашнюков приходять до висновку, що Боплан «знав, без сумніву, польську і малоросійську мови, обслідував Дніпро від Києва до сьогоденного Олександрова, проїхав через українські степи, відвідав усі відомі тоді міста, бачив козацтво у всьому його блискі та чув оповідання козаків про їх походи і подвиги [...] Та, що особливо важливе у творі Боплана – це топографічний опис України» [3].

70-ті р. XIX ст. в історичній науці з'являються дослідники, що присвячують Бопланові велику частину своїх робіт: В. Антонович, В. Кордт, В. Ляскоронський, Д. Яворницький. Праці цієї групи вчених, за допомогою методів наукового позитивізму, по-новому вивела на новий рівень Боплана як картографа пізньосередньовічної України.

Володимир в своїх лекціях в університеті так характеризував «Опис України»: «Це один з найсерйозніших закордонних творів про Південну Русь. В ньому немає недокладностей і легковажності. Автор спостережливий. Він з усіх боків вивчає середовище, а його розповідь відзначається дріб'язковістю і докладністю. В першу чергу він описує географію країни, кордони, до яких тягнеться держава. При цьому описує Дніпро з його порогами, з усіма островами та з первісним поселенням Запорозжя на цих островах. Потім у нього йде флора і фауна. Для нас найцінніша частина його твору етнографічна, в якій автор докладно розповідає про звичаї та обичаї мешканців. Якщо він навіть не говорив місцевою мовою, то, в кожному випадку, з цитат у творі видно, що розумів її. Він зобразив приголомшливу картину суспільних і політичних відносин в країні. Ставлення селян до дворян показує, що країна напередодні великого політичного руху: на селянах лежать важкі суспільні й державні повинності й одночасно вони перебувають у становищі цілком

безправних» [1].

Катерина Мельник (дружина Антоновича) була науковим співробітником Академії наук УРСР, зробила новий переклад Боплана. Володимир Боніфатійович власноруч редагував переклад, додавши вступ, 64 примітки та 2 рисунки. В особистій бібліотеці Антоновича зберігалися 4 карти, автором яких вважав Боплана (роботи Йоганна Янсона ван Васберга та Мосеса Пітта). Ці карти було передано Антоновичем своєму учневі В. Ляскоронському для їх публікації [4].

Дмитро Яворницький академік АН УРСР, писав, що він знає майже напам'ять «Опис України», постійно цитувавши в своїх роботах з топографії Запорозьких вольностей та історії запорозького козацтва, описує тваринний і рослинний світ Подніпров'я, одяг, звичаї, побут, способи ведення воєнних дій козаків проти татар та їх озброєння. Праці історико-топографічного характеру Яворницького, Я.Р. Дашкевич вважає своєрідним коментарем до «Опису України».

Веніамін Кордт завідувач відділу Всенародної бібліотеки України - більше тридцяти років займався творчістю Боплана. Розпочав Корд з републікації карти України. Вже через декілька років Кордтом було надруковано повідомлення про роботи Боплана, в якому заявив, що було опубліковано 3 видання «Опису України»:

1. Без згадки України в заголовку (приблизно 1650 р.);
2. Зі згадкою в Руані 1660 р.;
3. Зі згадкою в Парижі 1661 р.

Кордт передрукував розшукані ним карти та дав їм докладну характеристику. Републікував 8 карт України та Польщі з кінця XVII ст. – початку XVIII ст., зміг за допомогою рельєфу показав вплив Боплана на тогочасну картографію.

Початок XX ст. зробив постать Гійома де Боплана в українській науці надзвичайно популярною, вписавши «Опис України» та карти за рамки історичної проблематики. Микола Максимович в своїх працях прийшов до висновку: «Опис Дніпра в книзі Боплана цікавий у історичному відношенні, однак ще важливіший у науковому відношенні для вивчення топографії Дніпра. Боплан дивився на Дніпро очима інженера, тому у своєму опису він дає деякі технічні вказівки, а всі важливіші місця подає з докладнішими математичними визначеннями».

Список використаних джерел:

1. Антонович В. Б. (1881). Источники для истории Юго-Западной России. Лекции 1880 — 1881 гг., 77. (Оригінал опубліковано 1878 р.).
2. Дашкевич Я. Р. (2007). Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. Піраміда.
3. Лашнюков И. В. (1872). Очерки русской историографии. Университетские известия, 6, 13-18.
4. Мельник-Антонович К. М. (1932). До видання I тому творів В. Антоновича. (Т. 1). Всеукраїнської Академії Наук.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ Й НАТО ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Бокова Марія Вікторівна

студентка 2 курсу магістратури історичного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Черкасов Станіслав Сергійович

канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
Запорізький національний університет, Україна

Спалах коронавірусної інфекції став несподіванкою для всього світу. Це стимулювало розвиток міжнародної співпраці з подолання нової загрози, зокрема між Україною і НАТО. Важливим етапом у цей час стало отримання Україною 12 червня 2020 р. статусу партнера з розширеними можливостями. Він являє собою частину Ініціативи партнерської сумісності НАТО, метою якої є підтримка й поглиблення співпраці між країнами-членами організації та партнерами, що відіграли особливу роль в операціях і місіях під егідою Альянсу. Речниця НАТО Оана Лунгеску зазначила, що відповідне рішення визнає особливий внесок України в місії організації й показує безперервну прихильність НАТО до своїх партнерів попри пандемію коронавірусу. Таким чином, Альянс демонструє підтримку України у проведенні реформ, забезпеченні демократії та боротьбі з корупцією [6].

16-18 листопада 2020 р. Україна брала участь в програмі НАТО з удосконалення військової освіти (DEEP) щодо дистанційного навчання під час пандемії. Засідання відбувалося в дистанційному форматі і стосувалося питань обміну прогресивним досвідом професійних військових навчальних закладів у користуванні онлайн-програмами. Розглядалися проблеми пристосування освіти від очного формату до дистанційного [5].

8 лютого 2021 р. на засіданні Міжпарламентської ради Україна – НАТО заступник Генерального секретаря Мірча Джоане заявив, що попри пандемію коронавірусної інфекції особливе партнерство між Альянсом і Україною не втрачає темпів. Він наголосив на продовженні надання цільової підтримки реформам у сфері безпеки й оборони нашої держави [8]. Також 22 березня 2021 р. Мірча Джоане зустрівся з Головою ВРУ Дмитром Разумковим і схвалив співпрацю між Україною й НАТО під час пандемії COVID-19 [4].

У серпні 2021 р. за погодженням Євроатлантичного центру НАТО з координації реагування на катастрофи й Латвії Україна отримала 30 тис. літрів рідкого поверхневого дезінфектанту для боротьби з пандемією. Це стало відповіддю на прохання нашої держави про надання допомоги у протидії COVID-19 [2]. Ще раніше, в лютому 2021 р. Україна отримала понад 9 тис. літрів дезінфектанту [3].

9 листопада 2021 р. Єнс Столтенберг зустрівся з українським прем'єр-міністром Денисом Шмигалем в Брюсселі. Генеральний секретар підкреслив співпрацю України і НАТО під час пандемії коронавірусу. Центр НАТО з реагування на катастрофи стежить за наданням Україні медичної допомоги, а країни-члени організації фрахтують українські літаки, які перевозять обладнання. Очільник Альянсу також сказав, що Цільовий фонд НАТО реагування на пандемію долучиться до постачання в Україну критично необхідних медичних матеріалів, зокрема портативних кисневих концентраторів, мобільних рентгенівських установок,

персонального захисного обладнання, дезінфектантів [7].

Своєю чергою, під час пандемії COVID-19 Україна забезпечувала стратегічне повітряне перевезення для членів НАТО. Про важливість такої підтримки заявив Єнс Столтенберг у квітні 2020 р. Окрім цього, він розповів, що Альянс розглядає шляхи посилення співпраці з Україною [1].

Таким чином, пандемія COVID-19 сприяла поглибленню співпраці між Україною і НАТО. Цей виклик підкреслив перспективи подальшого розвитку відносин між Альянсом і нашою державою, а також продемонстрував підтримку НАТО намірів України щодо євроатлантичної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Україна літаками допомагає НАТО боротися з корона вірусом. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/04/14/7247910/>.
2. Coronavirus response: NATO delivers disinfectant to Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_186013.htm?selectedLocale=en.
3. Coronavirus response: NATO and Latvia support to Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_181575.htm?selectedLocale=en.
4. Deputy Secretary General welcomes Chairman of the Verkhovna Rada to NATO Headquarters. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/news_182516.htm?selectedLocale=en.
5. NATO Defence Education Enhancement Programme (DEEP) supports distance learning in response to the COVID-19 pandemic. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_179723.htm?selectedLocale=en.
6. NATO recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176327.htm?selectedLocale=en.
7. Secretary General welcomes Ukrainian Prime Minister to NATO Headquarters. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_181348.htm?selectedLocale=en.
8. Ukraine security situation and reform agenda at the heart of the Ukraine-NATO Interparliamentary Council meeting. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_181330.htm?selectedLocale=en.

СЕКЦІЯ XVI. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ТІК-ТОК НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Бойко Валерія Андріївна

ORCID ID: 0000-0002-3439-7590

Аспірант, асистент кафедри режисури естради і масових свят
КНУКіМ, м. Київ, Україна

Соціальні мережі є розповсюдженим засобом зв'язку, джерелом розважального контенту та фундаментом для створення нової арт-культури. Наразі, у мережі існує велика кількість структур, основна функція яких об'єднання людей задля обміну фотографіями (Instagram, Pinterest), відео (YouTube, TikTok) повідомленнями (Viber, WhatsApp, Telegram) тощо. На фоні популяризації «віртуального» засобу життя та спрощення здобуття всезагального визнання формується ще одна функція соціальних мереж – створення нових напрямків у мистецтві.

У дзеркалі науки відображені чисельні статті присвячені розвитку так званого screen-мистецтва. Так, дослідники Алексеєнко О. та Гудошник О. у статті «Скринданс як медійна технологія» зазначають: «< ... > в масову культуру танець входить набагато швидше завдяки скринданс-технологіям, трансформуючись при цьому в соціальний медіатанець. Наявні в скринданс-культурі елементи інтерактиву впливають на емоційне сприйняття користувачів, а отже викликають значний інтерес до танцювальної культури» [3].

Велика кількість досліджень присвячено хореографічному та музичному мистецтвам, що активно використовуються та популяризуються через мережі трансформуючи творчість у варіант «screen arts». Проте взаємодії сценічного мистецтва з сучасними медіаплатформами приділяють значно менше уваги.

Варто зазначити, що більшість дослідників вказують на важливу роль імпорту різних форм мистецтва у соціальний простір: «На сьогоднішній день сервіси TikTok, Dubsmash, Instagram стають місцем, де виступають мільйони молодих людей та публічно розкривають свою ідентичність» [4].

Контент tik tok використовує та популяризує класичні жанри сценічного мистецтва, такі як розмовні та оригінальні. Так, італійський тік-токер - комедіант Khaby Lame (@khaby.lame), відомий завдяки пародійним кліпам «без слів» іронічно висміює популярні відео підкреслюючи їхню недолугість та алогічність змістовного наповнення. За словами тік-торека: «Найцікавіша частина мого контенту — це тиша. Німа комедія говорить мовою, зрозумілою всім у світі».

Канадський інфлюєнсер Josh Richards (@joshrichards) здобув популярність у тік-тоці завдяки ліпсінгу (синхронізація рухів губ з аудіоматеріалом). Частина його відеоконтенту також пов'язана зі скетчами та мініатюрами. Українська тіктокерша Яна Дога (@yanadoga) також наповнює свій контент розважальними сценками, в яких демонструє буденність сімейного життя.

Відомий український фокусник Діма Євтушенко (@evtushenko_dima) ділиться

короткими відео на яких відображені моменти з його подорожей, показує фокуси та трюки, ділиться секретами створення ілюзій та пранкує (розіграє) знайомих.

Ілюзію за допомогою відеомонтажу створює американський відеограф та фокусник Zach King (@zachking), який вже був відомим завдяки соціальним мережам Vine та YouTube. Особливість контенту Зака полягає у цифровому шестисекундному монтажі, а сам творець називає це «цифровою спритністю рук». За допомогою прийомів монтажу автор роликів «порушує» закони фізики та логічність побудови дії у кадрі.

Традиційним напрямом у так званому screen-мистецтві займає хореографія. Існує ціла плеяда відомих тік-ток-танцівників, що здобули популярність завдяки своїм dance роликам: Charli D'Amelio (@charlidamelio), Michael Le (@justmaiko), Addison Rae (@addisonre) та інші.

Тік-ток є платформою для популяризації продукції шляхом поширення інформації про виконавців, концерти, треки, витвори мистецтва та здобуття всенародного визнання. Так, вже відомі артистки Dixie D'Amelio (@dixiedamelio), Doja Cat (@dojacat), Megan Thee Stallion (@theestallion) розпочинали співочу кар'єру з мережі тік-току.

Соціальна мережа Tik tok є платформою для популяризації україномовного продукту, особливо в умовах війни. Велика кількість талановитих композиторів та авторів пісень, стенд-ап коміків та інфлюєнсерів змогли популяризувати гостросоціальний україномовний продукт, що піднімає тему воєнного конфлікту Росії з Україною. Так, кременчужанин Артем Ткаченко Dj Probass та Hardi випустив трек «Доброго вечора ми з України», кадровий військовий Тарас Боровок здобув славу з піснею «Байрактар», куплети «Джавеліне» студії «Мамахохотала» на мотиви відомої пісні Івана Поповича «Васелина» стала «вірусним», а відомий мікс співачки Jerry Neil та Андрія Данилко «Геть з України» увійшов у чарти країни.

Соціальні мережі розширюють світогляд, «руйнують» кордони та дають можливість стати відомим. Практика світу вже містить стрімінгові (у прямому ефірі) концерти, що об'єднали мільйони глядачів перед екранами та допомогли молодим артистам втілити свою творчість.

Список використаних джерел:

1. Kennedy M. 'If the rise of the TikTok dance and e-girl aesthetic has taught us anything, it's that teenage girls rule the internet right now': TikTok celebrity, girls and the Coronavirus crisis // *European journal of cultural studies*. 2020. Т.23. №. 6. С. 1069-1076.
2. Marshall W. Social dance in the age of (anti-) social media: Fortnite, online video, and the jook at a virtual crossroads // *Journal of Popular Music Studies*. 2019. Т. 31. №. 4. С. 3-15.
3. Алексеєнко О., Гудошник О. Скринданс як медійна технологія // *Масова комунікація у глобальному та національному вимірах*. Дніпро: ДНУ імені О. Гончара. 2020. №13. С. 5.
4. Забубеніна І. Танець tiktok як феномен сучасної танцювальної культури // *Вестник Московского государственного университета культуры и искусств*. 2021. №. 4 (102). С. 90-98.
5. Поплавський М. Соціальні мережі як культурно-просвітницький ресурс // *Український інформаційний простір*. – 2020. – №. 1 (5). – С. 12-27.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИРКОВОГО КОСТЮМУ В ЖАНРІ ЕКВІЛІБР

Ільницька Олександра Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0002-0733-8165

асистент

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

Цирк – це особливий, дивовижний світ, в якому немає меж людських можливостей.

Цирк дарує людям радість, диво, захоплення. Тільки у цирку дорослий повертається в дитинство, а дитина стає мужньою і сміливою. Цирк – це мистецтво дива. Бо, перш за все, цирк повинен дивувати. У цирку глядач бажає побачити щось загадкове, незвичайне, екстремальне, нез'ясовні і незрозумілі явища, отримати заряд емоцій, гарного настрою, враження. [1, с.3]

Еквілібристика (лат. *aquilibris* – що знаходиться в рівновазі), один з основних циркових жанрів. Об'єднує одиночні і групові виступи артистів, що демонструють мистецтво збереження рівноваги було потрібно людям завжди при проведенні деяких робіт, в народних іграх, у спортивних змаганнях, з яких згодом виросли окремі види мистецтва. Збираючи фруктів у країнах стародавнього сходу використовували в роботі бамбукову жердину зі збирачем за поясом. У цих трудових навичках видно перші зачатки мистецтва еквілібристики. [1, с. 59]

Звичайно, оформлення сценічного майданчика та реквізиту відіграють значну роль у виникненні зорового образу вистави в цілому або окремого виступу. Але в цирку основне – це номер, а отже, і костюм артиста, який його виконує, бо художній образ має як внутрішні, так і зовнішні форми виразності.

Зовнішній ефект – один із основних законів цирку. І довгий час цей ефект досягався строкатістю, різнобарв'ям і великою кількістю блискіток. Але одного разу сталося, що примітивна яскравість фарб перестала задовольняти глядача, виявилось, що костюмові потрібні лінії, форма, виразна гострота, костюмний трюк. Тоді стало ясно, що втілення цього всього під силу лише художнику знайомому із законами композиції, естетики, який розуміє специфіку цього мистецтва. Адже, костюм не лише допомагає артисту створити образ, розкрити його зовнішній зміст, а й сприяє вихованню естетичної культури, мистецьких поглядів та смаку глядачі. Костюм може стати і рекламою, і сатирою, і плакатом! [2, с. 2]

Художник цирку повинен обов'язково бути небагато і режисером для того, щоб задуманий ним образний стрій костюма в органічному поєднанні із зовнішнім виглядом артиста, з характером номера та всієї вистави став дохідливим та вражаючим. Художнику завжди необхідно пам'ятати стару істину, що будь-який костюм несе в собі безодню інформації про людину, яка носить її: якщо її форма і лінії оповідають про час, в якому відбувається дія, то деталі та доповнення – про персонажа: його соціальне становище, характер, смак, схильності. По костюму глядач одразу має зрозуміти, хто з'явився на арені, навіщо він вийшов і що від нього очікується.

Для циркового костюма характерні стильове розмаїття форм та видів, властивих історичним та фольклорним, спортивним та побутовим одягом минулого та сьогодення. На арені цирку можна побачити фантастичні, казкові, а також створені творчою вигадкою художника оригінальні костюми. [2, с. 4]

Для циркового костюму, в тому числі, для в жанрі еквілібристика характерні стильова різноманітність форм та видів, властивих історичним та фольклорним, спортивним та побутовим одягом минулого та сьогодення. На арені цирку можна побачити фантастичні, казкові, а також і створені творчою вигадкою художника, оригінальні костюми. Жанр еквілібристика один із найскладніших та екстремальних циркових жанрів, а отже костюм для нього має бути не тільки красивим, а й зручним у використанні. Не повинно бути нічого зайвого, адже найменша прогавина в пошитті може призвести до тяжких фізичних травм.

Сучасні циркові костюми характеризуються унікальністю композиційного характеру, що відображає інтерпретаційну логіку постмодернізму і виражається в сенсовій грі, новаторській стратегії використання історично стилістики.

Цирковий костюм – важливий засіб виразності сучасного циркового мистецтва призначений для посилення образності та художності циркової програми в цілому та номеру зокрема, що органічно поєднуючись з музичним оформленням, реквізитом, апаратами або снарядами, освітленням, пластичним або хореографічним рішенням і впливає на глядача в межах художнього образу.

Список використаних джерел:

1. О. Гур'єва (2009) Витоки виникнення основних жанрів циркового мистецтва», с. 3-59.
2. М. Анохін "Цирковий костюм та його особливості", с. 2-4.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ТЕХНОЛОГІЇ, ІНСТРУМЕНТИ ТА СТРАТЕГІЇ
РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

7 жовтня 2022 року ♦ Суми, Україна

Українською, англійською та російською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 07.10.2022. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 8,25. Замовлення № 337. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Міжнародний центр наукових досліджень
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1956755
E-mail: mcnd@ukrlogos.in.ua

Видавець: Громадська організація «Європейська наукова платформа».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.